
OPTIMA
QUÆQUE
HONESTA

Fr. A. Heygate Lambert
Banstead 1880.

CENTO ETHICVS

Ex varijs Poëtis hinc inde contextus

PER

DAMASVM BLYENBVRGIVM BATAVVM.

Iuuentutis maximè institutioni accommodatus.

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex Officinâ Ludovici Elzevirij.
cIↃ. IↃ. IC.

HOSPITALIVS.

Omnibus est aliquid fructus excerpere libris.

Viris

Clarißimis Prudentißimisque,

D. ADRIANO à BLYENBVRCH, I C^to. *Prætori,*

D. GVLIELMO à BEVEREN, } *Coß.*
D. GVLIELMO DE IONGE, }

Ceteroque Senatus Ordini inclutæ

REIP. DORDRACENÆ,

dedicat consecrátque.

CVM plurimi, tùm præcipui ſunt (meâ quidem ſententiâ) apud Græcos ISOCRATES, apud Latinos SENECA, qui de Moribus, & rectè viuendi ratione diſertiſſimè ſcripſerunt. Horum ſequuti veſtigia prudentiſſimi quique omnem ætatis ſuæ curſum in hoc ſtadio conſumpſerunt: inter quos Parentum noſtrorum memoriâ & ætate celebres aliquot extiterunt Poëtæ; quorum ſcripta dùm cupidè perlegerem, ac diuinis illorum præceptis ſummoperè delectarer: cogitaui mecum, præpoſterum eſſe horum iudicium, qui intemperanter & munere ingenij, & theſauro temporis abuti, neque ad frugem bonam ſe recipere poſſe

 arbitran-

arbitrantur, qui animum ad Poëſim appulerint, contemnentes eorum ſtudia, quorum ſcientiam aſſequi nequeunt. Hanc itaque ignominiam præſtantiſſimis viris & Heroïbus illatam delere deſiderans V V. CC. & honeſtam induſtriam turpi otio præferens, trecentorum circiter Poëtarum (blateronibus & ineptiſſimis verſificatoribus exceptis) libros & lucubrationes abſolui: varias ſententias, quæ ab irritamentis vitiorum, & blandimentis voluptatum animum abſtrahunt, & ad benè viuendum inſtruunt, collêgi; quibus illorum, qui mentem ſanam diſcere erubeſcunt, conuitia, confutarem; & Poëtas multa dicere, quæ à Philoſophis (vt ait SENECA) aut dicta, aut dicenda ſunt, confirmarem. Collectanea hæc cum amicis communicaui, qui conatum collaudantes, petierunt, vt in vnum volumen conferrem, & ad aures publicas perferrem, eò quòd materia (vt aiebant) eſſet fertilis, quæ facillimè hominum & caperet & excitaret ingenium. Sed cùm reſponderem, opus eſſe infiniti laboris, & hoc ipſum temerè ac præcipitanter exponendo ignominiam perpetuum mihi comparaturum: nihilominùs inſtabant, dictitantes: *Labor omnia vincit Improbus*. Macte, age! tela Inuidiæ perfringes; perge

perge modò. & nunc argumentis ſaltem aliquot doce: Neminem Poëtam eſſe, qui non benè viuendi Artem calleat, & viâ Virtutis Iuuentutem ducere quaſi manu queat ad auguſtum illud Honoris templum. His alijſque petitionum & admonitionum protelis victus, aurem dedi, & (I C^torum^ veteri verbo) patientiam accommodaui. CENTONEM hunc itaque ex varijs Poëtarum monumentis (quorum magna pars, aut lucem videre deſijt, aut nondum in lucem prodijt) hinc indè contextum Iuuentutis inſtitutioni elaboraui. vt hinc vnam ſimul, ad quam viuant, regulam prendant, & ad hãc omnem vitam ſuam exæquent: curent quoque ante ſenectutem benè viuere, vt in ſenectute benè moriantur: *non enim* (vt idem SENECA) *viuere bonum eſt, ſed benè viuere.* Sed fortaſſis obijciet quis, ex genere Moroſophorum, quorum ferax hoc æuum, quòd alicubi eandem ſententiam ijſdem ferè verbis repeto: alicubi rythmos, & ineptos verſus, quùm longè elegantiores, & doctores in manibus ſint, profero: alicubi lege carminis miſcellaneâ ſententias qualeſcunque expono, quæ ab Oratoribus & Philoſophis longè accurratiùs tractantur: Reſpondeo cum totius lumine eruditionis. *Nunquam*

 nimis

nimis dicitur, quod nunquam satis discitur : Deinde, quę Virtuti operam dat oratio, incomposita debet esse ac simplex, quippè non tàm sermonis venustas, quàm sub sermone contenta veritas spectari debet: Postremò, Faciliùs insidunt circumscripta, & carminis modo inclusa, quàm quæ solutâ oratione repetuntur. Hæc pro defensione meâ sint satis. Reliquum est; vt, CC. VV. penes quos antiquæ vrbis Dordracenæ sanctissima cura, hanc meam qualemcunque operam commendem vobis intereà dùm, DEO OPT. MAX. fauente, integrum SENTENTIARVM OPVS, publico (vti spero) profuturum sub vestrâ tutelâ & auspicio in lucem prodire VELITIS ET IVBEATIS. Valete clarissimi, prudentissimique viri. Ex Musæo meo LVG.BAT. KAL.Ianuarijs cIↄ.Iↄ.IC.

Totus vester

DAM. BLYENBVRCHIVS.

Petrvs Scriverivs Damaso Blyenbvrgio.

Narro, *quod censeo, amicissime Blyenburgi; placet & mihi placitum illud maximis quibusq; viris: Isti Labori operam insumendã esse scîlicèt, qui Laudem simul & Fructum ferat. Ne tu igitur magnum operæpretium feceris, dùm Centonem, illum Hortum & Seminarium salutarium præceptorum, quasi per saturam ex varijs lucubrationibus collectum & concinnatum diuulgas. Hinc enim tibi non contemnenda Laus, Iuuentuti magnus Fructus deueniet.*

Quasi pueris, qui nare discũt, scirpea inducitur ratis: Plautus.
sic tu isti monitis huiusmodi præibis ad Doctrinam. isti, inquam, non otiosæ, malèq; feriatæ, sed diligentiori, & de notâ meliore: quæ simul vt viderit hos cultos apparatus, & literaria bellaria quasi in antecenâ & promulside digniorũ epularum posita, inhians & intenta nõ comedet solùm sed vorabit; & nulla præ his alia scitamenta quæret: Squillam, Acipenserem, Scarumq; Iouis cerebrum, & quidquid delitiarum olim Gallonij Præconis mensæ illatum, contemnet: quisquiliæ illa & nugæ sunt: hæc Ambrosia, quæ Iuuentutem deuiam, & aberrantem à lineis grato quodam odore trahit, & ducit ad regium iter Virtutis. quæ pinnatum gradum suggerit, quo peruolare in mundo ad arduum illud Honoris

noris fastigium. Numquid hic magnus Fructus? ità sanè. Sed tibi quæ Laus hinc speranda? magna satis, me vate & auspice; olim Iuuentus omnis melior tuis adiuta studijs te Herculem Musageten venerabitur & canet. Macte! quid desideras ampliùs? virorum magnorũ (quæ tua modestia est:) encomia non ambis; tamen vltrò probabunt conatũm, & vtrumq; pollicẽ premẽt, scio: quòd iuuandi vtilitatem gratiæ placendi præposueris. Ego, ne te meritâ Laude defrudẽ in cõmendationem Laboris tui scripsi Poëmatia tria, inelaborata illa quidẽ & incondita schedia: quæ si Selectus Iudex legat, heîc

Næuius. Pannum positum in purpurâ est,

clamabit: sed malui infantiæ meæ maciẽ publicare, quàm officio debito deesse. Vale, mi mellitißime. Sed heus! quando videbimus illa recentiorũ Poëtarum Erotopægnia? quando instructißimum illud Opus Sententiarum, vber Amaltheæ cornu? Euge! matura; & pleniùs, sodes, ostende: † Poëtas vitæ magistros esse: Quippè nunc nimis parcâ & auarâ manu gustum tantùm dedisti, & saliuam nobis commouisti: dicam liberè, callidus captator es:

†Quod Philo Iudæus dicit.

Sicuti, quùm primò ficus propola recentes
Protulit, ingenti pretio dat primitu' paucos.

Lucilius.

simili modo tu hoc quasi lenocinio ad maiora tua Opera conquirenda & cognoscenda Lectorem pellicis. Raptim, ex vrbe patriâ. IIX. *Eidus Ianuar. Julianas, Anno à Natali Christi Dionysiano,* 1599.

Poëmatia

Poëmatia
P. SCRIVERI,
In commendationem Ethici Centonis contexti
à
D. BLYENBVRGIO.

Ad Lectorem.

SI tibi quis gemmas, aurũ, argentumq́ue dediſſet,
 Lector, in his numquid nobile munus habes?
Certè: nobilior tamen hæc eſt pagina. gemmas.,
 Aurum, atque argentum quæ ſuperare poteſt.
Scílicèt hæc pereunt, abeuntq́ue abeuntibus horis,
 Occaſu Ingenij día reperta carent.
Qualia multa vno Bliburgi induſtria libro
 Eruit, ac oculos ponit inantè tuos.
Quidquid odorati Romano floris in agro
 Naſcitur, hic latè dædalus Hortus habet.
Non hunc Alcinoï Pomaria laudibus æquent,
 Non æquent Phrygij picta Roſeta Midæ.
Heîc Ver perpetuum, non Brumæ frigus adurit,
 Florida quod noceat níl Zephyrithis habet.
Heîc Ederæ ſerpunt, culta heîc Violaria rident;
 Heîc Trichila & multá Pergula frunde placet.
Heîc inmortales Hyacinthi, heîc Lilia ſurgunt;
 Heîc folio Laurus perpete ſacra viret.
Halitus heîc dulcis, nares qui ducit hiantes,
 In Furiaſq́ue homines protinùs ire facit.
Hunc intrare Bonum Factum; Feliciter, Hoſpes,
 Te penetra, & capiti proſpice ſerta tuo.
Inmarceſcibiles pulcro ordine digere flores;
 Quæ mora? non ſpina eſt heîc metuenda tibi.

Non heîc offendit telis paliurus acutis,
Nulla heîc est duris aspera terra rubis.
Omnis Hiantæo nitet area sparsa liquore;
Heîc Tauri suboles roscida mella legit.
Heîc Sophia ipsa suo profundit semina peplo;
Heîc diuina Bonæ germina Mentis habes.
Hinc furum procul omne genus. vigilantior Argo
Phœbus, amor vatum, circitor esse cupit.
Nîl est, quod metuas; întra, Hospes, sidere fausto:
Heîc tibi, quod dictat carmine Phœbus, habes.
Quòd Pietas, Virtus, Labor, ac Industria Famæ
Cultores faciat scandere templa suos:
Quòd nihil argentùm, quod nîl sit fulgor ab auro,
Quòd quoque sit nummis turgida bulga nihil:
Heîc docet, & vitæ præcepta salubria tradit,
Hunc oculo attento perlege, cautus eris.
Perlege nec tantùm, si vis modò viuere felix:
Illius at monitus mente manuque cape.
Ne te perstringat flos gemmæ, aut illicis auri,
Ne placeat multo sacculus ære tibi.
Hæc sunt instabili dubiæque obnoxia Sorti,
Quæ bona fallaci datque adimitque manu.
Parta sed assiduo viuit Doctrina labore,
Eripere hanc cuîquam vel dare Diua nequit.
Hæc potis est homines facere & seruare beatos;
Hæc vna inuitâ Morte superstes erit.
I nunc; in medijs aurum quære anxius Indis,
Antipodas lucri ductus odore pete:
Diuitias venare amplas terrâque marique,
Diues post obitum, dic mihi, numquid eris?
Non eris. heîc nudus venisti, nudus abibis:
A tumulo surget gloria nulla tuo,
Lucripeta, excedet bruto cum corpore nomen,

Nîl de

Nil de te poterit poſtuma Fama loqui.
Verùm illi, tacito quos lambit Gloria thyrſo,
Aſſidui ad libros accubuique ſuos,
Nobilis ætatèm Famæ decurrere campum,
Poſtque obitum in ſummo viuere honore queunt,
His patet ad cælum aſcenſus Virtute magiſtrâ,
Hos quoque ſponte ſuâ ſtrenuus ambit Honos.
Scilicèt his Ædes iunctim poſuiſſe Quirites
Fama olim fecit indubitata fidem.
Atque Honor emeritæ Virtuti præmia ſemper
Cornu adeò numquam deficiente dedit.
Ergò te diæ largo Virtutis inunda
Flumine, facte Puer de meliore luto.
Hoc age, quodque facis Feliciter effice. ramo
Sic tibi felici præmia mittet Honos.
Cuius, cum firmata virum te fecerit ætas,
Templa teres, caſto templa terenda pede.
I procul, ô, Gluto, Manduco, Luſtro, Cinæde,
Et qui mutino quæque nefanda facis:
Qui ſtabulo indormis patranti fractus ocello,
Subrectoque aruum vomere molle ſecas;
Qui magnos ſumtus, ſuſceptaque vota parentum
Calueris, & diſcis, præter arare, nihil.
Vos Fuci, pecus ignauum diſcedite, mollis
Quos habet affixos veſpere manè torus.
Voſque ô Buccones tantùm, queís filius olim
Iāpeti craſsâ pectora finxit humo.
Et vos, qui nebulas in pariête pingitis vdo,
Fingitis & caſsâ putidiora nuce,
Ite procul: vobis eſt mordax ianua. numquam
Excepit prono nomina nigra ſinu.
Panditur huic ſoli, qui Muſæ pallet amore,
Præparat & capiti laurea ſerta ſuo.

Qui

Qui desiderio constanti, animoque tenace
  Propositi æternum quærit amatque decus.
Quique bonis inhiat Doctrinæ & dulcis Honesti,
  Qui Præceptoris pendet ab ore sui.
Qui somni irrigui parcus, parcusque Lyæi;
  In mala quem Comus retia nullus agit.
Quem numquam irretit duplex Amathuntia, cuî non
  Est in delitijs desidiosus Amor.
Qui constans forti gestat sub pectore robur,
  Et didicit nocuum quàm sit amare mare.
Qui vultu auerso contemnit Laïda, scortum
  Nobile, morbosum qui fugit omne genus.
Qui plus hoc fellis sentit quàm mellis habere;
  Et quæ (dic quæso;) gaudia Laïs habet?
Blanda quidem vultu est, verùm hydros illigat auro;
  Damnosa est intùs, insidiosa foràs.
Hanc Lernam vita; quam nactus es excole Spartam,
  Post tua fata, Puer, si superesse velis.
Te libris inuolue tuis, connitere semper
  Altiùs humanis exseruisse caput.
Sit tibi frondosi superare cacumina Pindi,
  Et cum DIs Phœbo præside ferre pedem.
Scrupea non debet tibi nec via longa videri,
  Aurea saxosum Gloria vincit iter.
Non leuis ascensus, si quis petit ardua, multus
  Erigit hunc sudor, continuusque labor;
Nocturno inmoritur studio vigilante lucernâ,
  Et nocti gaudet composuisse diem.
Frigus & algorem patitur, cruciosque catharros,
  Sustinet & vitæ prodigus esse suæ:
Cuî curæ à tumulo quasi Phœnix surgere; quique
  Æternæ cingi frundis honore cupit.

AD IVVE-

AD IVVENTVTEM.

QVID, ô, *Iuuenta Murciæ litas? quidq́ue*
Noctu, diu otiaris, & Scythæ in morem
Vagaris? ah! sic vix potes perannare:
Pedem reduce, & noxiæ Voluptati
Renuncia; atque Inertiam procul pelle:
Vorsoriam cape, hincq́ue quære Virtutem,
Bonamq́ue Mentem; teq́ue congrege à volgo
Disperne. polsa Honoris arduum Templum.
Vis Indicem tibi Manuq́ue ductorem?
Habe Ethicum Poëticumq́ue Centonem,
Hic te rudem docebit, & viam pandet,
Quâ peruenire fas in ora doctorum;
Lætósque montes peruagare Musarum.
Macte, ô, Iuuenta; sic potes perennare.

AD MO-

AD MOMVM.

LIVIDE, *quid carpis quod Blydenburgius edit*
Miſcella ex varijs carmina lecta locis?
Nil habet hic proprij clamas: ceſſa, obſecro, ceſſa;
Et ſcriptum poſthâc naſo agere omne caue.
Hic faber eſt operis, lapides ac ligna dederunt
Inſignes Phœbo Melpomeneq́ viri.
Quæ, precor, Inuidiæ tibi cauſa, ô, pharmace? num-
Indicio, vt ſorex, proderis ipſe tuo? (quid
Ex ſe ſublimis contexit aranea telam,
Et proprium celsâ ſub trabe figit opus
Et varios verno flores apis inſidet anno,
Materiémque fauì melq́ aliundè legit;
Nunc ſapere aude, oculíſq́ tuis lemam abijce; ſano
Iudicio melius dic mihi cuius opus?

CATALO-

CATALOGVS
AVCTORVM
Ex quorum Poëmatijs hic Cento contextus.

A.
Acerbus.
Adamæus.
Æsopus..
Alanus.
Alciatus.
Ales.
Andrelinus.
Angerianus.
Apherdianus.
Arcutius.
Aulæus.

B.
Badius.
Baudius.
Bæchemus.
Bellaius.
Bembus.
Berendrecht.
Beroäldus.
Biges.
Blyenburchius.
Boba.
Boëthius.
Boissartus.
Borbonius.
Brismannus.
Bronchorstius.
Brucherius.
Buchananus.

C.
Camerarius.
Camillus.
Campanus.
Capilupus.
Capitius.
Casa.
Castilionius.
Codrus.
Cœlius.
Coldingensis.
Colotius.
Crinitus.

D.
Dactius.
Doncquerius.
Duëtus.

E.
Egenolphus.
Ellingerus.
Eucharius.
Erasmus.
Exhagius.

F.
Fienus.
Flaminius.
Floretus.
Forcatulus.
Fridelius.
Fungerus.

G.
Ganeius.
Gyraldus.

H.
Hagius.
Hecquetius.
Heluigius.
Hessus.
Hospitalius.

Incerti

I.

Incerti.
Infantius.
Iongius.
Iouianus.
Iouius.
Iuuencus.
Iunius.

L.

Laesius.
Lambinus.
Lampridius.
Lauterbachius.
Lemannus.
Lotichius.

M.

Macrinus.
Mancinellus.
Mancinus,
Marius.
Marullus.
Melissus.
Mergiletus.
Merualensis.
Micyllus.
Modius.
Moermannus.
Mopha.
Motus.
Moscellus.
Mucius.
Muretus.
Murmellius.
Musius.

N.

Naerdenus.
Nepos.
Nerdenus.

P.

Palingenius.
Papa.
Paulinus.
Pictorius.
Pierius.
Politianus.
Pollio.
Porsius.
Posthius.
Prosper.

R.

Reusnerus.
Rogerius.
Roselettus.
Rudingerus.

S.

Sadoletus.
Sambucus.
Sapiens.
Sarrachus.
Scagius.
Sconæus.
Scriuerius.
Sedulius.
Seydelius.
Siberus.
Sprengius.
Stephanus.
Stoä.
Stopius.
Stroza.
Susius.

T.

Thynophanius.
Torrentius.

V.

Visdominus.
Vrsinus.
Vulteius

W.

Wolphius.

D. BLYENBVR-

D. BLYENBVRCHII
CENTO,
DISTRIBVTVS IN PARTES SEPTEM.

PARS PRIMA.
De ſtudio Artium liberalium.

TITVLVS I.
Quales Præceptores eligendi.

AVLÆVS.

DISCE *ſed a doctis, quorũ Sapientia nota eſt,*
Quiq; colunt ſanctam cum Pietate fidem.

SCRIVERIVS.

Vir Bonus, & Sapiens vt fias fortibus annis;
Præceptore opus: hunc quære, Iuuenta, tibi.
Sit Pius & Doctus, dextrâ meliore politus,
Qui te Doctrinâ, qui Pietate iuuet.
Qui te non tantùm ad Muſarum prouocet hortos;
Verùm etiam auguſtam monſtret in aſtra viam.

Scire tuum nihil est, nisi recto tramite pergis;
Quæris & vnigenum, qui super astra, Deum.
Hâc fini indultum est tibi viuere. Nosse supremum
Et Colere vnanimi Relligione Patrem.
Sunt certè miseri, queîs sola atque vnica cura est;
Historias veteres, verbáque prisca loqui.
Prò Pudor! his sordet Virtus, & regula Morum,
His iacet & Pietas, his iacet ipse Deus.
Ah! quid Doctrina est, cuî vitā impendimus omnē,
Si nos peruertit, degeneréſque facit?

SAMBVCVS.

Qui rudis es doctis cupias parere magistris,
Turpiter impingit, qui monitore caret.
Sic nisi flexiuagas, moderetur vinitor vuas,
Non subeunt vlmos quas posuere duces.
Præceps ingenio ruit omine stulta Iuuentus,
Nec satis accepto vulnere sæpe cauet.
Cuncta potest oculus sed prouidisse regentis,
Tutius exemplis hincq; dedisse metum.

INCERTVS.

Elige Doctorem qui te reddat meliorem.

TITVLVS II.

Studio insistendum, & ibidem, De Iure, Medicina, Poësi &c.

SCRIVE-

SCRIVERIVS.

Incipe, & efficies; ne ceptum desere; vendit
Impenso studio maxima quæque Deus.

AVLÆVS.

Discere quæ nescis, Sapientia prima putetur,
Et nihil extremus sit tibi scire pudor.

IDEM.

Indole cum præstes, cum sis pulcherrimus idem,
Plus fide ingenio, labile forma bonum est.

PICTORIVS.

Quo fugis? horrendi quid habet scholâ? nunquid acernos
Mens tua librorum forsitan extimuit?
Nunquam clarus erit miles, formidine quisquis
Cædendi, subitæ dat sua terga fugæ.
Pugna opus est si quis vult vincere: arare necesse est,
Vt multo reddat fænore semen ager.
Flecte pedem, studióque vaca: nam plura legenti
Plus dilatatur iugiter ingenium.

SAMBVCVS.

Dum potes ingenio, florens concedit & ætas,
Excole quod cunctis commoda longa ferat.
Pellantur nugæ viles, & inutile rerum
Sit procul hinc studium, gloria vana subest.

In tenui labor eſt, quibus otia praua ſuperſunt:
Seque putant vitam præter habere nihil.
Tempora ſic fugiunt, minimis vt vita gerendis
Deficiat, fruitor dum ſinit ergo bonis.

IDEM.

Donec erit ſtudiis ætas, tempuſque Iuuentæ
Aptum, Theſpiades ſemper amato Deas.
Hæ pariunt nomen, vitámque extendere noſtram,
Non ſine muneribus, tempus in omne ſinunt.

BORBONIVS.

Quid literæ ſint, & quid homini conferant
Dicam: quæſo animaduertite.
Iuueni ſunt calcar ad virtutem literæ,
Senique ſunt ſolatium:
Miſero verò, atque pauperi ſunt refugium,
Adduntque honorem diuiti.

HOSPITALIVS.

Quam ſemel optaſti, quæcunque vel obtigit olim,
Hanc cole ſemper, ama ſemper, nec deſere ſpartam.

RVDINGERVS.

Quæ venit è natis, non eſt laus vera parentum:
Quæ venit ingenio Gloria vera venit.

ANDRELINVS.

Diſcitur & quoduis minimo diſcrimen ab vſu,
Promit & humanos pica diſerta ſonos.

BOETHIVS.

Boethivs.

Quod quisquis discit immemor recordatur.

Mancinvs.

Discere semper ama, dimittas quærere quis sit
A quo tu discas, sit didicisse satis.

Camerarivs.

Ceu lustris latitant vrsi, & sua membra relingunt,
Sic meditatur opus doctus in arte nouum:

INCERTI.

I.

Discere, quærere, sæpe reuoluere sit tibi cura:
Hæc tria sunt via, qua Sapientia fit valitura.

II.

Disce puer dum tempus habes æuo iuuenili,
Vt quo te recrees habeas ætate virili,
Ne te non didicisse fleas ætate senili.

III.

Disce bonos mores vt te comitentur honores.

IV.

Discat qui nescit, nam sic Sapientia crescit.
Crescit & augetur si temporis vsus habetur:
Nam datur immensus longinquo tempore sensus.

V.

Cum iam floretis, viridique ætate valetis,

Discite quæ canos poßint releuare per annos.

VI.

Dum Iuuenes estis, dum tempus habere potestis,
Cur non proficitis ne tanquam bestia sitis.

VII.

Cordi non chartæ tradas quæ noueris arte,
Nam si charta cadit mox tota Scientia vadit.

VIII.

Cur gaudes sine re docti nomen retinere?
Nomen abit sine re, sine nomine rem tibi quære.

IX.

Discere sit charum, quamuis primo sit amarum,
Nam post sit suaue, quod fuit ante gratum.

SCRIVERIVS.

De Iure. *Qui colit Astræam, Iurísque Sacraria pandit;*
Quíque Decem versat Publica Scita Virûm:
Ille sedere aptus Patriæ ad sublime gubernal,
Consilio plebem réque iuuare potest.
Indè sibi æternum Prudentis cudere nomen,
In terrisq́; potest nomen habere Dei.

HELVIGIVS.

Qui reuerenter amant Iuris decreta seueri,
Splendida perpetuæ præmia laudis habent:
Hæc etenim durâ sceleratos compede terrent,
Tutanturque probos integritate viros.

Hæc

Hæc prohibent fraudes, luxus, nocturnaque furta,
Disperdunt serui semina sparsa mali.
Hæc sedant diros populo coeunte tumultus,
Desidiis rumpi regna nec vlla sinunt.
Denique dum nullo violantur crimine leges;
Tranquillè vitam degere quisque potest.

SCRIVERIVS.

Egregium Medicina bonum, valde vtile nobis; De Medicinâ.
Inmisit terris quod bonus ille Deus:
Qui frutices, herbasq́, ideò produxit, vt æger
Totus in integrum restituatur homo.
Protelum vitæ Medicina est. tempore primo
Hanc cole protelò, si cupis ipse coli.

LAVTERBACHIVS.

Nil homini quicquam Medica pretiosius arte,
Qua nescit fragilis vita carere, datum.
Aut pellit morbos, aut vires sufficit ægris,
Aut herbis coram monstrat adesse Deum.

APHERDIANVS.

Medicina laudibus haud potest
Efferrier dignis, tamen
Huius referre commoda
Musam iuuat, diuinitus
Mortalibus quæ corporis
Data ad salutem. quis negat

Beneficio huius plurimos
Superesse, quorum corpora
Sepulta iampridem forent.
Quot millia videres mori
Spasmo, veterno, febribus,
Hydropisi, cachexia,
Atrophia, & improba phtisi,
Apoplexia, pleuritide,
Vrente pestilentia,
Scabieque Gallica, & id genus
Aliјs atrocioribus,
Huius nisi impendentia
Virtute præsenti mala
Depellerentur. Plinius
Scriptum reliquit mortuos
Quod Æsculapius suis
Reuocare solet ad munera
Vitæ medelis: asserit
Idem, ad rogum multos suis
Hac arte redditos, fuit
Et hoc eis miraculo.
An non magis nobis erit,
Quod cernis innumeros rapi
Ex portitoris horridi
Cymba, & redire protinus,
Quibus spei suberat nihil?
Quid hoc potest diuinius
Fieri? simillimum Deo

Hoc iure poßis dicere.

IDEM.

Præstantius nihil dedit
Rerum parens natura, quam scientiam
Qua corporum salubritas
Seruatur; & inuentum Apollinis (vt ferunt)
Et Æsculapij illius
Prolis, Deorum cœtibus quos Ethnici
Quondam inserebant, cælitus
Delapsa ceu quædam colentes numina:
Operosius quod cernerent
Diuiniusue prorsus illa tradier
Mortalium generi nihil
Ad corporis animique tutelam: nequis,
Si rem velis perpendere,
Negare, difficillimum atque maximè
Esse arduum, cognoscerere
Tam singularum partium, atque corporum
Affectiones & mala,
Accidere quæ possunt, & his mederier
Virtute quam promptißimè
Salubrium herbarum, hinc coli voluit Deus
Medicum, quod huius munere
Mortalium genus carere non potest.

Politianvs.

Summus ab ætherio Genitor pertæsus Olympo De Poëti.
Socordes animos, longo marcentia somno

Pectora, te nostræ diuina Poëtica menti
Aurigam, dominamque dedit. tu flectere habenis
Colla reluctantum, tu lentis addere calcar,
Tu formare rudes, tu prima extundere duro
Abstrusam cordi scintillam, prima fouere
Ausa Promethea cælestia semina flammæ.
Nam simul ac pulchro moderatrix vnica rerum
Suffulta eloquio dulcem Sapientia cantum
Protulit, & refugas tantum sonus attigit aures,
Concurrere ferum vulgus numerosque modosque
Vocis, & arcanas mirati in carmine leges,
Densi humeris, arrecti animis, immota tenebant
Ora cateruatim; donec didicere, quid vsus
Discrepet à recto, qui fons, aut limes honesti,
Quisue fide cultus, quid ius æquabile, quid mos,
Quid poscat decor, & ratio, quæ commoda vitæ
Concilient inter se homines, quæ fœdera rebus,
Quantum inconsultas vltra Solertia vires
Emineat, quæ dein Pietas præstanda Parenti,
Aut patriæ, quantum iuncti sibi sanguinis ordo
Vindicet, alternum quæ copula seruet Amorem.

SCRIVERIVS.

Aurea nec meritâ fraudanda est laude Poësis,
Ars hominem in cælum si trahit, illa trahit.
Hæc rapidis alis, ceu Pegasus, aëra findit,
Plebs pedibus vilem cetera pulsat humum.
Hanc cole, sed modicè, (moneo;) pellacia quædã est:
Ne prora

Ne prora & puppis sit, Philomuse, caue.
Ex interuallo Parnasi adscendere montem,
Et cytharæ neruos sollicitare, iuuat.
Optima mens quæuis studio isti dedita, gaudet
Augustum lauri cingere fronde caput;
Atque animũ in ludum post seria mittere: cautus
Tu sequere, & terso carmina scribe stilo;
Mnemosynésque adeò tabulis inscribe: probabunt
(Ne dubita) hæc nostra, & postuma secla legent.

LOTICHIVS.

Errat, diuitias si quis miratur inanes,
Iugera sat culti pauca tenere soli:
Post obitus, miseri cum lux breuis occidit æui,
Pondera nil auri diuitis ampla iuuant.
At si quis Musas paruo contentus amauit,
Ille vel inuitâ morte superstes erit.

MELISSVS.

Verò Immortales fiunt, animamque perennant,
Quos & amant Musæ, quos & amant Charites.

POSTHIVS.

Aurea magnorum curare negotia Regum,
Rarus honos, nec non grande laboris opus.
Aurea Pierio sed texere carmina filo,
Magnorumq; animos posse tenere ducum:
Grandius hoc opus est, & honos quoq; rarior. illud
Clauditur angusto fine, breuique cadit.

Hic

Hic caret interitu, totoque effulget in orbe,
Autori æternum conciliatque decus.

IDEM.

Nil niſi vile ſapit vulgus: Cæleſte Poëtæ
Sunt genus, & laudem poſteritatis habent.
Cetera mortales inter bona cuncta peribunt,
Solius ingenij gloria morte caret.

TORRENTIVS.

Cetera cum longa pereant conſumpta ſenecta,
Et nunquam redeat qui fuit ante vigor,
Ingenij monumenta manent, ſuccreſcit in horas
Gloria, & extenta poſteritate viret:
Muſa mori vetat, & longum diffundit in æuum,
Dum ſua virtuti præmia ponit ouans:
Atque hominum blando demulcens corda lepore,
Mulcet & æternos non minus illa Deos.

IDEM.

Sæpe graues blando minuuntur carmine curæ:
Et iuuat hanc duris addere rebus opem.
Nec quiſquam Aonidum cultos turbatus in hortos
Digreditur, qui non lætior inde redit.

VRSINVS.

- Tacitis conſumitur annis
Mortalis quodcunque manus molitur, & audet.
Namque vbi Pyramides, atque ardua Mauſolæi
Saxa? iacent Phrygiæ Neptunia mœnia Troiæ:

Atque

Atq; quotam laceræ partẽ eſt nunc cernere Romæ:
omnia corrumpunt etinim. tantummodo vatum
Durat opus, ſeramque ignorant carmina mortem.

MICYLLVS.

Diuitiæ pereunt, pereunt ingentia tecta,
Et pereunt aurum, purpura veſtis, ebur.
Adde quod & multo ſunt hæc ſeruanda labore,
Plenaque curarum, plenaque triſtitiæ.
Sola immortalis Muſarum Gloria viuit,
Nulla illam vires, nulla ſenecta domat.

SAMBVCVS.

Tarda venit Muſis nunquam, ſit quælibet ætas,
Tempora ſunt ſtudijs nulla negata tuis.
Ingenium quamuis habile & natura negarit,
Corrigitur damnum triſte labore tamen.
Ne querulis ergo tardum te confice verbis,
Aggredere audacter, qualiacumque dabis.
Eſt melius feciſſe aliquid, quam viuere ſegnem.
Pallas ad ingenium quodlibet apta venit.

INCERTI.

I.

Vt ver dat florem, flos fructum, fructus odorem, Studiorum cõmendatio:
Sic ſtudium morem, mos ſenſum, ſenſus honorem.

II.

Quære, recordare, retine, lege ſæpe relecta,

Sic omnes claues tibi dat Sapientia recta.

III.

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere,
Hæc tria discipulum faciunt superare magistrum.

IV.

Non pudor est quæri, quæ nescis, siue doceri;
Qui scit laudatur, qui nescit vituperatur,

V.

Si mortalis erit Sapiens qui viuere quærit,
Optima perdiscat vitijs ne vita fatiscat.

VI.

Quod sine doctrina vita est, nisi fœda ruina?

VII.

Plenum nequitia non vult cor inire Sophia,
Exerce studia dabitur tibi multa Sophia.

VIII.

Plus satis ingenio fidit quisquis sine libro
Discere vult, solo singula Marte suo.

IX.

Qui nihil ingenio committit & omnia libro,
Continet amissis nil miser ille libris.

X.

Artes per partes, non partes disce per artes,
Qui nescit partes in vanum tendit ad artes:

Quicquid

Quicquid agunt artes ego ſemper prædico partes.

XI.

Gutta pluit, ſic vnda fluit, ſic flumina creſcunt.
Paucula ſcis, ſi diſcere vis, mox multa pateſcunt.

XII.

Gutta cauat lapidem non vi, ſed ſæpe cadendo,
Sic homo fit doctus, non vi, ſed ſæpe ſtudendo.

XIII.

Haurit aquam cribro, qui diſcere vult ſine libro.

TITVLVS.
III.
Artium, Doctrinarum, & Lectionis commendatio.

ERASMVS. Ars.

Ars ipſa inopiæ portus eſt mortalibus.

ALCIATVS.

Aduerſus vim Fortunæ eſt Ars facta: ſed artis
Cum fortuna mala eſt ſæpe requirit opem.
Diſce bonas artes igitur ſtudioſa Iuuentus,
Quæ certæ ſecum commoda ſortis habent.

SAMBVCVS.

Dum fauet hæc ætas, doctas coluiſſe per artes
Ingenium prodeſt, nomenque tuliſſe per æuum.
Sperne voluptates ſiquidem caligine mentem
Turpitur

Turpiter occæcant, virtutem dilige semper;
Sic datur insignis Lauri de fronde corona.

SCONÆVS.

Ingenua nihil est vsquam præstantius arte,
Dulcia quæ mœstæ præbens solatia menti,
Pauperiem durosque fugat secura labores,
Despiciensque solum fertur sublimis ad astra.

IDEM.

Numquam Nobilitas vel formæ gratia prodest,
Ingenuis si mens artibus ægra vacet.

SCRIVERIVS.

Non ea Nobilitas quæ ducit ab Hectore ramum;
Aut quæ fumosis turget imaginibus:
Qui Mores discit, sacrasq́; fideliter Artes
Doctrinásque suo percipit ingenio,
Nobilis is verè est. qui nec sua stemmata iactat,
Nec recitat retrò fortia facta patrum;
Sed tantùm vadit dîæ Virtutis ad arcem,
Vt Phœnix fiat funeris ipse sui.

FIENVS.

Tempora quæ tarda sineres torpedine labi,
Lusibus ignauis perdere quæque soles:
Hæc ad discendas impende fideliter artes,
Et tere Pieriјs otia blanda libris.
Quisquis enim docta diuinæ Palladis arte
Excoluit mentem iudiciumq́; suum:

Quisquis

Quisquis & Aonijs sua labra rigauit in vndis,
Fonte in Pegaseo proluit atque caput,
Commoda multa feret, nullum peritura per æuum,
Semper erit generis gloria magna sui.
Nam labuntur opes celeri quasi flumine pulsæ,
Pauper & est subito qui modo diues erat.
Doctorum monumenta manent per sæcula cuncta,
Nulla hæc è medio ferre ruina potest.

SCRIVERIVS.

Omnibus æqualis Mors est: discrimine nullo
Omne, cuï indultum est viuere, falce metit.
Siue sit incinctus frontem diademate Crœsus,
Siue sit è populo congrege Codrus, obit:
Seu Iuuenes seu sint Silicernia, lumina linquunt:
Fatorum Tabulas fallere nemo potest.
Morte obitâ tamen hic superat, qui viuit in vmbrâ
Musarum; & Templum nobile Honoris adit;
Nec sinit Ingenium scabrâ rubigine tangi,
Communique edit diâ reperta Bono.
At fungus moritur, sequiturq́ue Obliuio vappam,
Cuî nebulas semper pingere cura fuit.
Et meritò. fruges tantùm consumere nati,
Quur non Lethæis præcipitentur aquis?

CODRVS.

Pone alias curas operamque impende Mineruæ.

HOSPITALIVS.

Certe vt difficile est duris assuessere rebus,
Sic quoque difficile est assueta relinquere, quamuis
Tristia principio, quamuis sint dura ferendo.
Emollit quæ longa dies & mitigat vsus.

BERENDRECHT.

Semper ab ingenuis fraudes procul artibus absunt
Et mala cum studijs non bene vita facit:

INCERTI.

I.

Ars manet, ars durat, Fortuna recedere curat.

II.

Artis Thesaurum plus affectes super aurum;
Hic grauis, ille leuis, perit hic, manet is sine næuis,
Sparsus hic haud crescit, dispersus at ille virescit.

PIERIVS.

Doctrina. *Doctrina, & virtus, & clarum mentis acumen*
Interiora hominis sunt ornamenta: caducam
Hæc superant (fragili latitat quæ corpore) formam,
Quin etiam vestes argenti pondus & auri.
Quare formosi cupimus quicunque videri,
Omni ornamento procul exteriore remoto,
Doctrina simul ac claris virtutibus intus,
Imò acri nos exornemus acumine mentis.

PALINGE-

PALINGENIVS.

(Doctrina) *decorat mites, oditque ſuperbos,*
Ipſa voluptatis refugit ſomníque clientes,
Tecta Dei ſcandit, naturæ arcana recludit,
Quâ ſine nemo poteſt perfectus dicier: hæc nos
Diſsimiles pecudum reddit, ſimileſque deorum.

POSTHIVS.

Quem Doctrina, fides, meritum, Sapientia, virtus
Nobilitant, verè nobilis ille mihi eſt.

IDEM.

Doctrina omnibus eſt honori: agreſtes
Quoque huius rationem habere cernas.

HESSVS.

Non moritur quicunque ſui monumenta reliquit
Ingenij, & laudem poſteritatis habet.

IDEM.

Scilicet vt ſpeculum reddit ſimulacra renidens,
Sic animi faciem litera teſtis habet.

MANCINELLVS.

Eſt ornamentum rebus Doctrina ſecundis;
Rebus in aduerſis Doctrina eſt portus & aura.

HECQVETIVS.

Mens bene docta gradu digna eſt ac nomine claro.

INCERTI.

I.

Discere ne cesses, quamuis ditißimus esses,
Nam per Doctrinam poteris vitare ruinam.

II.

Expers Doctrinæ contemptus eris sine fine,
Dedecoris fies plenus, & honoris egenus.
At probè si pectus cultum, sapiens quoque multum
Reddere conaris, studijs & subijciaris,
Semper honoratus fies, verèque beatus,
Hoc ornamentum portabis ad ora parentum.
Huc si transibis, spe multò longius ibis.

III.

Mens sine Doctrina, manet in te certa ruina.
Instrue tu mentem fili rationis egentem.

IV.

Donabit Scire miseris cum Regibus ire.

V.

Si puer hoc sciret, quantum Doctrina valeret,
Rarò dormiret, nocteque dieque studeret.

VI.

Istam Doctrinam Lector dicas asininam
Qua sic erratur vt rectum corripiatur.

Lectio. PALINGENIVS.

Lectio nimirum esca animi est, quæ si bona, prodest:
Si mala

Si mala ſit non parua ſolet dare damna legenti,
Non ſecus atque malus cibus eſt damnoſus edenti.

HOSPITALIVS.

-- Aliena monent exempla, legendo
Quæ quiſque in patria viuens, quæ geſſerit extra,
Quoſque pares laudum meritis accepit honores.

HECQVETIVS.

Sic lege vt euadas melior, lectura ſit omnis
Vtilis, & nullum ſine fruge reuolue libellum.

IDEM.

Vt tua te probitas ad ſummos ducat honores
Litterulis ſtudeas, ingenioſe puer.

HOSPITALIVS.

Omnibus eſt aliquid fructus excerpere libris.

EVCHARIVS.

Eſt nullus ſine fruge liber, ſine floribus hortus.

BRVCHERIVS.

Qui cupis in claris clarus euadere Muſis,
Incultis ſpretis non niſi culta legas.
Hoc tibi monſtret apis, quæ dũ mel quærit in hortis,
Marcida præteriens gramina, odora legit.

POLITIANVS.

Muſa quies hominum, Diuûmq; æterna voluptas.

BOISSARTVS.

Ignorare iuuat quod conducibile non est.

INCERTVS.

Lectio lecta semel, decies repetita placebit
Sin decies repetas, decies repetita patebit.

TITVLVS.

IV.

Ad eos qui studiorum causa exteras regiones adeunt.

PORSIVS.

Scilicet haud vnâ capitur Sapientia sede:
Qui sapit hanc varias inuestigare per oras,
Per populos, per & aduersos casusque, vicesque
Discat, & hinc dubium mundi perpendere cursum.
Hoc demum virtutis opus: neque numen abesse
His ego crediderim quos talis suscitat ardor.

POSTHIVS.

Scilicet est aliquid peregrinas visere gentes,
Atque animum egregias ineunte ætate per artes
Exornasse, quibus feritas, inamabile monstrum,
Pellitur, & placido mitescunt pectora cultu.

BVRCHIVS.

Vt bona conquirat peregrinos quæritat orbes
Mercator, currens per freta vasta maris,
Inuisasque petit sola per non cognita terras,
Sollicitus, fluxæ ne minuantur opes.
Anne decentius est, Musis sacrata Iuuentus
Quærat ab externis vt documenta scholis?
Quæ ditent dotentque animum non interituris
Fortuitâ quauis conditione bonis.

SCRIVERIVS.

Vt varios hominum mores nôtet, oppida discat;
Et vafrâ redeat cognitione domum:
Nobilior quisquis cælos imitatur & astra,
Et gaudet motu mens nisi dîa suo:
Hinc viset terras alio sub sole calentes,
Quà via facta rati, quà via facta rotæ.
Ignauum genus, & fictum peiore metallo,
Cui volupe in matrum consenuisse sinu.
Ah quæ torpedo! à patriæ nidore culinæ
Latiùs vngue isti cedere noxa foret.

INCERTI.

I.

De studio Socio redeuntem videro cum te
Ecce quid edisti, non quæram, quidue bibisti,
Aut quid fecisti, sed quæram, quid didicisti?

II.

In studio tria damna luo, si non benè disco,
Nummos consumo, modicùm scio, tempora perdo.

TITVLVS.
V.
In Indoctos.

HOSPITALIVS.

Agresti ingenio nihil importunius vsquam est.

PALINGENIVS.

Irridet sacras petulans in-scitia leges.

IDEM.

-- Quilibet haud scit
Quod bipedes aurum, quod purpura vestit asellos.

ERASMVS.

Omnia qui per se sapiat longè optimus ille est,
Multò antè expendens quænam sint optima factu:
Is tamen & frugi est, qui pâret recta monenti.
At qui nec per se sapiat, neque mente reponat
Ex alijs audita, vir vndique inutilis hic est.

PORSIVS.

In-scius artis erit, qui veram spreuerit artem,
Nam quæ nota minus sunt quoq; grata minus.

TITV-

TITVLVS VI.

Parænesis ad studium liberalium Artium.

DVETVS.

Carmine Cælitibus primo sacrauimus aras,
Palladio dabitur cura secunda gregi.
Pars mihi formandis rudibus decursa Iuuentæ est.
Noster in incepto tramite pergat equus.
Quid potiùs faciam? Iuuenum pars deuia longè
Errat, vt infestum quæ fugit agna lupum,
Illa nec in prato, nec in alti vertice montis
Tuta, nec in latis certa vagatur agris:
Quam bonus vt vidit palantem fortè viator,
In stabulum rectam monstrat inire viam.
Illa gradum celerans repetet vestigia sæpè
Trita, sibi notum consequitúrque gregem.
Me quoque fallaci Pueros abducere calle,
Si faueat ceptis dexter Apollo, iuuat.
Huc date propensas, Pueri, cum mentibus aures:
Hinc venient vobis Gloria, Vita, Salus.
Quantus honor studijs, quæ commoda, quanta voluptas,
Dicere, propositi meta laboris erit.

Diuitias alij primis sectentur ab annis,
Castraue, succensi laudis amore, colant.
Vos quibus est Phœbi concessum munere, tempus
Dùm sinit, eximijs inuigilate bonis.
Languida subrepet tacitè labentibus ætas
Mensibus, ignauis injiciétque manum.
Discere cognatas humanis moribus artes,
Studiorum dignitas. *Aurea sublimes quæ super astra ferant.*
Turpe modo pecudum, telluri mergere pronos
Ora, nec ad Superos mentibus ire polos.
Cùm genus humanum stellati conditor orbis
Fingeret, è specie duplice fecit opus.
Altera pars ortum cælesti duxit ab arce:
Altera de liquido puluere nata fuit.
Vtraque pars ortum sequitur: petit altera cælos:
Altera subiectæ semper inhæret humo.
Quóque minus vestræ sortis meminisse pigeret,
Vos Deus erectis vultibus ire dedit:
Et teneris sacros infudit mentibus ignes,
Plurima noscendi profluat vnde sitis.
Cernitis, vt balbas cœperunt mittere voces,
Mirificâ teneros cognitione trahi?
Nunc cupidi blando pendent nutricis ab ore,
Plurima dùm vario ficta lepore refert:
Nunc leuium causas rerum pueriliter ardent
Noscere: quos vsus vascula quæq; ferant.
Flamma leui tandem radians è fomite surgit,
Nec secreta pati longius aucta potest.

Incitat

Incitat hic ardor Iuuenes perquirere cuncta,
Subijciens animis nocte dieque faces.
His Plato lustrauit terras calcaribus actus:
Quíque Tarentinis dogmata sacra tulit. Pytagoras.
Acta pari stimulo quondam Romana Iuuentus,
Sæpè adijt fines Attica terra tuos.
Nec leuis hos ratio patrijs ducebat ab oris,
Cùm suus ingenuis artibus esset honos.
Tunc ducibus comites ìbant in castra Poëtæ:
Et dabat eloquio præmia iusta forum.
Tunc soliti patriâ Reges accersere doctos,
Hospitibus largi munera summa dabant.
Testis erit (quamuis Busiride sæuior ipso)
Imperium cuius Sicelis ora tulit.
Cæsaris Augusti, Mæcenatisque silebo
Nomina, multorum carmine nota satis.
Ad propiora vocor. Quis nostri lumina sæcli,
Inuidiæ purus dißimulare velit?
Docta cohors, aueo pia nomina ferre sub auras,
Tanta leues Elegi pondera ferre negant.
Pauca mihi sat erit meriti præconia vestri
Dicere; non opis est tot memorare meæ.
Vtq; pares meritis titulo donemus eodem,
Conueniens multis nomen, Alumnus, erit.
Vos etenim pariter cunctos aluêre Camœnæ:
Vos pariter sacris pâuit Apollo cibis.
Scilicet, vt studijs prisco labentibus æuo,
Auxilium vestrâ præsto daretur ope.

Perge tamen cunctos vno sub nomine Musa,
Dicere: pro cunctis vnus Alumnus erit.
Hunc meritò summi voluerunt nosse Monarchæ;
Carolus V. Imp. *Primus in hoc numero, Carole, nomen habes.*
Qui licet impleres totum virtutibus orbem,
Et premeres gestis nomina clara ducum:
Hanc tamen innumeris voluisti iungere laudem,
Nec tibi doctrinæ gloria visa leuis.
Tabida consumit lapides, ferrumq́; vetustas:
Pyramidum moles tempore lapsa ruit:
Facta ducum tetræ subeant incommoda mortis,
Ingenij vitam ni monumenta darent.
Finge sed æternum per se quoque posse mereri
Nomen, & immunem mortis habere gradum:
Vendicat inde sibi partem fortuna, viríque
Hæc operâ quorum gesta fuere, duces.
Propria laus semper magno tribuetur Alumno,
Nostra quod egregiâ sæcula iuuit ope.
Barbariem contrà, quæ nomina clara premebat,
Sustulit audaci signa corusca manu.
Nec priùs abcessit bello, quàm cogeret hostes
Territa præcipiti dedere terga fugæ.
Inde viro subijt (quæ plurima fixerat hostis)
Vulnera Pæoniâ facta leuare manu.
Non erat in Latio quisquam sine vulnere princeps,
Parsq́; coacta fuit vincula serua pati:
Pars etiam tetro, longis damnata tenebris,
Carcere ducebat squalida facta situm.

Omnia

Omnia tentauit dum vulnera ſuſtulit illis,
His pedicas, aliјs pallido ab ore notas.
Armáque captiuis quoniam detraxerat hoſtis
Antè, ſuos armis induit ipſe nouis.
Hunc Tyriâ videas incedere veſte ſuperbum,
Illius ex humeris aurea palla fluit.
Atque nouos aliquis ſubitò miratus amictus:
Non ego ſplendidior, dixerit, antè fui.
Priſtinus vt tandem rediјt vigor omnibus, atque,
Fugerat è toto qui bonus ore, color.
Præſidiјs opus eſt longè maioribus, inquit:
Poſtmodò ne prædas barbarus hoſtis agat.
Principiò, quorum Latiј defendere fines
Officium, duris vocibus increpuit.
Hoſque loco môuit, mercede ſed impulit illos,
Mitibus hos verbis, munus obire ſuum.
Excubias agerent oculis vigilantibus acres,
Ne foret inſidiјs vllus ab hoſte locus.
Nam modò qui Latiј pulſi de finibus eſſent,
Tendere poſſeſſas antè redire domos.
Nec ſatis in propriјs iam tutos ſedibus eſſe,
Maius ab occultis hoſtibus eſſe malum.
Omnia ſubmotos conari perdere fraude:
Degeneres turpis ſæpè repulſa mouet.
His vbi præfectos monuit: Tyronibus alter
Hinc labor eſt nobis attribuendus, ait.
Hæc mihi deiectæ reparet diſpendia turbæ
Copia, delectos progenitura duces.

Plurimus

Plurimus his ſudor fuit exantlandus, ad artes
Ducere conanti pectora dura nouas.
Non tamen aſſumpto cecidit ſub pondere virtus,
Ceptáque ſucceſſus non habuere malos.
Barbaricas primùm docuit contemnere vires,
Quâue queant nexos arte cauere dolos.
Cicero. *Tum ducis exemplum ſectari iuſsit, in omni*
Qui Latio primum viſus habere decus.
Illius inſpicerent intento lumine greſſus:
Laudis enim cupidis ſigna ſequenda viri.
Ne tamen hic omnes vno contenta Iuuentus
Deſpiceret, multos eminuiſſe docet.
Hinc vario cultu, varijs inſtruxit & armis,
Hinc varios pugnæ iuſsit inire modos.
Nunc agiles campo decurrere iuſsit aperto,
Nunc pedibus lentos agmina tarda ſequi:
Cogere quâ deceat fluitantes arte maniplos,
Quáque relaxandi ſint ratiòne, docet.
Denique ne longis onerem ſermonibus aures,
Sint quibus, inſtituit, bella gerenda modis.
His ita confectis, externæ quærere monſtrat
Gentis opem Latio, ſubſidiúmque vetus.
Fœdus amicitiæ Latium cum gente Pelaſgâ
Sanxerat, & ſocias in fera bella manus.
Tantus Amor iunctis, concordia tanta, putares
Vnius vt populos ſanguinis eſſe duos.
Auxit opes opibus Danäorum Roma Latinas,
Et Socijs cepit cultior ire ſuis.

Fortè

Fortè ducum fuerant odio deserta priorum
Fœdera: iam longo tabuerantq́; situ.
Omnia tunc vidit retrò sublapsa referri
Roma sibi: tantis ingemuitq́; malis.
Tùm patuit Latium prædæ: tùm viribus orbem
Sustinuit miserè Barbara vincla pati.
Heu tibi quàm turpis facies? quàm squalida vestis!
Heu tibi quæ toto corpore, Roma, lues!
Heu tibi quò subitò vultus abiere sereni:
Vile tui solum, fracta, cadauer habes.
Siste sed heus, lachrymas: finemq́; impone querelis
Musa, tibi ceptum progrediatur iter.
Fœdus idem repeti Graiâ cum gente Latinos
Impulit: vt robur cresceret indè nouum.
Protinùs hostiles aggressi Marte cateruas,
Versa coëgerunt cedere terga fugæ.
Agmina fusa Getas adierunt: otia victrix
Pars modò securæ plena quietis agit.
Quæq́; priùs cunctis populis despecta iacebat,
Conspicuum latè sustulit alta caput.
Eius amicitiam populi petière potentes:
Eius & auspicijs maxima quæque parant.
Denique iam Latio redijt veneranda potestas:
Vixq́; capit dotes Roma superba suas.
Hoc tibi Posteritas multùm debebit, Alumne,
Nomine: te memori semper amore colet.
Plurima pro domito statuet tibi Marte trophæa,
Plurima victuris marmora cæsa notis.

Illa,

Illa ſenes tremulo ſpectantes lumine, dicent:
Æternùm vigeat nomen, Alumne, tuum.
Promeritis donet celſi moderator Olympi
In ſuperis æuum degere poſſe locis.
Intereà Iuuenes aſpergite marmora flore:
Et bona gratanti dicite verba ſono.
Nos tua (quod Superi fortunent) ſigna ſequemur,
Non alium nobis poſcimus eſſe ducem.
Te duce barbaricis indicere bella paramus
Gentibus: ô, tantùm vita ſuperſtes eat.
Dextera ſi faueat cepto fortuna labori,
Lucida tollemus nomen ad aſtra tuum.
Iam mihi ſuſcepti pars eſt exhauſta laboris:
Altera præcipiti meta terenda rota eſt.
Gloria Doctrinæ ſatis eſt manifeſta: docendum
Carmine, quàm portet commoda multa, meo.
Studiorum vtilitas. *Vtilitas meritò princeps erit illa, quod ipſum*
Imbuat hæc hominem cognitione ſui.
Nam leuat oppreſſam mentem de carcere molis
Corporeæ, iuri reſtituitque ſuo:
Atque vbi terrarum curas dimôuit inanes,
Tollit ad æthereas pectora celſa plagas.
Corpora quid referam ſtudio quoque noſtra iuuari?
Cognita res cunctis hoc Medicina docet.
Sæpè ea languentes reuocat de faucibus Orci:
Et rediuiua frui corpora luce facit.
Androgeos nobis, & quem fuga ſoluit equorum,
Dùm fugit infenſum Theſea, teſtis erit.

Tendit

Tendit ad eximios aliquis propensus honores?
Ingenuis illuc artibus ire potest.
Hic mihi succurrit, Romanæ gloria gentis,
Tullius. hunc noster sit memorare labor.
Is patre plebeio, clarâ nec in vrbe Quirini
Progenitus, cunctos exuperauit auos:
Mirus amor studij teneris eluxit in annis,
Dùm præit æquales sedulitate suos.
Inuidiâ maior, socijs cedentibus vltrò
Omnibus in summo clarus honore fuit.
Nam proprias turbâ cinctus remeabat ad ædes
Et teneros plausus tota corona dabat.
Iamque patres alios in se conuerterat, omnes
Spectandi puerum summus habebat Amor.
Vndique vidisses totam cursare per vrbem,
Et pueri tantis obstupuisse bonis.
His stimulis acres concepit pectore curas,
Posset vt ostensum denique ferre decus.
Os vbi mellifluo tenerum sermone poliuit,
Protinus ad claros iuit ab arte viros.
Sedulus illorum vestigia ponè sequutus,
Ad loca Romani litigiosa fori:
Aut vbi grandæuos capiebat curia patres,
Edidicit ritus, incluta Roma, tuos.
Inde reis operam cepit nauare patronus,
Eloquio reprimens crimina falsa suo.
Talibus effectum studijs, hominúmque fauore,
Vt tulerit factis præmia digna suis:

Perq́; gradus varios titulis perfunctus honorum,
Ceperit vt fasces, Roma superba, tuos.
Quos adeò curâ solerti gesſit honores,
Vt patriæ dictus sit Pater ipse suæ.
Atque ita Romuleos æquauit primus honores:
Vrbis hic assertor, conditor ille fuit.
Roma sed indignas tali pro munere grates
Reddidit: è patriâ truditur exul humó.
Hæc quoque mercedem retulisti, Græcia, summis
Sæpè viris, Ducibus non satis æqua tuis.
" *Rebus in aduersis meliùs tamen insita virtus*
" *Cernitur, & famam prorogat aucta sui.*
Pulsus es è patriâ, Tulli, quo clarior illam
Aspiceres, populo te reuocante domum.
Mæstus in absentis figebat lumina vultum,
Concutiens gemitu pectora fessa graui.
Ille fori poterat regnator abesse videri:
Curia conticuit vocibus orba suis.
Non sua maiestas Patribus, non gratia Plebi,
Non Equiti virtus antè probata fuit.
Denique vidisses populum tabescere luctu,
Plenáque flebilibus fundere verba sonis:
Noster vbi, Patrone, manes? en lassa querelis
Ferre nequit longas Ausonis ora moras.
Sit modus exilio: damnat sua liuor iniquus
Facta, sibi tantum iam licuisse dolet.
Da veniam sceleri: sumptis promittit honorem
Roma parem: lacrymis flectere, Marce, pijs.

Mouerat

Mouerat hæc tandem populi querimonia Patres,
Cum reduci lætam constituêre diem.
Iamq́ propinquabat. portis effusa Iuuentus
Omnibus, inscensis obuia fertur equis.
Ponè sequebantur Matres, teneræq́ Puellæ,
Viribus vt poterant agmina longa sequi.
Vt propius vênit missâ grauitate Senatus
In patriæ iussit tecta subire suæ.
Quanta fuit reduci gratatio facta Quiritum!
Gaudia quæ cunctis perstrepuêre locis!
Iudice me, sunt hæc non inferiora triumpho,
Quæ tribuunt omni libera corda metu.
Sedibus vt patrijs est redditus: omnia, Liuor
Quæ labefactârat, restituêre Patres:
Atq́ pares solitis rursùm percepit honores:
Quippè suâ princeps semper in vrbe fuit.
Quid referam multis, eius monumenta laborum
Plurima conscriptis quæ dedit ille libris?
Huic ego, Scipiadas, Curios, fortemq́ Camillum,
Innumerósque duces præposuisse velim?
Non ita: Iuuerunt illi sua tempora gestis
Rebus, & in celso constituêre gradu:
Non tamen in seros ea vênit cura nepotes,
Septaq́ limitibus gesta fuêre suis.
Huius at ingenij viuent monumenta, nec vllo
Tempore sunt fructus non paritura suos.
Forsitan hîc quæres, ad opes Doctrina parandas
Num faciat? quarum vulgus amore stupet.

Ne tibi prolixo memorem ſermone quod optas,
Paucula, pro multis, verba Thaletis erunt.
Thales. *Fortè virum populus dictis carpebat amaris,*
Tempora quod ſtudijs dederet ille bonis.
Nam quid, ait, tentas, ſtudiorum mollia ſectans
Otia, cultori vana futura ſuo?
Ecquis ab ignauis opulentior extitit vnquam
Artibus? in ſterilem ſemina mittis humum.
Ciuibus is contrà: Laruas, vmbrámque bonorum
Poſcitis, ô miſeri, non bona vera dari.
Sed quia me ſterili committere ſemina terræ
Creditis, & ſtudium fruge carere meum:
Vos mihi non verbis, ſed re conuincere cura
(Non ſubit in vulgi pectus acumen) erit.
Tempus erat, quando tellus conſtricta rigebat,
Et ſpoliata ſuis frondibus arbor erat:
Quùmque graues meſsis, pleno cratere, labores
Rusticus ardentes mitiget antè focos:
Quas oleas habuit Mileſia terra coëmit;
Spem pretio multis quærere viſus erat.
Iámque ferebatur totâ malè ſanus in vrbe,
Notior vt paſsim fabula nulla foret.
Tempus vbi viridi fructus decerpere ramo,
Intulit in cellas dolia plena ſuas.
Viderat, aſtrorum prudens, æſtate futuros
Luxurie fructus vberiore Thales.
Talibus admoniti ciues ſucceſsibus, ipſum
Laudibus ad cæli ſidera celſa vehunt.

Is placidè:

Is placidè: verbis posthâc incessere, dixit,
Desine conatus, ciuica turba, meos:
Quamq́; sibi facili Sapiens queat arte parare
Diuitias, facto nunc, agê, disce meo.
Errat, opes quisquis solidas hoc quærit in orbe, „
Pectoris exceptis, ingenijq́; bonis. „
His opibus poteris magnos acquirere census; „
His opibus tolles clarus honore caput. „
Instabilis Fortuna rapit, quæ contulit vltrò,
Ingenij nusquam destituere bonis.
Clara Biantææ validis concussa Prienes Bias.
Mœnia tormentis strauerat hostis humi.
Incola certatim secum pretiosa ferebat,
Vt poterat captâ gnauus ab vrbe procul.
Præcipitem vacuâ spectabat mente tumultum
Fortè Bias, flammâ corripiente domum.
Heus, ait è turbâ quidam: tua demere cessas
Ignibus? an pateris cuncta perire bona?
Ille refert contrà: Nihil hic Fortuna Biantis
Auferet: in proprio propria condo sinu.
O bona, promisso nunquam frustrantia quæstu!
O bona, nullis non præsto futura locis!
Fertur Aristippus Rhodias eiectus in oras, Aristippus.
Turbine susceptam præpediente viam:
Pertulerat tristis sociorum pectora casus,
Visa Mathematicis cùm loca picta notis.
Protinus: ô Comites hominum vestigia cerno
Sollicitos, inquit, pellite corde metus.

Mœnia vicinæ, fuerit quæcunq; petamus,
Vrbis, aberrantes fors bona si qua leuet.
De speculâ postquam clarâ sublimia vidit
Tecta Rhodi, lætos tendere iussit iter.
Nec mora, progressos vbi iam produxit in vrbem,
Ingreditur Rhodiæ limina docta scholæ.
Plurima disseruit, Iuuenum stipante coronâ,
Vita quibus possit cultior esse modis.
Dixerat: inter se ciues certare videres
Muneribus summis accumulare virum.
Is data fortunæ socios diuisit in omnes,
De socijs nullum passus egere suis.
Non cibus, aut vestis sociorum defuit vlli,
Naufragij nemo tristia damna tulit.
Fortè dies aliquot Rhodiâ tellure moratos
Tecta reuisendi patria cepit amor.
Omnibus instructi rebus, nauemq; parati
Soluere, quid mandet ciuibus ille, petunt:
Ciuibus hæc nostris, inquit, mandata feretis:
Accumulent natis vt bona firma suis.
Quæ neque tempestas, neq; vis auferre potentum,
Iraque Fortunæ surripuisse queat.
Hîc mihi sistat equus gressum paulisper anhelans:
Dùm noua iucundo prata virore teret.
Immemor exhausti, pubes studiosa, laboris,
Tristitiæ paulùm fræna remitte tuæ.
Studiorum voluptas. *Nunc iuuet eductos studio decerpere fructus;*
,, *Hæc sapiunt demum quæ sibi quisq; serit.*

Gratior

Gratior vna meis veniet de collibus vua,
Quàm mihi si mittat sex alienus ager.
Quos priùs ipsa manus riguis conseuit in hortis,
Lætiùs hos flores casta puella legit.
Scilicet exacti dulce est meminisse laboris, „
Otia cum vacuo pectore tutus agas. „
Hoc facit in serâ patres ætate disertos:
Vocis & expertes voce valere facit.
Plurima gesserunt fortes bellique, togæq́;:
Puluere nec cessit palma reperta leui.
Est aliquis nostro qui vîdit ab orbe profectus
Plurima, non nostris conspicienda locis.
Vt referens auget verbis miracula rerum!
Vt stolidâ gestit credulitate capi!
Nunc varios memorat ritus, hominumq́; figuras,
Nunc varios cultus ingeniúmque loci.
Denique (ne multis) exactum nouit ad vnguem
Singula, dùm nostræ sint aliena plagæ.
Intereà lassas nugis demittimus aures,
Pressus vt à rigido segnis asellus hero.
Æstuat infælix, indignatúrque silere
Longiùs auditor: iamq́; capessit iter.
Multa domi secum voluens. semperne sedebo
Mutus? ait: solus nec referenda sciam?
Non ita: stant vegeto solidæ mihi corpore vires:
Quamlibet, en, longis cursibus aptus ero.
Ibo peregrinas longè latéque per oras Rerum peregrinarum studium.
Iam mihi quærendi nominis ardor inest.

Ne ſuperet quiſquam me rerum cognitione
Efficiam: longùm, patria cara, vale.
Siſte gradum: certo ſtabit diſcrimine vitæ.
Iſte labor: tutam me duce carpe viam.
Non ego te vaſtum iubeo tranſmittere naui
Æquor, & inſtabli pandere vela Noto:
Non ego te claræ iubeo Memphitidos oram
Viſere, nec fines, barbare Perſa, tuos.
Omnia ſecurus poteris cognoſcere multò
Certius, ambiguam non habitura fidem.
Hæc velut in ſpeculo ſtudium non ſegne videnda
Exhibet: hinc diſces tempore multa breui.
Nec tibi dira fames metuenda, nec horrida Brumæ
Frigora, nec longæ mille pericla viæ.
Nunc agè, diſcuſſo curarum turbine, cerne
Gaudia, quæ ſtudium pleraque ferre ſolet.
Summa ſequar tantùm rerum faſtigia, parcæ
Inſtar apis, libans paucula, vera tamen.
Nam mihi, ſi coner minimam proponere partem,
Hic labor in iuſtum protinus ibit opus.
Geographiæ ſtudium. *Quam iuuat in tuto poſitum, terrámque videre?*
Quicquid & in gremio continet illa ſuo?
Oceaníque vagos fluxus, varióſque recurſus?
Quæq; ſuis paſcet plurima monſtra vadis?
Tum quatuor ventos totidem de partibus orbis
Miſſos, arbitrium ſumere velle maris?
Quid referam Solis curſus, caſus, obitúſque?
Indè ſuas annum cernis habere vices.

Hinc

Hinc tibi purpurei blanditur gratia veris,
Hinc tibi frugiferæ tempora meßis eunt:
Hinc legit Autumnus grauidas è collibus vuas,
Hinc gerit albentes aspera Bruma comas.
Aspice nunc terræ tractus, Pontíque recessus,
Vt spatijs hæc sunt dißita cuncta suis:
Diuitis hinc Asiæ cernis vastißima regna,
Hinc Libyæ rapidis Solibus arua calent:
Arctat hic Europam limes: lustratáque pridem
Nauibus Hispanis hinc America patet.
Has quoque diuerso positas sub sidere gentes,
Disparibus cunctas moribus esse vides.
Huîc feritas cordi est, illi clementia: leges
Hæc colit, illa feri prælia Martis amat.
Aspice quàm vario iactet discrimine vitam
Sors hominum, nullo certa manere loco.
Hunc vehit ad cælos, illum Phlegethonis ad vndas
Deprimit instabili dans adimensq; manu.
Hunc facit illustrem pacis, belli artibus illum:
Sustinet hic probrum, suscipit ille decus.
Iustitiæ laudem tulit hic, moderatior ille,
Cautior hic habitus, fortior ille fuit.
Est etiam Genius terris suus: vtilis illa
Meßibus: hæc auri fulua metalla gerit.
Quid referam mores auium, moresque natantum?
Quásque tenent saltus & loca vasta feras?
Quid referam montes? fluuios? fontesq;? lacusq;?
Antra, specus, gemmas, arboreúmque genus?

 Intima

Intima quin etiam penetramus viscera terræ,
Vt varias illic inspiciamus opes.
Nec tamen humanæ subsunt terrestria menti
Sola: per aërias fertur & illa plagas.
Vndè cadant imbres, nebulæ, gelidæq; pruinæ:
Causaue quæ roris, grandinis atq; niuis:
Vndè fragor tantus medijs in nubibus: vndè
Missa Iouis, falsò, tela trisulca manu:
Vndè trahat varios Thaumantias vda colores:
Quo micet infælix igne Cometa videt.
Cœlestium rerum studium. *Altius euadit ratio: cælíque recluso*
Obice, diuinas aemula captat opes.
Ardua quo possit cæli pellente moueri
Machina? quis certas donet habere vices?
Vnde suum lumen stellis? sua cornua Lunæ:
Quid minuat lucem Phœbe corusce tuam?
Temporis vnde vices? cur nox maiorue, minorue?
Quæ noceant terris sidera, quæue iuuent?
Multaq; rimari compellit blanda voluptas:
Sanctaq; cum læthi deníque cura fugit.
Socratis admonitu nostrum redeamus in orbem,
Sciréque sit, nobis quæ propiora labor.
Non tulit ablatos ignes impunè Prometheus,
Hepate Caucaseam pascere iussus auem.
Ethice. *Hûc veniat morum cultrix Sapientia: cuius*
Imperium terrà, porrigitúrque mari:
Imperium cuius sublimia tendit ad astra,
Si quid & est suprà limina celsa poli.

Separat

Separat æternis mortalia, ſacra profanis,
Sollicitat veris pectora noſtra bonis.
Dimouet errores, curarum nube fugatâ,
Preſſa graui ſurſum pectora tollit humo.
Intonat aſsiduè: veſtras cognoſcere dotes
Delphicus ex adytis iuſsit Apollo ſuis.
Quid iuuat externis cupidos inhiare parandis?
Si proprias ſtulti deſpiceatis opes?
Illa fames auri diros in pectore motus
Concitat, adijciens nocte diéque faces.
Nec minùs Ambitio curis mortalia torquet
Pectora, mors autem quos parit vna metus?
Illecebras pudeat potúſque cibíque referre,
Afficit aut ſi quid corpora veſtra magis.
Namq́; voluptatis faciunt in corpore ſenſum
Illa breuem: pariter mutaq́; vóſque iuuant.
Largior aſſeclis iucundæ munera vitæ,
Exulat è caſtris cura dolórque meis.
Me duce mortales, ſinceros carpite fructus:
Me duce iucundis inuigilate bonis.
Quærite virtutem ſtudio, iugíque labore, Virtus.
Quod leuet affectæ vulnera mentis, erit.
Non ita Pæonijs ſanantur corpora ſuccis,
Vt medicam Virtus mentibus addit opem.
Dicta parùm forſan moueant: exempla docebunt.
Sæpè fidem verbis addere facta ſolent.
Diuitias miſerè ſtudio palletis habendi?
Cernite quos ſtimulos, quas habeantq́; cruces.

Pigmalion

Pigmalion fuerit testis, Crœsusq́, Midásque:
Quique modum votis non posuère suis.
Torquet Amor Regni? licet hinc tormenta videre;
Vnus Alexandro non satis orbis erat.
Non secus angusto mærebat limite mundi,
Quàm modicâ septus si regione foret,
Nil opus exitium Cyri, Crassíque referre,
Dira fames regni mersit vtrunq́, neci.
Aura mouet plebis? subeant quos patria, nullo
Crimine, natali iussit abire solo.
Pulsus Aristides patriâ, pulsusq́, Lycurgus,
Indoluit facto Roma, Camille, suo.
Magnificos Regum cultus mens anxia quærit?
Improba me Damoclæ vota referre iuuat.
Cùm Siculi veheret fortunas laude tyranni:
Esse cupis felix? Rex ait. Ille cupit.
Heus famuli lectos ostro, pictisq́, tapetis
Sternite, paruerant: accubat ille, iubet.
Perspicuis abacus gemmis, auróque nitebat:
Adstabat Iuuenum lecta corona thoro.
Mollia non aberant mensis vnguenta, coronæ;
Non Sirius nares qui releuaret odor.
Deniq́, regali splendebant omnia luxu,
Lautitias variè vina, cibíque dabant.
Iámqne videbatur sibi felix esse, pauore
Concutiunt subitò cùm noua monstra virum.
Námque lacunari gladius dimissus ab alto est:
Et fragilis tantum seta ferebat onus.

Ille,

Ille ſuis gladium ceruicibus impendentem
Intuitus, miris palluit ora modis.
Lumina tollebat, ſolum defixus in enſem,
Non oculis aurum, gemmaue dulcis erat.
Non manus appoſitæ carpebat fercula menſæ:
Nulla miniſtrorum gratia, nulla cibi.
Exciderant vncto capiti iam ſpontè corollæ,
Cùm lacrymans tales edidit ore ſonos.
Munera tolle, precor: vitæ me redde priori,
Eripe vicinæ, Rex generoſe, neci.
Non equidem tanti Damocles amat eſſe beatum,
Sorte ſuâ Damocles poſtmodò lætus agat.
Diogenes meliùs vanæ ſuffragia plebis,
Atq; datas vltrò deſpiciebat opes.
Donet Alexander Regnum, donétque Tiaram,
Diogenes fluxas ſumere nolit opes.
Prætulerit latis etiam ſua dolia regnis,
Palliolum trabeis, Rex animoſe, tuis.
Quas & opes curas habeant, & regna potentum,
Edocui: populi quámque ſit aura leuis.
Diſcutit has animi virtus generoſa tenebras.
Et, bona quæ verè ſint reputanda docet.
Pauperiem præfert opibus: contemnit honores,
Quos facili populus datq; rapitq; manu.
Deſpicit exilium, vulgi ludibria ridet,
Irrita Fortunæ tela ferendo facit.
Hæc peperit Fabios, Curios, tetricóſque Catones,
Hæc quoque Publicolas, Scipiadáſque dedit.

Sed

Sed quia me vulgus nimiùm putat esse seueram,
Vanáque me credit turba carere procis.
Iure meam breuibus causam defendero verbis,
Innocuo capiti tela cauere licet.
Non eadem deceat matronam forma pudicam,
Quæq; suo meretrix corpore quærit opes.
Quam fuerim semper facilis cunctísque benigna,
Plurima sunt faciunt quæ documenta fidem.
Hoc tamen è multis pro tempore sufficit vnum,
Imbuo quod morum commoditate meos:
Socratis ingenio quid mitius? hoc mihi certè
Debuit: Astrologis si sit habenda fides.
Rara sed exoptat mihi iungi turba. fatemur:
Non tamen idcircò despicienda fui.
Connubium poscit Reginæ rarus amator;
Hæc timidis culpæ est attribuenda procis.
Nec numero Persas Macedo, sed robore vicit.
Est tenuis nobis copia, firma tamen.
Non comites nobis auri, formæúe cupido
Distrahit, aut volucris sæua procella Deæ.
" *Admoueat taurum Phalaris, tormenta minetur,*
Non adiget pactam destituisse fidem.
Nùm cecidit grauitas gelidæ formidine mortis
Socratis? aut vllis palluit ora notis?
Socrates. Zeno. *Naufragium passus Zeno, muliebriter vllum*
Tristitiæ signum voce gemente dedit?
Nam quid opes curet, quem nō flammata tyranni
Lumina mouerunt, culeus, ira, minæ?

Paupe

Pauperies animum potuit mutare Cleanthis? Cleanthes.
Hausit aquam pernox, se mihi luce dedit.
Quanta fides comitum, constantia quanta, meiq;
Quantus amor, cunctos cernere posse reor.
Talibus intentos habeat quam pura voluptas,
Vanus erit, multis disseruisse, labor.
Sustulit humanis vbi se mens altiùs, omnes „
In studio curas integriore locat. „ Philosophiæ vis.
Et, mala ne pigræ carnis contagia lædant,
Amputat affectus asperiore manu.
Hoc vbi truncauit, diuini Nectaris haustus
Imbibit, & solidos carpit alumna cibos.
Vt tetigit portum placidæ stationis, in illo
Anchora cæratam firmat adacta ratem.
Hîc animus verò se contemplatur, & acri
Iudicio dotes perspicit ipse suas.
Quantus agat sensus error, quantæq; tenebræ
Obsideant miseris pectora cæca videt.
Assiduè tales agitantem pectore curas,
Quanta, papæ, mulcet gaudia? quantus amor?
Talibus acta modis quem non delectet in æuum
Vita? Theophrasti iusta querela fuit.
Dura viro Lachesis iam rumpere fila parabat, Theophrastus.
Ingemuit, tales ore deditq; sonos.
Inuida cornici longæuæ dona senectæ,
Vix homini tenuem fata dedere moram.
Incipio demùm vitæ decerpere fructus,
Vita fuit nobis hactenus error, ait.

Carnea-

Carneades. *Carneades etiam dulcedine captus eâdem,*
Accubuit potus inmemor atque cibi.
Præbuit oblito mensarum cognita blandis
Apta ministerijs sæpè Melissa cibos.
Par & Anaxagoram, Chrysippum, Pytagoramq́;
Cepit amor, tali me coluêre fide:
Democritus. *Democritus simili mentem perculsus amore,*
Non modò quas habuit ipse reliquit opes:
Sed sibi iucundi dempsit quoque luminis vsum,
Quòd vaga distraherent lumina mentis opus.
Sit modus exemplis. docet experientia nullum
Posse voluptatis dulcius esse genus.
Finis adest operi. plausum da, grata Iuuentus,
Vestráque conatus approbet aura meos.
Quæ cecini vestræ compulsus amore salutis,
Iustus erit candor consuluisse boni.

PARS SE-

PARS SECVNDA,

De vigilantiæ fructu, laboris commodis, atque otij incommodis.

TITVLVS I.

Curæ abijciendæ.

D. BLYENBVRCHIVS.

Si tibi prudentum ſit conſuetudo virorum,
Si tempus, ſtudijs ſi locus aptus erit.
Si tua nec mens ſit funeſtis obſita curis;
Si tibi librorum magnus aceruus erit.
Iuuigila his; docti nomen venaberis: illa
Sola ſolent doctis præſidia eſſe viris.

LAMPRIDIVS.

Inſenſa bonis ſtudijs
Cura hominum ingenuas mentes lacerat:
Ac veluti freto
Cùm Biſtonio Notus acer
Aut Aquilo incubuit
Furens, ab imo,
Nec mora, ſurgit arena Erebo.

D *Fit fre-*

Fit fremitus Pelago in summo: gemunt
Percussu littora fluctibus nigris:
Sic illa animos iactat æstu
Bacchante leues adimens summos,
Dulcésque Musarum lepores.

SCRIVERIVS.

Insomnes Curæ, placidæ ludibria mentis,
Ite procul: tetrico non licet esse mihi.
Artibus ingenuis studeat mens libera curis;
Curæ hostes Phœbi, Pieridúmque gregi.
Qui volet ex voto diuinum pangere carmen:
Curas Oceani fluctibus ille dabit.
Vnica cura hæc sit vigili impallescere lychno;
Æternùm hæc homines cura beare potest.

POSTHIVS.

Carnifices hominum sunt curæ, viuere longùm
Si cupis, has animo, quà potis, eÿcias.

IDEM.

Corda vrunt vigiles roduntq́; miserrima curæ,
Mortemq́; properant antè iustum terminum.
Ergò hos carnifices abige, has vitæ eÿce pestes,
Quem liberali Sors beauit dexterâ.

INCERTVS.

Cura dat insomnes noctes, horásque per omnes
Excruciat, lætus excute corde metus.

TITVLVS.

TITVLVS.
II.
Otium fugiendum.

AVLÆVS.

Semper agas aliquid, corrumpunt otia mentem,
Desidia est omnis causa caputq́ mali.

SCRIVERIVS.

Otia, Desidiámque fuga, disce impiger Artem:
Ars in quo nulla est, hic perhibetur iners.
Te Labor ad cælum tollit: verùm improba Seiren
Desidia ad Stygios præcipit ire lacus.

IVNIVS.

Illiberali qui otio tempus terit,
Superátque sortis conscius suæ modum,
Benignitatis ille fontes inficit,
Irúsque fit largitor esset cum priùs.

MODIVS.

Sperne voluptates nunc iam & ceu pocula Circes,
Otium iners, luxum desidiámque fuge.
Et quoniam à teneris virtuti assuescere multũ est,
Disce, viro quondam quæ tibi agenda puer.
Commenda imprimisque Deo tua consilia & spes,
Concedet votis plúsque etiam ille tuis.

PALINGENIVS.

Laurea desidiæ præbetur nulla, potenti
Esto animo, atq; aude: audenti fortuna fauorem
Sæpè tulit, pauidóque vetat gaudere triumpho.

IDEM.

Otium (enim) fomes vitiorum est, otia mentem
Ad mala multa trahunt, otî comes ipsa libido est,
Otia fælices euertunt funditùs vrbes.

IDEM.

Segnities robur frangit, longa otia neruos
Debilitant, ignaua quies effœminat artus.

ANDRELINVS.

Corrumpunt celsas forti cum pectore mentes
Otia plumoso desidiosa thoro.

IDEM.

Languida corrumpunt ignauas otia mentes

APHERDIANVS.

Desidiâ pestis non est violentior vlla,
Prodijt ex Stygiâ quæ Phlegtontis aquâ.
Exitium cunctis quoniam mortalibus infert:
Excœcat iuuenes non minus atque senes.
Regibus inducit clades & tristia fata,
Vrbes euertit firmáque castra ducum.

Quam

Quam nisi deuincas, parietur gloria nulla:
Rebus enim magnis inuidet illa nimis.
Hercule nobilior, domuit qui grandia monstra,
Fiet, qui potis est hoc superare malum.

HESSVS.

Perditur à studijs alienum tempus honestis.

CRINITVS.

Nil mortale genus tam grauiter premit,
Nec tantum miseris vrbibus obfuit,
Quantùm degeneris torpor inertiæ,
Ac luxus nimiùm fluens.

IDEM.

Nouate, non satis decet
Acrem Iuuèntæ spiritum
Torpere molli inertia,
Aut implicari fænore.
Námque hoc habet Florentia,
Censetur ille maximus,
Qui fænus addit fænori,
Nummósque plures congerit,
Vt diuis in foro queat
Se purpuratum vendere.

THYNOPHANIVS.

Despice desidiam, genitrix namq; illa malorũ est,
Nil veniet fructus absq; labore tibi.

Absq; labore Deus, tradet sua munera nulli,
Omnibus in rebus sedulus esto tuis.

BRVCHERIVS.

Otia nulla colas, pulchrum ne sperne laborem,
Qui cupis illæsâ virginitate frui.

LÆSIVS.

Hora fugit præceps nullâ reparabilis arte;
Quæ semel excessit nulla iuuenta redit.
Quis furor est, numquam redituras perdere luces,
Et dare non licitis tempora sacra iocis?

BOISSARTVS.

Tempus præteritum nequit reuerti.

HAGIVS.

Otia deuites rabidam ceu nauita scyllam,
Otia, quæ nullum concomitatur opus.
Otia sunt hominis viui mors atque sepulchrum;
Hæc contrá superat, suppeditátque labor.

INCERTI.

I.

Post vinum verba, post imbrem nascitur herba,
Post studium scire, post otia fune perire,
Post rorem sequitur fluctus, post crimina luctus.

Discere

II.

Diſcere nolentes, ſed nocte diéqne bibentes,
Aut colludentes, gladios atque arma gerentes,
Lucéque ſtertentes, noctu clamore fruentes,
Non ſunt ſtudentes, ſed nudum nomen habentes.

III.

Si neglexiſti iuuenis, quod non ſtuduiſti,
Non eſt vt reris quod Doctor in arte creeris.

IV.

Vt mala deuites, aliquid fac, otia vites.

TITVLVS III.

Laborandum, preſertim in Iuuenili ætate, & labori patienter inſiſtendum.

IVNIVS.

Sedulos poſcit ſtudium labores,
Condat hos ſerus, fugiente Phœbo,
Noctuæ cantus licet ominoſus
Palladi ſacræ.
Antelucanæ reuocent eoſdem.
Impigris fabris operæ placentes:
Æmulus quarum fuit Atticorum
Buccina Rhetor.

Deinde fœcundo Nemesis fauore
Prouehat dium studium necesse est,
Vtque sub dextro genitalis ortus
Rideat astro.
Tertias partes Honor obtinebit
Euehens cælo, & Fauor almus ora
In tua applausu quatiens cateruas
Omine læto.
Sin malignantis premat atra sortis
Hora, Mecœnas modo fautor adsit,
Sanguinem & neruos vigili labori
Addet abundè:
Siue tu socco facili pedem armes,
Seu Sophoclæo tumeas cothurno,
Seu velis scriptor spatiosa Rhetor
Claudere terga.
Cui simul dotes superi benigni
Cesserint cunctas, super astra solus,
(Aureæ Sasbote decus camœnæ)
Iure locetur.

POSTHIVS.

Siue quis ingenio, seu forte excellere dextrâ
Contendat, integrâ est opus
Mente manuq́; : opus est longos perferre labores,
Cupita donec præmia
Accipiat victor, celsâ & virtutis in aulâ
Pleno triumphet gaudio.

IDEM.

IDEM.

Vita honesta manet laboriosos;
Quiduis cura labórque consequuntur.

IDEM.

Disce sequi certum vitæ genus atque laborem,
Quæq; tui non sint muneris illa fuge.

BVCHANANVS.

Quod sæpè vis non perficit vincit labor.

FVNGERVS.

Omnia namq; potest labor atque industria rerum.
Saxa cauantur aqua, veneranda scientia duro
Sudore accedens, dimanat in intima cordis
Claustra, laborantes etenim Deus adiuuat omnes.

AVLÆVS.

Assiduo Superi vendunt sua dona labore,
Laudéque nil dignum prorsùs habebit iners.

BORBONIVS.

Nostra laborando exerceri corpora præstat,
Nam citiùs quàm vsu, teritur rubigine, ferrum.

IDEM.

Vt virtute nihil constat preciosiùs esse,
Res ità maioris nulla laboris eget.

VRSINIS.

Vt vires opere in magno, & sublimibus actis

Defuerint, grauium succumbens pondere rerum,
Grata Deo mens est, & non despecta voluntas.

IDEM.

Mascula sed virtus & ineluctabilis ardor
Aut tolerando omnes nouit perferre labores,
Aut didicit magno Fortunam euadere nisu.

SADOLETVS.

-- Multò est præstantius ipso
Ingenio, aut quouis extendere fata labore,
Quam fastus & opes & inänem extendere luxum.

MANCINVS.

Istuc intendas neruos, cunctosq; labores,
Quò si peruenias, sit tibi parta salus.

IDEM.

Culto agro nihil esse potest ornatius, atque
Vberius, tibi cura tui non desit agelli.

EGENOLPHVS.

Otia laude carent: comes inclyta fama laborum est.

ADAMÆVS.

Maxima de minimis, de paruis magna resurgunt,
Deuenit & maius, quod solet esse minus.

INCERTI.

1.

Absque labore graui fit homo nullus citò doctus,

Nec

Nec ſapit ille cibus, qui non fuit antea coctus.

II.

Vt mala deuites, aliquid fac, otia vites,
Nunc age, nunc ora, lege nunc, vaga nulla ſit hora.

III.

Nunc lege, nunc ora, nunc cum feruore labora
Sic erit hora breuis & labor ipſe leuis.

ANGERIANVS.

Noſce diem venient triſtiſſima nubila, quumque In Iuuenili ætate.
Grata voles vitæ ſumere dona, fluent.

BEMBVS.

Nec refloreſcunt quæ iam cecidêre geniſtæ,
Nec redeunt qui iam præteriêre dies.

APHERDIANVS.

Sit tibi parua, Puer, magni formica laboris
Exemplo: aërias fac imiteris apes:
Quæ nunquam ceſſant opus exercere, coruſsis
Floribus aſſultant, vndique mella legunt.
Grana ſibi condunt formicæ tempore meſsis,
Ne fruſtra quærant cum venit acris hyems.
Cernis vt ardentes currat mercator ad Indos,
Quo redeat nummis tenſa crumena domum.
Ruſticus impreſſo tellurem vomere ſcindit
Vt lætam ſegetem verſa refundat humus.

Sic

Sic iuuet intentum ſtudijs te, quæſo, Mineruæ,
Sedulò Pieridum concelebrare choros.
Non æſtus non frigus iners te terreat vnquam,
Non gelidus ſudor, continuúſque labor.
Oceani tumidos cùm fluctus exit & intrat
Te rutilus Titan cernat adeſſe libris.

HESSVS.

Dulces Ephebi, dum Iuuenta florida eſt,
Dum vernat ætas, & viret pubes calor,
Multum intereſt quam quiſque ſectetur viam,
Qualem ſenecta vel probet vel non probet.

EVCHARIVS.

Continuâ impenſi cum ſedulitate labores,
Sunt adoleſcentis nuncia clara boni.

IVNIVS.

Quære puer, fruitorque ſenex formîca monebit
Hoc, hyemis memor, æſtatem cantante cicadâ.

RVDINGERVS.

Sedula apis flores, formicaque ſedula ariſtas,
Hæc æſtate, illa at vere tepente legit.
Sic vbi tempus erit, rebus fac ſedulus inſtes,
Eſt opportunâ falce ſecanda ſeges.

PORSIVS.

Horrifer vt Boreas agri genialis honorem
Exuit, vt canas fundit in arua niues:

Frondibus

Frondibus vt ſpoliat ſyluas, vt floribus hortos,
Pigraque concretis frigora frenat aquis:
Sic tibi deformes mutabunt tempora cani,
Contrahet & vultus arida ruga tuos.
Pendebit laxata cutis, rubigine dentes
Squalebunt, oculos inficietque rubor.
Mellea deficiet facundæ gratia linguæ,
Imminet en vitæ frigida bruma tuæ:
Dum nos ergo ſinunt fata inuidioſa, ſenectæ
Temporis vtatur vere iuuenta ſuo.

APHERDIANVS.

Iuuenta nullus prætereat dies;
Quin ducta ſemper ſit tibi linea:
Vt quondam Apelles factitauit,
Ocia deſidioſa vitans.
Dum mollis ætas floreat, artibus
Et moribus ne reddere differas
Mentem politam, quæ bonorum
Optima ſunt peritura nunquam.
Non comparantur diuitijs, labor
Sudorque anhelus ſunt pretium, ſua
Facunda quo vendit Minerua
Munera, Chryſocomuſque Phœbus.
Hîc eſſe ducas nil pretioſius
Quam tempus, aurum cui nitidum nequis
Conferre, fulgenteſque gemmas,
Nec quod opum creat alma tellus.

Rhamnusiæ si perdideris bona,
Multis leuari damna queunt modis,
Verum fluentis more transit
Irreuocabile tempus vndæ.
Iactura nullis hæc repararier
Potest modis, & perpetuus dolor
Adest comes. quare cauendum
Ne sine fruge teratur æuum.

AVLÆVS.

Debilis vt senio, lassusque, quiete fruaris,
Disce volens Iuuenis ferre laboris onus.

PORSIVS.

Patienter insistendum. *Perdurate; grauem patientia firma laborem*
Vincat, & adiunctâ sedulitate fides.

POSTHIVS.

Omnes humanos vincit Patientia casus,
Hanc adhibe, hæc cunctis est medicina malis.

CAPILIPVS.

Perfer, non facilè scandere tramite
Mentem fas homini, sole vbi clarior
Virtus tempore in omni
Certis fulget honoribus.

INCERTVS.

Disce pati casus inuicto corde sinistros,
In cælum molli non datur ire via.

Palma

Palma datur nulli ſine puluere: ferre laborem
Diſce coronandus, nemo triumphat iners.

ALANVS.

Dum calor eſt & pulcra dies, formica laborat,
Ne pereat dum nix venerit alta fame.
Sic Iuuenis, dum tempus habet ſudoribus aptum,
Quærat quo poſsit laſſa ſenecta frui.

TITVLVS.
IV.
Vigilandum, & temporis habitâ ratione, nihil procraſtinandum.

AVLÆVS.

Longa ſuperuacuo noli dare tempora ſomno,
Venturæ viua eſt mortis imago ſopor.

POSTHIVS.

Aſsiduo vigilans induſtria iuncta labori,
Agros, opeſque comparat.

BVRCHIVS.

Si vigilat conſtanter homo, totuſque agit illud Deus vigilantes adiuuat.
Quo res aduerſas anteuenire queat:
Nec nimis in propriâ re prudens; vtitur aptis
Conſilijs, cedunt omnia proſperius,

Si verò

Si verò ignauam ſepelit vęcordia mentem,
Auxilijque ſibi neſcius ipſa deeſt,
Implorabit opem fruſtrà auxiliumq́; Deorum,
Reſpuit offenſi numinis ira preces.

BORBONIVS.

Ad ſacram, Pueri, Muſarum tenditis arcem?
Conſilium lætâ carpite fronte meum.
Apta parum ſtudijs nox eſt, inimica Lucerna eſt,
Noctis opus multis exitiale fuit:
Nocturno ſtudium non eſt damnoſius vllum,
Ingenium obtundit, corpora ſicca facit.
Intempeſtiua eſt ſtudijs nox, commoda lux eſt:
Luce labor bonus eſt, & bona nocte quies.
Pulchra dies operi, nox conuenit alta quieti,
Tam benè diſcreuit tempus vtrumque Deus.
Surgite ad Auroram, Pueri, gratiſsima Muſis
Hæc eſt, hæc ſtudijs hora dicata bonis.

SAMBVCVS.

Quod tempus ſtudijs ſeueriores
Certatim tribuunt, feruntque amicum?
Eſt Aurora parans viam diei
Nondum cum radijs ſequens coruſcus
Sol, paſtis reuehit ſuos iugales.
Tum multi impediunt graues calores,
Vexant frigora nec moleſtiora.
Ergo qui ſitiunt ſacros liquores,

In fonteſ-

In fontesque ruunt perenniores,
Auroram studijs colant amicam.

DONCQVERIVS.

Otia deuites studijs inimica seueris,
Nullus ab ignauo pectore surgit honos.
Nulli belligero veniunt sine Marte triumphi,
Ardua per durum gloria manat iter.
Aspera saxoso producit semita cliuo
Virtutis celebri munera grata viro.
Omnia Dij vendunt vigili sua dona labore,
Quælibet hoc finem res moderante capit.

CAMERARIVS.

Aduigila, prensa, momento occasio constat,
Elapso hoc frustrà quod facis omne facis.

HESSVS.

Ieiuna mens consulta rerum est.
Nox sine iudicio est merumque.

NEPOS.

Fur oculi est somnus inuitans otia, blandum
Pectoris eludit studium, curasque fefellit.

THYNOPHANIVS.

Quod satis est dormi: melior vigilantia somno est,
Doctrina in tepido non iacet alma thoro.

INCERTI.

I.

Surge Puer, vigila, canta, lege, disce, vel ora,
Sic facies nulla vt sine fructu transeat hora.

II.

Qui vult dormire messem dum debet inire.
Quando gelat dirè pro pane videbitur ire.

III.

Solis ad aspectum debes citò linquere lectum.

BORBONIVS.

Stare decet vigiles homines, semperque peratos,
Certa dies nobis nulla nec hora datur.

EVCHARIVS.

Temporis ratio habenda.

Temporis omne
Excedit iactura malum.

STOA.

Velut supremus omnis habeatur dies.

BIGES.

Nulla dies abeat quin linea ducta supersit,
Non decet ignauum præteriisse diem.

APHERDIANVS.

Iuuenta nullus pretereat dies,
Quin ducta semper sit tibi linea:

Vt quon

Vt quondam Apelles factitauit,
Otia desidiosa vitans.

IDEM.

Tempora labuntur, mora nulla fugacibus annis;
Hora quidem cedit, mensis & alma dies:
Et quod præterijt numquam reuocabitur æuum,
Namque velut rapidi fluminis vnda fugit:
Post hyemem redeunt iucundi tempora veris:
Sed tremulos sequitur nulla iuuenta senes.
Cernimus extinctæ reparari cornua Phœbes,
Sol post occubitum candidus vsque redit.
At homini nunquam post fatum munera vitæ,
Nec lanugo seni prima redire potest.
Hinc tibi virtutes discendæ, & Palladis artes,
Anni dum florent, atque iuuenta viget.

IDEM.

Temporis imprimis ratio tibi debet haberi,
Vt collocetur hoc bene.
Nam quæ præterijt nunquam reuocabitur ætas,
Et nihil abit velocius.
Vitabis liquido nimis indulgere sopori,
Vitam coles frugaliter.
Peruigiles nunquam tædebit obire labores,
Virtutibusque operam dabis.
Hac siquidem causa sola prodimus in orbem,
Non vt vacemus otio,

Non vt tractemus nugas, lusúsque iocosos,
Non vt litemus luxui:
Sed potius summis celebretur laudibus omni
Vitæ Deus quo tempore.

THYNOPHANIVS.

Nulla dies sine fruge abeat, neque transeat hora,
Quin aliquid poßis addidicisse boni.
Feceris aut quicquam quod pòst fecisse iuuabit,
Aut quenquam auxilio iuueris ipse tuo.

CODRVS.

Dum datur, ô Iuuenes, discendi copia vobis,
Discite, non semper copia talis erit.

PIERIVS.

Tempore per cunctas cum nil præstantius oras,
Cum nihil vtilius, nil cum pretiosiùs extet,
Dispensatores parcos decet illius esse,
Hac cæli quotquot iucunda vescimur aura.

POSTHIVS.

Congerat æstiuo nî quis sibi tempore victum,
Esuriet, campus cum niue tectus erit.
Nunc age dum vires tibi sunt, dum læta iuuentus,
Collige, quo poßit cana senecta frui.

IDEM.

Sedula Formicæ curas imitare Iuuentus,
Dum florent æui tempora læta tui.

Ne tibi

Ne tibi cum pigris ſit egendum fortè cicadis,
Dura ſenectutem quando grauabit hyems.

AVLÆVS.

Quæ facienda putas ſeros ne differ in annos,
Immenſas nocuit nectere ſæpe moras.

Non procraſtinandum.

HOSPITALIVS.

Stultum eſt præſentem cum poſſes carpere fructum,
In longam differre diem: mora temporis adfert
Difficiles nodos, & dura obſtacula ſæpe.

LAVTERBACHIVS.

Si quid opus facto, multas ne differ in horas,
Commoda non repeti quæ fugit hora poteſt.

RVDINGERVS.

Nil bene diſtuleris, quod ſit feciſſe neceſſe,
Eſſe vetat longas res peragenda moras.

RVDINGERVS.

Sedula apis flores, formicaque ſedula ariſtas;
Hæc æſtate, illa at vere tepente legit.
Sic vbi tempus erit, rebus fac ſedulus inſtes;
Eſt opportuna falce ſecanda ſeges.

FORCATVLVS.

Seria qui ſemper facienda negotia differs,
Segnis heri atque hodie, cras ſtudioſus eris?

Desine venturas tibi mox promittere luces,
Quę cupis vt facias, cum potes illa velis.

ANDRELINVS.

Non reditura volant fugientis gaudia vitæ;
Qui sapit ignauos non sinit ire dies.

LAMBINVS.

Quo non sedulitas penetrat? quid cura labori
Iuncta negat? quæ non damna dedere moræ?
Tolle moras igitur, ceptoque insiste labori,
Dulcis erit palmæ gloria, dulcis honos.

MERGILETVS.

Sedulitas nullos fugit indefessa labores,
Nil operis seram reijcit inque diem.

ELLINGERVS.

Præcipiti velut ipsa volans occasio cursu
Destituit lentos commoditate sua:
Sic vbi res poscit, poscunt tempusque locusque,
Res age: dant paruæ maxima damna moræ.

REVSNERVS.

Cunctantes Mars odit, Apolloque: magna gerendi
Præcipita tempus, magnus vt esse queas.
Nam mora damnosa est; totis incumbere rebus
Præstat, & admisso subdere calcar equo.

LÆSIVS

LÆSIVS.

Incipe nec cunctatrices rem differ in horas,
Pars est totius maxima principium.
Emendare tuos mores, quid tempora differs?
Si non sis hodie cras minus aptus eris.

TITVLVS.

V.

De Laboris commodis.

AVLÆVS.

Parta labore volat vastum bona fama per orbem,
Nec timet aduersæ tristia damna rotæ.

IDEM.

Has tibi diuitias studio atque labore parabis;
Tollere quas nequeat furis auara manus.

TORRENTIVS.

Adsueta duris vita laboribus
Nullum relinquit flagitio locum.
Nil turpe, quamdiu prisca seruat
Simplicitas animi pudorem.

IVNIVS.

Crescunt egeno sæpe opes qui sedulo
Partis labore, haud sordida parcit via.

Pusilla iunge surget ingens hinc strues.
Dîs largiatur; affatim tenet tamen.

STOA.

Labor supremus reddit ingenium sagax.

TITVLVS.
VI.

Paræneſis ad Iuuentutem, vt in bonis artibus addiſcendis diligenter laboret, vitet otia, &c.

APHERDIANVS.

Vt sacrum scandas Helicona pubes,
Et tuo nectant capiti coronam
Lauream Musæ, rigidos subire
Perge labores,
Nunc tibi vernat puerilis ætas,
Excolas mentem studijs honestis,
Labitur tempus citò, nec redibit
Quæ fugit hora
Impiger sudor precium bonarum
Artium: nobis nihil improbus non
Efficit tandem labor. ergo Musis
Inuigilato.

Ecce

Ecce mercator vagus huc & illuc
Currit, vt nummos loculos dolosis
Turgidos reddat, tumidæ procellas
Negligit vndæ.
Martius miles stipe se cruento
Obijcit leto, patiens acerbi
Frigoris; nullo retinetur æstu
Solis acuti.
Rustici vertunt rigido frequenter
Ferro agros, glebas minuunt inertes,
Alma quo tellus segetes refundat
Culta feraces.
Flosculos paruæ resonos coruscos
Ore apes circum volitant legentes
Mella certatim: nihil has laboris
Tædet adire.
Hoc modo semper facias Iuuentus,
Cum dies surgit, refugitque: doctos
Perlegas libros, nitidisque mentem
Moribus ornes:
Hinc tibi nomen veniet perenne,
Clarior Paulis eris & duobus,
Roma quos iactat. tua laus ad alta
Sydera surget.
Herculem duri celebrant labores,
Quod Cleonæum domuit Leonem,
Atque lernæam face vicit Hydram,
Notaque monstra.

Cum molam Plautus traheret, suaues
Fabulas scripsit, virides egenus
Hortulos parto pretio rigauit
Nocte Cleanthes.

Posset vt tanto melius diurnis
Horulis Phœbi studijs vacare,
Hinc vocabatur meritò Phreanthes
Haustor aquarum.

Quid sophos fecit Stagyræus? altum
Rupit elapsa manibus soporem
Plumbea sphæra in resonans ahenum
Nocte profunda.

Ethnicos tales referunt fuisse
Scripta Doctorum: modo Christiana
Pro Dei quid non facies honore
Quæso Iuuentus.

Non opes fluxas tibi comparabis,
Sed sequuturas etiam micantis
Ad poli sedes animam volantem
Post tua fata.

His Midæ cedit Phrygij supellex,
His opes Crœsi, his radians arena
Hermus aurata, Tagus atque opacus
Quod vomit aurum.

Hinc velim duros subeas labores,
Et moram tollas, nocet hæc paratis
Semper: ad doctos properes libellos
Candida pubes.

De Otio.

APHERDIANVS.

Otium pestis grauis est Auerno
Orta, quæ cunctis nocet: & cruentas
Ingerit clades; iuuenum, senumque
Pectora cæcat.
Castra subuertit, validasque turres,
Splendidas ædes, populos & vrbes
Opprimit: Reges tumidos ducesque
Sæpe trucidat.
Namque virtutes abigit, nefandum
Et docet quoduis facinus patrare:
Non sinit recta ratione quenquam
Ducere vitam.
Impia quod se Venere inquinauit
Musicus Dauid, homicidiumque
Fecit, in causa fuit otiosa
Mens mala suadens.
Se pyra mollis rapida cremasset
Atque opes nunquam, bene si fuisset,
Principem vt verum decet, occupatus
Sardanapalus.
Hinc patres quondam voluisse constat
Hanc luem statim teneris ab annis
Filijs certis studijs subactam,
Non metuendam.

Sparta testatur vetus hoc Lycurgi
Legibus sanctis, quibus insolentes
Compulit duros Iuuenes subire
Sæpe labores.

Et Gelon, crebro Siculam Iuuentam
Quem ferunt duxisse ad agros colendos.
Otium quo illi fugerent & aruum
Lætius esset.

Scipio nunquam minus otiosus
Visus est, quam cum fuit otiosus.
Eius exemplo generosa pubes
Otia vitet.

PARS TER-

PARS TERTIA, De Sermone, & Loquendi ratione.

TITVLVS. I.

Quid Sermo.

AVLÆVS.

SErmo nota ingenij est, quæ quis sua cōcipit intra
Pectora, sæpe alijs indice voce refert.

SCONÆVS.

Esse solet sermo mentis certissimus index,
Et vitium nescit dissimulare suum.
Arguit impuros petulans oratio mores,
Nec tacito quicquam corde latere sinit.

PALINGENIVS.

Index est animi sermo morumque fidelis
Haud dubiè testis: quoniam quisque illa libenter
Et crebro loquitur quibus oblectatur. Arator
De bobus, rastris, de vomere. Nauita narrat
De velis, remis, de restibus, atque carinis,
Miles equos memorat, gladios, hastilia, pugnas,

Sic

Sic obſcæni homines, plerumq; obſcæna loquuntur.

APHERDIANVS.

Sermo notat mores, & quæ quis dicere ſueuit
Eſt in confeſſo quod facit iſta lubens.

TITVLVS.
II.
De Vero & Falſo Sermone.

ERASMVS.

-- Veritatis ſueuit eſſe oratio
Simplex, vafris nec eſſe egens ambagibus
Interpretum, ſiquidem ipſa per ſe congruit:
At ſermo iniquus, quia per ſe ſit morbidus,
Medicamenta exquiſita depoſcit ſibi.

TITVLVS.
III.
De Nimio Sermone.

PALINGENIVS.

-- Eſt mentis ratione carentis
Indicium Sermo nimius, peccatque frequenter
Multiloquus, verum parcè, cautèque loquentes
Laudantur: decus eſt ingens prudentis in ore.

ERASMVS.

ERASMVS.

Quicunque gaudet continenter proloqui
Is se grauem esse, quotquot adsunt, non videt.

IDEM.

Nec durus vlli emissus è manu lapis
Neque sermo lingua, facile compesci valet.

IDEM.

Caue ne quisquam de te dixerit,
Nihil valebat eloquendi viribus,
Verum silendi habebat impotentiam.

TITVLVS.

IV.

Parcè, Cautè, & Prudenter, loquendum.

AVLÆVS.

Quod semel emittis, nūquam reuocabile verbū est,
Cur, vbi, cui, quando, quidue loquare, vide.

PALINGENIVS.

Heus tu siue rogas aliquem, seu fortè roganti
Responsurus eris, prius ipsam consule mentem
Quam vox exiliat: quæ postquam est edita retro
Haud remeare potest. verbum semel ore soluto
Emissum longè, nequit ad sua claustra reuerti.

BVRCHIVS.

BVRCHIVS.

Vir pietatis amans, fœdum nil promit ab ore,
Sed tanquam ſcopulum fugitat ſcurrilia dicta,
Quiq; audire eadem vitat cane peius & angue.
Non etenim quidquam vitam moreſque loquentis
Dedecorat magè quam petulans obſcœnaq; lingua.
Nam ſi de verbis ratio accurata iocoſis
Et temerè effuſis, maior reddenda; profectò
De turpi ſermone, pias qui perculit aures.

LÆSIVS.

Ne quod ſi ſapias improuida lingua ſuſurret
Ante acri expenſum non tibi iudicio:
Quod ſemel effluxit manet irreuocabile verbum,
Nec mutare queas poſtmodo ſi cupias.

THYNOPHANIVS.

Sermo breuis tibi ſit, quoniam qui multa loquuntur
Sæpiùs in vitium per ſua verba ruunt.

PIERIVS.

Cum loqueris ſeruato modum, linguamq; gubernes,
Cauſa nimis magni quæ ſolet eſſe mali.

IVVENCVS.

Eſt, eſt, ſufficiat; quod non eſt, dicere; non eſt:
Quod ſupereſt iſtis, totum fallaciter ægro
Suggerit obreptans animo vis tetra veneni.

BORBO-

BORBONIVS.

Multa opportunè qui nouit dicere fælix,
Fælix qui nouit multa silere loco.
Ille sapit qui scit non diuulganda silere,
Ille sapit, qui scit dicere multa loco.

PORSIVS.

Temperet interdum laudata silentia sermo,
Est reticere decus, dicere & apta decus.

STOA.

Præcogitata semper eueniunt probè.

IVNIVS.

Naturæ imperium binas mortalibus aures,
Linguam vnam, plectrū molle procaxq; dedit,
Plus audire, minus verborum fundere, solers
Edocuit: noxam non timet os tacitum.
Exemplo mustela monet, quæ concipit aure
Fœtum, maturum serius ore parit.
Concoquito auditas voces, intusque putrescant,
Ne lingua has nondum prodiga præcipitet.

INCERTI.

I.

Nec nimium taceas, nec verba superflua fundas,
Sed medium teneas vt bene tutus eas.

II.

Vox audita perit, ſed littera ſcripta manebit,
Et ſemel emiſſum non eſt reuocabile verbum.

III.

Qui ſcit frenare linguam, ſenſuſque domare,
Fortior eſt celebres quam frangens viribus vrbes.

IV.

Cerui cauda breuis malè celat poſteriora,
Stulti lingua leuis peius tegit interiora.

V.

Fac bene, dic parum, ſi te vis reddere charum,
Fac malè, dic multum, ſi te vis reddere ſtultum.

VI.

Pauca loqui, ſua verba coqui vult prouidus, ô qui
Talibus aſſueſcit ſemper cum laude quieſcit!

VII.

Sic linguam frena rectæ rationis habena
Ne te confundat ſi verba ſuperflua fundat.

VIII.

Qui bene vult fari, bene debet præmeditari,
Principium verbi finem quoque reſpice verbi.

IX.

Ex verbis fatuos, ex aure probamus aſellos.

X.

In niuibus lepores, in verbis quære lepôres.

XI.

Stringe tuam linguã, ne mentem reddat iniquam,
Linguam frænare plus est quam castra domare.

XII.

Si cupias pacem linguam compesce loquacem.

XIII.

Quæ, quid, vbi dicas, cui, cur, & quando requiras.

XIV.

Dico prudentes homines non multa loquentes.

XV.

Fons est & vena, vitæ dulcedine plena,
Lingua viri docti que se rationis habena
Dirigit, & vitæ cælestis gustat amæna.

XVI.

Sermo tuus gratus sit, verax, præmeditatus,
Clarè firmatus, feruens, bonus & moderatus
Vtilis, ornatus, sit congruus atque beatus,
Non tamen elatus sit, non vnquam sceleratus.

XVII.

Semper sermones fac iuxta conditiones
Illorum qui sunt præsentes nam magè prosunt.

TITVLVS.
V.
Lingua coërcenda.

APHERDIANVS.

Aures dedit rerum parens
Natura binas, vnicum
Os: plurimum quo nos monet
Vt audiamus, & parum
Loquamur: inclusit quoque
Linguam duabus sepibus,
Ne proferas temerè omnia,
Sed ponderes tecum prius
Dicenda quæ sunt. obfuit
Tacuisse rarò, sed loquax
Persæpe conciliat sibi
Malum, imò mortem. maxima
Laus est, loqui bene: non minor
Tacere. verborum hinc caue
Ne proloquare plus puer,
Quam postulat necessitas.
Vt æra tinnitus probat:
Sic verba produnt pectora,
Ita namque habentur vt sonant.
Incontinentis quod fuit
Thersita linguæ, regio
Ab Vlysse sceptro casus est.

Quod

Quod Tantalus Pelopis pater
In aquis aquas quærens, siti
Torquetur, hoc temeraria
Illi dedit loquacitas.

SPRENGIVS.

Effrenem clades sequitur certissima linguam,
Qui sapit, is digito pressa labella domat.

ANDRELINVS.

Garrula dentato frenanda est aggere lingua.

DVETVS.

Principio linguæ plectrum compescito frenis,
Ne mala vipereo lurida felle sonet.
Labra suis omni studio concludite septis,
Ne pateant vllis fortè parata dolis.
Nulla manus scelerũ maculent contagia vestras;
Pura bonum contra mens meditetur opus,
Quærite perpetuo sinceræ commoda pacis,
Cura sit hac vobis continuusque labor.

BADIVS.

Vis Sapiens dici? Digito compesce labellum.
Viuere vis insons? Os bene claude tuum.

TITVLVS. VI.

Paræneſis de Affabilitate, Veritate & Comitate.

TITVLVS. I.

De Affabilitate & Vitijs contrarijs.

ALES.

Nunc Affabilitas quid ſit cantare iuuabit,
Quæ virtus, hominis vitam condire videtur:
Circa congreſſus hominum conſiſtit amœnos,
Ac triſtes: nec amore quidem affectuue mouetur:
Hoc ab amicitia diſtat, quæ fertur Amore.
Hæc affabilitas verbis quæ conſtat amænis,
Imparibus, paribuſque datur, nec ſuſcipit vllos
Delectus hominum. quandoque affabilis omnes
Conuiuas recreat: mœſtum plerunque dolorem
Excitat, atque procul, quæ ſunt taxanda repellit,
Et damnat, iuſto demum veróque mouetur.
At delectandi ſtudio quicunque redundat,
Placidus. *Nil aliud quærens, Placidus cenſebitur eſſe.*

Quod

Quod si lucra petat risu dicteria iactaris,
Quæque facit conuiua, probet, solumque placere
Ob quæstum studeat, meritò Vitiosus haberi Vitiosus.
Debet adulator: verum si cuncta molestè
Quis ferat, ac nullis placeat, Rigidusque vocetur Rigidus.
Difficilisque nimis: namque aspera iurgia nutrit.
Quæ sit proprietas nunc nunc Affabilis audi.
Omnibus, vt ratio monuit, conuiuere tentat, Affabilis.
Accipit à doctis quæ sunt coniuncta decoro,
Æqualique loco positos hortatur: at illi,
Quem videt infra se, lætus documenta ministrat.
Sanctos suppeditat mores: conuiuit honesti
Vtilis aut causa monitus: recludit apertè
Is virtutis iter: queuis peccata retundit.
Quod si conuictor fœdum quid fortè loquatur,
Aut faciat, subitò taxare affabilis audet,
Vt queat à vitio turpi reuocare labantem.
Eligit interdum mœstos afferre dolores,
Quos tamē haud cupiet quenquā ingessisse molestè,
Ni plus inde boni tandem succedere credat:
Qualis iusta foret prauæ correctio vitæ.
Christus discipulos olim docuisse labantes
Dicitur, ac pariter vitam monstrasse beatam.
Circa lætitias hominum congressibus aptas,
Atque voluptates versari affabilis idem
Assolet, idque magis, quam circa quosque dolores:
Nam circa melius virtus consistere gaudet.
Huic at adulator dira & contentio semper

 Obsistit,

Obsistit, sed enim grauius contentio pugnat.
Hanc si virtutem cupias tetigisse serenam,
Affabilitatis præcepta. *Quæ modo subijciam debes præcepta tenere.*
" *Omnibus in rebus si vis affabilis esse*
" *Fac affabiliter mortalem quemque salutes;*
" *Nullos subsannes. si sit Prudentia tecum;*
" *Vita incompositos risus: paucißima fare:*
" *Ne dicare loquax, dum vis laudabilis esse.*
" *Sis, quam verba loqui reserare paratior aurem.*
" *Quæ bona sunt retine: celebrē, famamq; bonorum*
" *Denigrare caue: qui te sit doctior audi.*
" *Quinetiam doctus rudibus prodesse labora:*
" *Quodq; placet, prodestque alijs, expone libenter,*
" *Ne sis vaniloquus; pariter res verba sequantur.*
" *Si te muneribus quisquam donauerit, effer.*
" *At quæ tu dederis, coram iactare caueto,*
" *Ne iactatoris valeas incurrere nomen.*

TITVLVS.
II.
De Veritate Vitijsque contrarijs.

ALES.

Cuius vbique solet sermo recludere mentem.
Et qui quod latitat proprio sub pectore prodit,

Nil

Nil fingens, & vana simul mendacia vitat;
Dicitur is verax, hominique probabilis omni. Verax.
Ante tamen quam quis tali virtute nitescat.
Læta subesse comes debet Prudentia rerum:
Rebus verba quadrent, quæ morũ recta ministret
Assuetudo frequens :. si fur sua furta reuelet,
Rebus ab illicitis aut si non temperet vllis,
Idque palam referat, verax non protinus esse
Dicetur, quoniam nulla virtute mouetur.
At si quis simulet, quam sint, maiora, simulque Iactator.
Falsis exultet, lacrumis affectet auarum,
Gloria vel leuior plumis, aspersaque fuco
Solum pelliciat, quali plærique cientur:
Vt si confingat claro se sanguine cretum,
Aut vt honoretur, se dictitet esse peritum,
Aut lucra consectans dicto lætetur inani,
Is iactator erit sancto spernendus ab omni.
At qui dissimulat qui sint notissima sensu, Delicatus.
Paruaue, delicijs tantum peccasse feratur.
Verax in factis potius consistere debet,
Quam sermone, licet vix vnquam falsa profetur.
Attamen interdum verax mendacia dicet,
Si nullis noceant, & plurima lucra reportent:
Insanum Dauid nam se simulasse putatur.
Nonne Rhaab meretrix Hebræis profuit olim?
Liberat Hebræos fato mendacia dicens.
Occultum socij crimen ne detegat ille,
Qui cupiet fieri verax, fidusque vocari.

Virtutes acquirendæ præcepta.

Virtutemne queas tantam cõquirere? quid ni?
« « Sic igitur verax, vitæ conformia verba
« « Sola feras: vigili studio mendacia vites,
« « Alterius pariter nolis incumbere famæ.
« « Dedecet alterius proprias inuadere laudes.
« « De te nil finges, nec te laudabis apertè:
« « Nec nimis extolles: id agit iactator inanis.
« « Nunquam dissimula, ne te culpare memento.
« « Si verum noceat, retice quandoque libenter.
« « In dictis, rebusque tuis, remanebit honestas.

TITVLVS.

III.

De Comitate, Vitijsque repugnantibus.

ALES.

Non operi iustum mentes intendere semper:
Quin animum potius quandoque remittere nobis
Prodest, alterna requie subtilior exit,
Assiduè tendas arcum mollescet, & omne
Deficiet robur: quod si laxaueris, addet:
Vim tranquilla quies: hominum sic mentibus ipsis
Contingit, donec fuerint sub corpore mersæ:
Nemo quippe potest operi se accingere semper,
Quòd tenero minui vires in corpore constet:
Est igitur menti prabenda remissio quædam.

Exhibet

Exhibet hanc Comis virtus celebrata probatis,
Cui placet in verbis medium retinere iocosis.
Vtitur ipsa iocis, nunquam declinat ab æquo.
Attamen id demum Comis narrabis amæni,
Quod mæstis animis prosit, fessisque labore.
Hoc qui præstiterit Dexter lætusque vocetur. Dexter & Comis.
Nam qui ridiculis homines, & scommate stringit
Assiduè quosuis, nec seruat tempora, nec res,
Nec personarum rationem curat ineptus
Nomine ritè suo dicetur Scurra, vagusque: Scurra.
Sacrum sæpe solet verbum miscere profanis,
Vt posit risus hominum captare iocosos.
At miser ille Dei deridet verba supremi.
Dignum supplicio quis non dijudicet acri?
Quid! ioculans sacros audet miscere profanis
Sermones Domini, quem laudãt agmina Diuum,
Assiduèque colunt, qui nutu cuncta gubernat?
At quicunque sales quosuis, reprobare videtur,
Nilque iocis tribuit, neque profert vlla iocosa,
Exigat illa licet tempus, censetur Agrestis, Agrestis & Rusticus.
Rusticitate quidem regitur, nec credit amæna
Verba licere loqui, sed fallit opinio mentem:
Nam miscere queas interdum gaudia curis.
At Comis salibus caueat vilere proteruis,
Et qui contineant secum turpissima quæque.
Si locus & tempus poscat, personaque, resque,
Tum demum poterit, quæ sunt efferre iocosa
Comis homo. Liceat mihi nunc præcepta referre,

Quæ

Comitatis præcepta.

Quæ Comis validas poßint exponere vires.
" *Viue pius, dexterque tuam quandoque iocosis*
" *Defessus recrea mentem: sint verba pudica:*
" *Ipse faue reliquis: multum prodesse labora.*
" *Sitque locus, tempusque simul, personaque, resque*
" *Dictis conueniens; quæuis obscura repelle:*
" *Alea sitque procul: molles contemne choreas.*
" *Turpia si qua vides, subito dicteria vita.*
" *Non scurræ placeant, balathro, non histrio vanus.*
" *Abijce ridiculũ, ne quemquam scommate lædas.*
" *Hæc si perficias comis, lætúsque manebis.*

PARS QVAR-

PARS QVARTA, DE Virtute & Sapientiâ.

TITVLVS. I.

Ad Virtutem Exhortatio.

ROGERIVS.

QVid iuuat agrestes homines incumbere nũmis,
Fortunæ & tanquam bulla tumere bonis?
Quid spurcis Paphiæ illecebris, formæque vacare?
Si venit incerto mors inopina pede.
Et sterint iaculo nullo discrimine Reges,
Ac inopes, meritò cæca vocanda viris.
Aurum, stemmata, opes, & formæ gloria, flocci
Illi sunt, homine & cum pereunte cadunt.
Sola hominem sequitur viuax post funera virtus,
Sola igitur fælix, sola colenda venit.

CRINITVS.

Virtute nil fælicius,
Nil clarius sol aspicit.
Auite Musarum decus.
Incumbe, quod facis, & gradum
Virtutis erectum tene:
Nec te labores anxij

Ab insti-

Ab instituto flexerint.
Absolue totis viribus
Quod inchoatum duxeras.
Haud ille præstat cæteris,
Qui congerendis nummulis
Impallet argento incubans.
Virtus repulsam despicit,
Ridetque vanos ambitus:
Non fluctuat vento leui,
Nec pallet ignauo metu:
Vanamque sortis aleam
Audax inertem nuncupat.
Vbique virtus imperat
Suis decora fascibus:
Et acriter seruat gradum,
Immota cunctis casibus,
Ne fastus occupet grauis,
Aut luxus incidat impudens.
Virtus honestat purpuram,
Fiuntque veri consules:
Verumque nomen perferunt,
Vbi illa successit comes.
Non Consul auro & purpura
Sed consulendo præcipit:
Rectèque patriam regens.
Inane nomen & decus
Vanum est habendum protinus
Se purpuratum vendere;

Ni virtus amplior prius
Circumstet ipsos principes.
Ille est beatus omnium
Cui virtus adsiet comes.

HECQVETIVS.

Si tibi sit gustu radix virtutis amarus,
Ne spue, pòst gratus plus tibi fructus erit.

INCERTVS.

Dilige virtutem, si vis retinere salutem.

TITVLVS.

II.

Virtutis Encomium.

BELLAIVS.

Sola virum virtus cæli super ardua tollit,
Virtutem cælo solaque Musa beat.

BVCHANANVS.

Nec si mutarit tempus cum corpore formam,
In vitium virtus degenerare potest.
Sola manet patiens æui, securaque damni,
Nec metuit longas temporis vna moras.

BORBONIVS.

Nemo opibus fælix, nam rerum copia tandem
Quamuis assiduo parta labore perit.

Perdun-

Perduntur ſenio vires, & gratia formæ,
Effluit, & morbi membra dolore premunt.
Vix bene momento manet illecebroſa voluptas,
Et fugiens ſtabilem neſcit habere gradum.
Inclyta ſed virtus animum perfectius ornat,
Perſtat, & auferri, mente repoſta nequit.
Virtus eſt ſenij ignara, & poſt fata ſuperſtes
Durat, & ad cælum præuia pandit iter:
Nempe Dei donum virtus, fælicitat vna:
Poſt cineres virtus viuere ſola facit.

POLITIANVS.

Namque licet virtus ſemet contenta quieſcat,
Sola tamen iuſtos virtus aſciſcit honores,
Solaque ſe merito laudum fulgore coronat.

COLOTIVS.

Nulla eſt virtuti terra aliena ſuæ.

STOPIVS.

Eſt virtute datum nil maius maximo in orbe,
Quem penes illa viget, ſunt bona cuncta ſimul.
Atque auro cum ſit longè pretioſior omni,
Non eſt terrenis æquiparanda bonis.
Ex virtute fluit quicquid laudabile in orbe eſt,
Cui fauet hæc, alijs non eget ille bonis.

IDEM.

Virtute æterna nihil eſt perfectius vſquam,

Non eget externis, quæ dare cuncta potest.

PORSIVS.

Repere nescit humi virtus oditque tenebras,
Et palmarum instar patulas se tollet in auras.

POSTHIVS.

Regia sicut auis nitidi templa aurea cæli,
Sublimi virtus sic petit astra via;
Denique ceu saluo nihil est pretiosius auro,
Nil oculi gemmis pulchrius aspiciunt,
Sic virtute nihil pretiosius, & mage pulchrum,
Quæ nostrum decorat non moritura genus.

IDEM.

Lucida flauenti circundata gemma metallo,
Gratior est, pretio nam comitata venit.
Sic facies formosa magis tum denique grata est,
Si summum virtus sit quoque iuncta bonum.

PALINGENIVS.

-- Non metuit virtus inuicta laborem.
Spes famæ solet ad virtutem impellere multos.

FORCATVLVS.

Virtus vna manet rami frondentis ad instar,
Ipsa sibi est hæres, melius rescissa virescit.

EVCHARIVS.

Ad virtutis opus tractandum nascimur omnes,
Ad captanda animis dogmata sacra pijs.

Nobile cælesti Mens est ab origine germen,
Hanc caueas vitijs commaculare malis.

ALES.

Errat qui fore se continuò putat
Clarum, si fuerit de patre nobili
Natus; Nobilitas vnica creditur
Virtus, cuius iter sit licet arduum,
Fructus dulcis erit gloria nobilis
Expectata bonis, & decus inclytum.

APHERDIANVS.

Ambiguæ domitrix fortunæ strennua virtus
Nostra graui quouis pectora fasce leuat:
Et velut in tenebris rutilus magis emicat ignis:
Lætius aduersis hæc agitata nitet.

IDEM.

Sola manet virtus, & clara scientia rerum,
In quas nil iuris pallidus Orcus habet.
Huîc opus est summo nos inuigilare labore,
Et diæ sortis non adamare bona.

IDEM.

Diuitiæ pereunt, & quicquid splendet in orbe
Corruit, hæc subitò Sors violenta rapit:
Inclyta sed virtus manet atque scientia rerum,
In quam nil fatum iuris habere potest.

Hæc tribuit laudem, summos largitur honores,
Veras delicias præstat & omne decus:
Hæc tibi peruigili primùm est quærenda labore
Et meritò reliquis anteferenda bonis.

ADAMÆVS.

Ætatum series, stemmata stirpium,
Vis errans Nemesis, lumina Martia
Cadunt temporibus: sed necis inscia
Virtutis remanet viuida gloria.

HESSVS.

Crede mihi, Virtus sola est, quæ laude perenni
Debet & ad cælos & super astra vehi.

CASA.

Sensus vt iuueni pellicit intimos
Virgo candida, cum turgidulas tegens
Nulla veste papillas
Molli illum recipit sinu:
Sic laudes animum, vera vbi concinunt,
Permulcere solent: nec mulier tamen
Vt cantu sine dulcis
Spernit psallere tibiæ:
Sic Virtus, populus si taceat, sedens
Cessabit: nihilo nec minus obsita
Noctis ferueat vmbra,
Et deserta silentio,

Quam cum per medias inclyta ducitur
Vrbes, & celebris voce fauentium,
Direpta hostibus arma
Affigit foribus Deum.

VRSINVS.

-- Nullis fatorum obnoxia virtus
Legibus, & terra condi nequit, alta capessit
Sydera, & ætherios tangit modo vertice tractus,
Iam secura necis, victrixq; inamabilis Orci.

INCERTVS.

Cui satis est quod habet, satis illum constat habere,
Cui nihil est quod habet, satis illum constat egere.
Ergo facit virtus, non copia, sufficientum,
Et non paupertas, sed cordis hiatus, egentem:
Ergo facit virtus non rerum copia plenum,
Et vitium mentis immensum facit egenum.

TITVLVS.
III.
Virtutis Effectus & Commoda.

BAVDIVS.

Fautorum abunde est sola cum virtus fauet:
Sat testium vna teste conscientia,
Quæ sola vincit mille testium fidem,

Nec credit aliis quam sibi de se magis.
Hanc nec sinistra deprimit calumnia,
Nec indecora tollit assentiatio,
Vulgiue plausus: non mouere de statu
Formidolosæ temporum vices queunt.

Marivs.

Sæuos in hostes intrepidè arripit
Se prima virtus, cum recessit
Victa procul rabies furoris.

Arcvtivs.

Nos vna virtus ex Acherontiis
Aufert tenebris, vna summis
Nos semiles facit esse Diuis.

Campanvs.

Omnia virtuti cedunt; fuit Herculis illa
Dux ad Tartareas tendere posse vias.
Illa Ioui ad cælum, sublimiaque astra beatis
Omnibus vt dicas, vnica fecit iter.
Contemnit ferrum, flammaque incendia ridet,
Digna olim claris Regibus illa fuit.
Eripit hæc homini mortem, præduraque soluit
Fata: licet vitam longiùs ire tuam.

Acerbvs.

Temporè forma perit, vires ætate fatiscunt,
Casibus innumeris eripiuntur opes.

Vna sed est virtus, quam non vis temporis aufert,
Nec premit indigno Sors inimica pede.
Inserit vna suos inuicta perennibus astris,
Fortunæ imperio liberat vna suos.
Hanc loquere: Insani est postponere firma caducis,
Veraque quæ bona sunt spernere, falsa sequi.

NEPOS.

Mens victrix nil molle monet, nil debile dictat,
Sonti difficilis, at miti blanda, vigorem
Exuit, afflictis clemens & ciuibus æqua.
Ardua nulla timens, animũ non viribus æquans,
Nil graue, nil durum censet, nil linquit inausum:

BAVDIVS.

Virtus decore sat nitet suo, neque
Vulgus moratur pluriumque gratiam,
Contenta semet atque paucioribus.
Laudem profectam ab ore laudati viri
Benigna sumit, non acerba flagitat.

BORBONIVS.

Pulchra (Dei donum) virtus facit vna beatos,
Post cineres virtus viuere sola facit.

IDEM.

Sæcula si vnicas, vel quot Gangeticus ales
Apollini viuit sacer:

At semel

At semel abrumpet vitam soror è tribus vna:
Calcanda mortis est via.
O Homo fac vt sis etiam post fata superstes,
Inter beatos spiritus.
Hoc tibi præstabit, teque euehet æthera supra,
Æterna virtus permanens.
Virtus est studium veræ pietatis, & ardens
Amor, quod dat bonum Deus.

KOLDINGENSIS.

Aurum nobilitare homines gens nescia sentit:
Quæritur ergo magis.
Has stulti mirantur opes: hæc vilia terræ
Viscera suspiciunt.
Tam stolidis dignũ quid mentibus imprecer? aurũ
Vt cumulent auidè.
Virtus nobilitare valet: doctrina coronat.
Quoslibet ingenuos.
Franguntur gemmæ, perit aurum, coccina vestis,
Atteriturque breui.
Æternum virtus, atque alma scientia durant,
Et pietatis amor.

APHERDIANVS.

Difficiles adytus virtus habet inclyta, fructum
Sed præbet quo nihil dulcius esse potest.

FVNGERVS.

Hæc via virtutis gressu reget aspera primi,

Difficilis, præceps & salebrosa nimis.
Sed postquam ventum est cliuis scopulisque relictis
Ad summum, virtus ipsa vbi summa sedet:
Tunc leuis ingentem donat sine fine quietem,
Quam neque vis adimet, nec labor, ira, metus.

INCERTVS.

Est virtus verè semper malè facta cauere.

HOSPITALIVS.

Commoda. *O quibus est impressa animis virtutis imago,*
Quos sibi conciliat, quantosque adiungit Amores?

IDEM.

Si tibi diuina fuerit virtute voluptas
Posterior, solidis si fluxa pecunia rebus:
Sic introspiciens turpi secernere honestum
Disces, & quæ sunt verè bona, quæque videtur,
Nec sunt, indicio atque notis distinguere certis.
Quid possis, aut non possis, cui fecerit aptum
Te natura minusue rei, cui longior vsus:
Sic pelles externa, regesque domestica victor,
Nec fallent alij, nec tu te denique falles.

IDEM.

Consistit virtus in agendo tota, nec vllum
Clausa intus miseris præbet mortalibus vsus.

IDEM.

Prætulerim Superum & veræ virtutis Amorem
Omnibus

Omnibus humanis petio & mercede redemptis:
Sera licet potiora tamen ſunt illa bonorum
Præmia, nec gemmis Arabum mutanda nec auro.

TITVLVS.

IV.

De Virtute in genere.

ALES.

Nunc quo quis medio ſupremam attingere metam
Poßit, & aſtriferos hilaris conſcendere cælos:
Quo virtutis iter, quo fulgens actio tendat,
Hinc canere incipiam. Sicut vibraueris arcum
Fruſtra, non ſtatuens aliquid quo tendere tela
Mota queant, ictus quoniam fruſtretur oportet:
Sic homines quicquid nondum compage ſoluti
Corporis efficiunt, finem referatur in vnum.
Hunc animo luſtres: alio contendere nullus
Nitatur, fragili donec ſub corpore degit.
Actio virtutum (mentis ſi cernis ocellis)
Terminus eſſe nequit, donec ſint membra ſoluta,
Ac animus cælos volucer conſcenderit altos.
Viuentum dubio mentes errore labaſcunt,
Ni vigiles ſtudeant, metam tetigiſſe ſupremam:
Si quid ages igitur, rectum perpendito finem.
Hinc animo ſpeculare tuo, venerare libenter:
Huc tua facta refer, nec longè dicta recedant.

Viuida mortales illûc perducere virtus
Sola potest, animos propria ditione gubernans.
Hæc hominum vitio mentes emundat ab omni.
An comes esse velis nitidæ virtutis vbique?
Exitiale scelus fugito: Sapientia prima
Destitui vitijs, prauosque abstergere mores:
Quippe solent vitam macula fædare nigranti.
Ante velut solers quam mandet semina sulcis
Rusticus, hic tribulos, & spinas tollit ab aruis,
Herbas euellit, glebas confringit inertes,
Ne crescat prohibet spinis paliurus acutis:
Sic animum si quis claris virtutibus ambit
Fingere, & excelsi pertingere limen Olympi,
Disparibusque sonis versus cantare sonoros,
Concretæ pereant labes, & corporis omnis
Effugiat pestis, mentes soluantur ab omni
Flagitio: membris dominetur nulla voluptas
Corporeis: stabili rationi seruiat omnis
Sensus: & indomitus stricta frænetur habena:
Tum poterunt animo virtutis semina claræ
Mandari volucri, lætos & promere fructus.
Illustris quid sit virtus referemus, origo
Quid virtus *Quæque sit, vt primis homini quæratur ab annis.*
Virtus cum vitijs nusquam pugnare duobus
Abstinet, in quorum medio consistere gaudet.
Hanc habitum dicunt: est cui propensa voluntas
Fida comes, rectis semper præscripta, bonisque
Consilijs: nec abest vnquam prudentia rerum,
Quo

Qua sine consilium nequeas reperire salubre.
Quid verum fuerit prudens falsumúe requirit,
Officiumque suum quoties exercet, in illis
Scrutandis residet, nec conteret otia deses,
Virtutis quoniam solo consistit in actu
Laus, roseusque decor, quæuis & gloria lucens:
In quibus expediam soleat clarescere virtus,
Solemnique suo coram potiatur honore.
Rebus in aduersis semper feruentior extat,
Ex animo quam dum mortalibus omnia cedunt,
Prospera, quando suos vultus fortuna reclusit.
Diuos quis nosset si prospera cuncta tulissent?
Multos quid memorē? nunquis nūc Hectora tantis
Laudibus efferret, si fælix Troia maneret?
Vnde Petro laudis tantum succreuit, & omni
Tanta Dei famulo successit gloria quondam?
Paulum quid referam, cælos quem vexit ad altos
Et labor, atque dolor? quantum telluris obiuit,
Cum tua Christe serit per quasuis dogmata gentes?
In cælos hominem tollis, secreta reuelas,
Quæ nulli reserare licet, dum corpore cæco
Clauditur: hæc etenim mentes caligine mersas
Exsuperant, eadem Paulo perhibente sonoro.
Sed quid noster ait præco? mirabile narrat.
Nescio si luteis esset mens obruta membris:
At Deus ipse mihi reticenda arcana retexit.
Ardua quæque petit virtus, & tendit in atum, ,,
Difficilique via graditur, nec dura timere ,,

Vlla

,, *Vlla potest: magno vegetat, fulgetque labore.*
Ars tua nauta iacet, careat si fluctibus æquor:
At si quando fretum ventis agitatur iniquis,
Quis sis, & quantum valeas deffundis in orbem.
,, *Vt candente solet fuluum fornace probari*
,, *Aurum: sic virtus mœsto commista dolore*
,, *Clara viret, quoties vultum fortuna retraxit.*
At quandoque tamen fluibunda sorte reflante,
Inclyta vix hominum virtus quæretur ab vllo:
Vires quin etiam minuisse videbitur omnes.
Rebus in aduersis igitur tua facta virescant:
Nec ponas animum malefida sorte reflante.
Cogeris insano forsan seruire tyranno.
An cupis ipsius validas contemnere vires?
,, *Effuge peccatum cæli mercesque sequetur.*
Cur igitur duro sinimus seruire tyranno?
Imperium remoue durum, virtusque silebit,
Rara sed est, dicunt, quam non fortuna gubernet:
Credo: sed interdum cernis non viribus vllis
Imminui, verum toto clarescere mundo.
Penelopæa fides testatur, & Hectoris vxor:
Nam quis Penelopem potuit mutare procorum,
Cum patria coniux & miles abesset Vlysses?
Interit occulta virtus quandoque malorum
Fraude, sed illa quidem nondum perfecta putetur:
,, *Consummata graui splendescit vulnere virtus.*
,, *Non externa petit, sed per se cuique petenda:*
,, *Estque sui pretium, quanquam pretiosa referre*

Dona

Dona solet viuis, fragili vitaque solutis, ,,
Et quos iam constat cælos habitare nitentes. ,,
Num virtutis opus gelido terrore peribit?
Nequaquam poterit. Cur nunc virtutibus aurum
Postponnut homines? quia vulgus fallitur omne
Virtutes opibus solitum postponere fluxis.
Nunc meliora vide: nam qui cælestia regna,
Ampla colunt, populi temnunt vulgique loquacis
Verba, quibus terrena probat, quæritque metalla.
Vdas despiciunt terras, & corpora mundi
Interitura breui. Molitur maxima virtus. ,,
Quin etiam mæstos tolerans, summosque labores ,,
Emoritur nunquam, vires augmentat in horas. ,,
Visne tuam vastum famam diffundere in orbem?
Pelle moras. rigido virtus interrita cliuo
Alta petit: nam sæpe probant aduersa virorum ,,
Qui fuerint animi, & constantia pectora produnt. ,,
Mollia corda geris? duro consuesce labori.
Improbus (vt cecinit vates) labor omnia vincit.
Et quæ principiò fuerant asperrima factu,
Post vbi peruigiles tuleris, durosque labores,
Tempore mitescent. Quæ Sors infida ministrat,
Antiqui repulere viri virtutis amore,
Ex hominum numero quam si persenserit vllus,
Protinus excedet radiantia lumina Solis,
Sub pedibusque suis: hominũ genus, atq; ferarum,
Et Soles calidos, frigusque, famemque videbit.
Exerce virtutis opus: nil clausa tenebris ,,

Prodest:

,, *Prodest: desidiâ vilescunt omnia molli.*
Non aliter quam si valido sine remige nauis
Fluctuet ob ventos, & vasta per æquora rimas
Ingentes capiat, fluidis mergatur & vndis.
Scire cupis virtus, & desidiosa voluptas
Quid distent? monstrat discrimine secta bicorni
Littera Pytagoræ docto celebrata Maroni.
Dum pisces fluuius, volucres dum prouehet aër,
Dum syluæ pecudes, & duros rura colonos,
Semper erit virtus cælos diffusa per altos.
Hanc proferre licet, quam non abolere vetustas,
Nec ferrum poterit, crepitans nec soluere quæuis
Flamma, sed ipsa poli nitidi super astra feretur.
Substituisse soles pro veris falsa dolose?
,, *Omnipotens virtus fictis te dedocet vti.*
,, *Nobilis anne cupis fieri? non arte parentum*
,, *Hoc tibi continget. sola virtute regente*
,, *Nobilis euades. generosum quis ferat vllum*
Clara progenie natum, qui nomine solo
Cernitur insignis? Quid claro sanguine cretum
Te iactas toties, si tu despexeris almam
Virtutem, sceleris labemque attraxeris atri?
Ante videbuntur segetes herbescere Ponto,
Æquor & in dulcem, suauemq; recedere lympham,
Et prius abscedent vrsæ glecialis in æquor
Sydera, veliuoloque mari, vetitoque fruentur,
Quam tibi nobilitas vllo contingat in æuo,
,, *Si desit virtus. Solum res acta decenter*

Nobilitate

Nobilitate bonos homines insignit, & ornat. „
Sis patiens operæ. nam quos Patientia casus
Non superat duros? quæ non ludibria tollit
Instabilis sortis? fortes imitare, nec audi
Quæ claris hominum semper virtutibus obsunt.
Alget nunc probitas, populo laudatur ob omni.
Regna vigent linguæ, culti sermonis abundat
Nunc studium, petitur fucata elegantia sanctis
Moribus abiectis, quis nunc virtute mouetur?
Languet plus nimio, decrescit, strata recumbit.
Gloria cur periit? cur nunc marcescit vbique
Iustitiæ splendor? multi virtutibus obsunt.
Rectis inuigilant pauci rebusque decoris.
Multa reformidant praui, sed nemo timere
Nobilis illa potest, qui non terrore mouetur.
Quod si vir Sapiens quandoque pericla subire
Cogitur, haud mentis iacitur de sede quieta.
Virtutis precium quæris? largissima fundit
Præmia sit quamuis precium sibi: quippe rapaci
Non hæc fortuna regitur. ne te morer audi.
Fert grauiter Sapiens maculatos crimine plures
Apparere bonos, vitiumque latere nephandum.
Tetrum namque scelus specie virtutis vbique
Decipit incautos subitòque ad tartara ducit.
Audaces ferimus fortes, timidosque modestos,
Et magnis homines animis quandoque superbos.
Dumque volunt stulti vitiorum pessima quæque
Pellere, conspicies hos in contraria labi.

Qui vitium fugiunt, medium tenuere beati.
Hi ſtabili virtute ſua contingere poſſunt
Regna parata bonis, & lucida ſidera cæli.
Fructibus vtuntur claris virtutis amænis,
In cuius faciem rutilantia lumina vertit
Percelebris Paulus, fidei qui lumine clarus
Inſanos ſuperat populos redditque fideles:
Omnia quæque iuuant recipit: nam ſingula rumpi
Sæpe ſolent, vinclo fuerint niſi iuncta tenaci.
At coniuncta ſuis dominari viribus audent,
Vis odiſſe malum? quæras virtutis amore
Quæ bona ſunt, miſeræ nunquam formidine pœnæ
Quid facias; celebri dominâ virtute traharis.
Abſtinet à vitijs prauus, pœniſque, metuque:
At cogi renuit virtus, quæ libera quærit
Pectora. virtutem quæ non prætollere rebus
Omnibus exclamet? quamquam me vita, ſaluſque
Candida libertas, cognati, patria, reſque,
Et chari mundo qui nos genuere parentes,
Fundia, & arua ſolent tutari: at commoda plura
Ex virtute tamen manant patiendo decori
Tempora. Si dicis cur nunc in culta iacere
Conſpicitur virtus, non dantur præmia magnis
Ingenijs: nullus proprio damnatur honore:
Vnde fit vt ſtudium tenues vaneſcat in auras,
Et doctæ pereant artes, Muſæque recedant.
Quam multos videas dura, ſæuaque coactis
Pauperie liquiſſe viam virtutis! iniqua

Quid

Quid non pauperies molitur? viuere rapto
Incitat: hinc atrox hominum iugulatio ſurgit.
Si comes eſt virtus nullis fautoribus vnquam
Ambitioſus eris: ſtudioſi facta iuuabunt:
Creſcet in immenſum quicquid tentaueris altus
Fidens virtute. quis enim non regna togata
Primum parua videt, ſed poſt creuiſſe repente,
Dum multum celebris virtus Romana vigeret.
Viſne tuam latum proferre per aëra famam, „
Atque tuis tandem laudes ſuperare Camilli? „
Multa feras, faciaſque puer, pigramque quietem „
Pellas, quæ mentes hebetat, corpuſque retundit. „
Abſtineas venere & vino; nam diruta Troia „
His iacet: hæc queruli comitantur mille dolores. „
Eſt Comes Ebrietas Bacchi, Veneriſq; nephandæ „
Corporis eneruat vires damnoſa voluptas. „
Copia nonne meri multos titubare coëgit?
Quod ſub corde latet, gignens ſæuiſſima bella,
Detegit Ebrietas, cogitque arcana fateri.
Viuere vis placido? tollas obliuia mentis:
Id virtutis opus, quam nulla obliuia carpunt.
Si laudare bonos non ceſſes, nemo virorum
Aſſcribi numero nolet, reſideſque mouebunt
Otia, quæ mentes hebetant & corpora ſoluunt.
Si tibi pauper adeſt, qui ſit virtute coruſcus,
Immani dubites illum præferre Neroni?
Quid tibi diuitiæ proſunt? quid opes? quid auari „
Argenti faciunt cumuli, ſi nulla relucet „

,, *Actio virtutis? Summo dignabor honore,*
,, *Cui comes est virtus, quam nunc contingere paucis*
,, *Constat, luce sua quanquam superare videtur*
,, *Omnia, quæ rudibus terris, cæloque premuntur,*
,, *Elysiasque domos habitat, fruiturque cupitis.*
,, *Nil nisi quod meruit, poscit: lætatur amicis*
,, *Laudibus: occultos nunquam commenta videtur*
,, *Esse dolos: homines extollit ad æthera sanctos.*
Iam videor quid sit virtus docuisse serena,
Huius & in laudes quædam libasse superbas,
Quam cupiat si quis complecti sæpe laboret,
Nil agitet, ratione nisi moneatur acuta.
Ille locum, tempusque simul discernat, & omnes
Causas, quæ circum soleant astare, penetret.
Ipsa bonam reddunt operam, mutantq; frequenter.
Regibus illa quadrant, hæc paupartate coactis.
Conuenit hoc inopi: quod si repletus opimis
Diuitijs faciat, cunctis ridebitur: ecce
Quod licet, est aliquid: cessabit forte licere.
,, *Officium tempus variat, persona, locusque,*
,, *Et modus, & causæ, & res instrumenta mouendi.*

TITVLVS. V.

De Sapientiâ.

CAMERARIVS.

Ardua vallatur duris Sapientia scrupis

Dulcibus

Dulcibus ast eadem fructibus illa scatet.

PORSIVS.

Vera fluit Iouis è Deo sapientia fonte,
Quæque Deum spernit non est Sapientia fœlix.

THYNOPHANIVS.

Omnis in humanis vana est Sapientia rebus,
Quæ non à summi est mente profecta patris.

SARRACHVS.

Flagitijs caruisse malis Sapientia vera est,
Virtutemque vlnis continuisse suis.

MANCINELLVS.

Est cunctis opibus melior Sapientia rerum.

IDEM.

Est preciosa magis rebus Sapientia cunctis.

BADIVS.

Nil deest optandum si cui Sapientia præsto est.
Nil habet optandum si cui Sapientia desit.

MVRMELLIVS.

Optima dux vitæ Sapientia, lucida virgo,
Clara Iouis Soboles, inclyta forma Dei.

ADAMÆVS.

Sacraria pandit;
Hæc miseras vulgi curas, & inania vitæ

Fortunæ domitrix ridet, trepidosque tumultus:
Explicat hæc rerum causas ratione sagaci,
Contemplans animo pulcherrima dona Deorum,
Ætheris immensi Zonas, distantia regna:
Aërios tractus penetrat, terramque, profundum.
Ingenium, mores hominum scrutatur ad vnguem,
Nouit & herbarum, lapidumque potentia quid sit.
Curat quod dictat ratio, quod suadet honestum.
Quid valeat virtus quærit, temeraria quid Sors.

POSTHIVS.

Vita breuis, forma est fugitiua, pecunia fluxa:
Imperium inuisum, Bellona pericula gignit,
Ancipiti volitat penna victoria, raro
Intemerata manet Concordia, longior ætas
Quam misera est? fælix igitur Mors iure putetur:
Mortis at expertem præstat sapientia famam,
Qua sine vel Crœsus nil paupere discrepat Iro.

PALINGENIVS.

Vix paucis nouisse datum, quo tendere tutum
Qua sit iter, per quod vera & bona summa petantur.
Non docet hoc gemini nodosa scientia iuris,
Non qui Pæonio sanat medicamine morbos,
Non Rhætor, non Grammaticus: Sapientia sola
Hoc aperit, fida hæc hominũ dux atque magistra.

IDEM.

Ipsa bonum quodcunque aliud Sapientia vincit.

Hoc

Hoc homini nequeunt Diui dare munere maius.
Sed fortasse aliquis quærit, Sapientia quid sit?
Nil aliud certè est, nisi prima scientia, per quam
Mens pura, & nullo mortali pondere pressa,
Libera terrenis affectibus, atria cæli
Scandit, & ætherea cum dijs versatur in aula.
Omnia despiciens prorsus mortalia, tanquam
Friuola, & aßiduò tendens velut ignis in altum,
Inferiora parum curans: sublimia semper
Cogitat, & verè quæ sunt bona, quæ mala nouit:
Ac verum à falso rectè distinguit: & illa
Qui cæci & miseri mortales maxima rentur,
Regna, voluptates & opes, tumidosque triumphos,
Pro quibus vsque adeo noctesque dies q; laborant,
Pro nihilo pendens, curas miseratur inanes,
Ostendens rectè viuendi iter ac moriendi.

IDEM.

Tu quæ sit cultura animi fortasse requiris?
Est Sophia, est inquam Sophia: hanc intellige mores
Quæ docet, atque probos homines facit, & viuendi
Rectè monstrat iter mortalibus, vt pietatem
Iustitiamque colant suadens, & crimina vitent.

IDEM.

Spernitur, & damnum patitur Sapientia, cui non
Respondent vires, quem nulla potentia fulsit.
Vnde tacere quidem præstat: Tu despice laudes
Insulsas vulgi, & fortunæ munera cæcæ

Atque Deo studeas omni virtute placere.

IDEM.

Sapientia fractum
Producit vita, fert ipsa Scientia florem.

IDEM.

Discite nonnulla esse auro longè meliora,
Quæ stultis prauisque Deus concedere non vult.
Hæ sunt virtutes pietas, prudentia, nec non
Iustitia, & cunctis potior Sapientia rebus.

INCERTVS.

Mente Deum gerere, peccata futura cauere,
Mundum despicere, cælestia corde tenere,
Hæc est syncera mentis Sapientia verè.

TITVLVS.

VI.

De Sapientiâ verâ, & ipsius simulachro.

ALES.

Iam tractare libet quid sit Sapientia, cuius
Nomen apud veteres summo celebratur honoer.
Est intellectus, rutilansque scientia rerum,
Quamuis non dubiè renitet perfectio summa.
Hæc humana videt contemplans optima quæque.

Hæc

Hæc oculis lustrat cælo quid manat ab alto.
Principijs demum quæ sunt certissima constat, Tres Sapientiæ proprietates.
Complexisque simul, quorum natura manebit
Perpetuo, quæ iure queunt firmissima dici.
Omnes perpendit rerum Sapientia causas,
Vnde fluunt hominum quæcunque videntur ocellis.
Primam præcipuè causam speculatur, origo
Omnibus vnde datur, vasti quæ machina mundi
Continet, & cælo quæ sunt contenta sereno.
Doctrina retineat aliæ complexa, simulque
Principia, haud aliter fieri quæ posse fatemur.
At sunt illa tamen de rebus sæpe caducis,
Quæque suis olim poterunt desistere cæptis,
Quasque manere diu constat non esse necesse:
At quæ perpetuò remanent, Sapientia clarè
Inspicit, & conclusa tenet quæ stare necesse est.
Prima quidem causasque videt, quæ semper haberi
Expedit, extincti pereat nisi machina mundi.
Ergo intellectu constat Sapientia certo,
Assidueque comes graditur certissima rerum
Cognitio, debet quæ certa scientia dici.
Cuilibet hæc demum longè præponitur arti.
Denique virtutum mentis nonnulla videtur
Nobilior, fulgensque magis vel dignior omni
Laude. Quis in terris Sophiam laudare decenter
Possit, &, vt meruit, verbis ornare disertis?
Dirigit hæc habitus nostræ Sapientia mentis,
Quos contemplanti tribuas, & prima videnti.

Actiuos habitus veluti Prudentia solers
Ordinat, hos omnes ad se consueta referre:
Sic alios habitus mentis Sapientia nostræ
Perspicit, atque regit prohibens deflectere recto.
Alia sapientiæ Significatio. *Hanc igitur Sapiens virtutem possidet: illuc*
Confugit. En aliter capitur Sapientia multis.
Seruilis siquidem virtus quandoque vocatur
Artis & ipsius decus, & perfectio summa:
Si qui completam peperit, vel continet artem,
Hic Sapiens fertur: qualem vixisse putamus
Zeusin, cuius erat colebris pictura per orbem.
Vinea cuius aues fallebat imagine ficta.
Nec Polycletus ei cesset. Sapientia talis
Non est vera, licet celeberrima nomina sumat.

TITVLVS.
VII.
Viri Sapientis descriptio, & de Ratione Prudentum Rectrice.

BAVDIVS.

Sagax vir ordinat,
Suamque fingit ipse Fortunam sibi.
Donat quid illa? gratis accipit nihil;
Votis lacessens haud virilibus Deam.
Datum reposcit? haud resignare abnegat

Quod

Quod lege poßidebat arbitraria,
Non Iure certo: permanens enim bonum
Nec fors habet Fortuna, nec potest dare
Varians vagansque. Tale ad exemplum decet
Formare vitam, quisquæ hoc ritu sapit,
Regnat, regitque regna, sortis Rex sui.

MOPHA.

Vir prudens sese naturæ accommodat, omnem
Affectum ratione regens, mediocria cunctis
In rebus seruat, securusque inter vtrunque
Ambulat extremũ, procul absunt fœda voluptas,
Ira, timor, curæ ingentes atque immoderata
Gaudia, successu nec multum extollitur, at nec
Tangitur aduersis, eadem est constantia semper
Vtque diu vigeat ne desit quidue supersit
Prouidet, exercet corpus mediocriter, omni
Vitato excessu, membris alimenta ministrat
Potus atque cibi, quantum natura requirit,
Qualeque ventriculus facile est cocturus, eundem
In somno vigilansq; modum conseruat, & omnem
Corporis atque animi solers bene temperat actum.
Quòd si fortè aliquo metam transgressus abusu est,
Corrigit extemplo, vitium nec sustinet vltra
Excessum minuens, defectum tempore supplens,
Semper & oppositis emendat crimina curis.
Sic probus & sapiens seros perdurat in annos,
Perpetuo fœlix, & forma & robore pollens.

HOSPITALIVS.

Hic quæcunque Deus mittit mortalibus ægris
Seu bona, seu mala sunt, Sapiens ita collocat aptè
Vt quadrare putes, corrumpunt & bona stulti,
Et mala quæ fuerant faciunt peiora fruendo.

IDEM.

Maxima pars hominũ quæ sunt præsentia tantum
Spectat, & æternæ pœnas & præmia vitæ
Negligit: vt quæ sunt spacijs disiuncta locorum
Temporibúsve, solent minus esse pericula curæ.
At fortes animi prorsus nihil ista morantur,
Quæ sunt fluxa cadũtq; citò & mutãtur in horas:
Non illos aurum, non spes, non gratia flexit,
Non metus erecta circum fora fronte vagantur,
Introeunt aulas venerandi Regibus ipsis.

IDEM.

Exilium metuunt, quorum tenet improba mentes
Ambitio, qui vana magis, speciosaque rerum
Suspiciunt, mortemque putant sine regibus esse,
Priuatamque domi procul aula degere vitam.
At Sapiens nec solus erit, cum solus in agro,
Solus desertis Lybiæ spatiabitur oris.
Semper enim magnũ & præclarum cogitat, aut se
Dignum aliquid, fidis circumstipatur amicis:
A quibus aduersa neque tempestate, nec vllis,
(Vt mos est hominum.) Fortunæ casibus vnquam
Deseritur,

Deseritur, quos tum lassus, si fortè, legendo
Deposuit manibus, conscribit & ipse legenda,
Præsentique bonus, venturoque vtilis æuo.

POSTHIVS.

Prudentes animo ventura pericula cernunt,
Vitantque fati sæuientis impetum.

PALINGENIVS.

Tu fortis, prudens, iustus, pariterque modestus
Si fueris, si te non parua scientia clarum
Reddiderit, quæuis tribuit tibi vestis honorem.
Formosos reperire licet, robustus vbique
Nascitur & diues: contra rarissima tellus
Qui sapiat, quanquam tam vasto viuit in orbe.

IDEM.

Præfulget Sapiens alijs, ceu syderibus Sol,
Fortunæ imperium tutus contemnit, & omnes
Calcat sub pedibus constanti pectore casus.
Quin etiam mille mortis terrore mouetur,
Nec timet infernas pœnas, sibi conscius: imò
Lætus obit, ridens pauidi fantasmata vulgi:
Non dubitās miserū hoc plenumq; laboribus æuum
Linquere, & æternam moriendo acquirere pacem.

IDEM.

Fælix in terra Sapiens & in æthere fælix.

ERASMVS.

ERASMVS.

Est vni prudentis illud,
Atque cordati, catique,
Multum aquæ cui nauigatur, vt
Semper ad fælicius sic
Cautus inflectat latus.

CAMILIVS.

Sapiens qui firma reliquit
Prima solo vestigia, deinde potitur aperta
Planicie, socios iam cursu præterit omnes,
Mox animo exultans diuum sublimia tentat.

ANDRELINVS.

Quem releuat virtus multo sudata labore,
Nobilior Paulis ille duobus erit.

TORRENTIVS.

Quem munit almæ vis Sapientiæ,
Beatus in se poßidet omnia.
Ac vana fortunæ minoris
Specula, & aßiduos rotatus,
Tormenta vulgi, negligit: illius
Securus, extra quod positum videt.

BORBONIVS.

Spernit turpe lucrum prudens ædesque superbas,
Spernit inauratos, marmoreasque trabes:

Spernit ebur, gemmas, argentum, aulea, tapetas,
Spernit opes vastæ luxuriemque domus:
Spernit odoratas vestes, auroque trilices,
Spernit delicias Cypris, Amorque tuas.
Spernit compositæ damnosa impendia mensæ,
Spernit res hodie quas rude vulgus amat:
Spernit & inuidiã, & scelerate murmura linguæ,
Spernit clamosi iurgia vana fori.
Omne malum (breuiter) prudens spernitq; fugitq;,
Virtutemque (bonæ gaudia mentis) habet.
Contentusque vna hac, mortales ridet honores,
Inque humili patiens nescit egere casa.
Omnia fert & se casus componit ad omnes.
Quod loquitur lingua, pectore sentit idem.

BEROALDVS.

Rebus in aduersis vir prudens atque secundis
Perpetuum discet vitæ seruare tenorem.
Fortunæ instabili nusquam confidit, acerbos
Illius spernet vultus, spernetque benignos.
Inuictus duplicem librato examine laucem
Pensabit, summumque bonum laudabile quod sit
Credet, & à sancto nunquam disiunget honesto.
Nulla libido virũ franget, summumque malorum
Esse voluptates cordata mente monebit.
Et quæ mirantur vulgus, virtute minora
Ducens, toto animo metam spectabit ad illam
Quam fixit Zeno, & diuini dogmatis autor,

Qui

Qui non expauit gelidas haurire cicutas
Delatore Anyto morti damnatus iniquæ.
Nec magis ad dextram flectet, flectetue sinistram,
Certa sed infiget vestigia tramite recto.
Idem culpabit quicquid mensura, modusque
Non reget, at fuerunt si quæ moderata probabit.
Hic vitia incusans personæ parcet, amicum
Non petet ex mensa, triuijs, vnctaque popina,
Non petet ex lustris, sed qui præcepta Platonis
Qui cata Aristotelis callebit dogmata: in illum
Totus pronus erit, illi sua gaudia, curas,
Et studio & mores reserabit, & omnia pandet,
Atque anima ex vna duo corpora viuere ducet,
Semper idem velle huic, & idē quoq; nolle placebit.
In summa Sapiens, ad cuncta pericula fortis.
Eriget indomitam mentem nulloque premetur
Pondere: & à nullo raptatus pondere cedet:
Instar Idumææ palmæ, quæ munere diuum
Quo magis opprimitur, tanto magis exit in auras
Æthereas victrix, & recto palmite surgit.

FVNGERVS.

Prudentes homines terris populisque regendis
Sunt apti, his tradi regia sceptra solent.
Quando etiam tales rerum moderantur habenas,
Sancta viuet virtus & perit omne scelus.
At si tractando clauo admoueantur inepti,
Labi cum populis integra regna solent.

INCERTI.

INCERTI.

I.

Doctor erit semper qui viuere scit sapienter.

II.

Fallitur insipiens vitæ præsentis amore,
Sed bene scit sapiens quantum sit plena dolore.

De Ratione Prudentum Rectrice.

HOSPITALIVS.

Hæc Ratio fortes audacibus, & malè cautum
Separat à Prudente viro, qui prospicit ante
Quatenus audendum, quæ mox euenta sequantur:
Collatisque duobus vtrum præponderet vtri,
Vt dulcis ne sponte relinquat munera vitæ.
Si vilis res, se tenuis, si denique tanto
Ac tali precio nec digna videbitur esse:
Contra nolle mori, dubitet nec mortibus, ingens
Vtilitas quoties, patriæue poposcerit vsus.

IDEM.

Non casu mutabilis vllo
Vis animi est, imbuta semel virtutis Amore.

ALES.

Mens hominis rerum causas lustratque videtque
Harum

Harum progressus, eadem præsentia nectens
Venturis penetrat subitò primordia rerum.

POSTHIVS.

Optima pars hominis Ratio est; hæc sola gubernat
Bella foris, pacemque domi fæliciter: hac tu
Vtere sola, animique omnes huic subijce motus.
Hæc regit instabiles insana per æquora naues,
Hac dominatur equis auriga ferocibus, illa
Vsus homo sæuos docuit iuga ferre Leones.
Sola homines Ratio dis immortalibus æquat.

IDEM.

Affectus Ratio Regina domare feroces
Debet, & ingenua fræna tenere manu.

TITVLVS. VIII.

Parænesis de Prudentiâ & eius officijs & consilio.

ALES.

An te transiero vigilans Prudentia, morum
Quæ regis imperio virtutes, qua sine vitam
Degere nemo sacram poterit, nec tangere finem
Postremum, cælique vias, & regna beata?
Crediderim pecudes sine te qui viuere posse

Se cre-

Se credunt: quis enim si desis, transigat æuum
Non pecudes imitans, quibus est prudentia nulla,
Quæq; suũ dapibus ventrem præsentibus explent?
Ipsa tuas vires finito referemus apertè:
Vt quantum valeas toti vulgetur in orbe.
Diceris en habitus vera ratione gubernans
Iudicioque graui mortales, actio cuius
Ad virtutis iter celerat, moresque probatos;
Hanc igitur meritò virtutis dixeris artem,
Quas premit imperio, & cura stimulãte gubernat,
In quocumque bono, seu fors tibi tradidit illud,
Seu natura dedit, seu fertur ad vtile multum,
Seu vitam generat lætam Iucunda ministrans,
Nomine seu veri semper teneatur honesti,
Quid fecisse iuuet, solers prudentia semper
Indicat, & rectè quæsitis edocet vti.
Prospera ne quemuis extollant, dictat: acerbis
In damnis animos firmat: succumbere turpe
Aduersis monstrat: didicit contemnere sortem:
Pauperieque iubet pressis sufferre molestum
Paupertatis onus: naturæ damna retundit.
Morbo seu querulo corpus vexetur, & ægrum
Assiduè iaceat, seu sint turpissima quæque,
Nos monet hæc animo forti teleremus, & æquo.
Nititur & Fortunæ responsare superbæ.
Vnius hæc virtus hominis si dirigat actum, Prudentiæ diuisio.
Simpliciter, quanquam credi prudentia debet:
Attamen ipsa mihi, doctisque monastica fætent. Monastica,

Ritè domum quoties eadem iustèque gubernat,
Oeconomica. *Oeconomo detur, nomenque petatur ab illo.*
Ciuilis. *At si perbellè ciues moderetur honestos,*
Hæc de ciue suum capiet Prudentia nomen.
Sed quæ iure domum regit, est sublimior illa,
Vnus homo sese qua demum iure gubernat.
At reliquis ciuilis erit fulgentior, ergo
Vnanimes illam meritò celebremus honore.
Tria prudentiæ opera. *Nunc quod opus generet solers Prudētia paucis*
Expediam verbis. primum consultat acutè.
Consilio quæ sint recto perspecta sagaci
Iudicio cernit, tandemque potissima sumit,
Aut meliora legit. posthac examine iusto
Quæ didicit, curat vigili facienda labore.
Consilij XII. proprietates. *Nunc age consilio quæ sint coniuncta feramus,*
Promptius & cuiuis liceat dignoscere rectum
Officium, sine quo quid eris nisi bellua frendens?
I. Non sine mente. *Si mens defuerit, nullum consistere dices*
Consilium. Brutis nec enim conceditur vti
Iudicio: nam sunt diuinæ expertia mentis.
Tali solus homo donatur munere Diuum.
II. Non est de fine. *Non Prudens de fine petit, dum consulit, illum*
Ante sibi statuit: neque de præsentibus vnquam
III. Non est præsentis. *Consultat: siquidem dubio remouetur ab omni.*
Nec de præteritis vllum prudentia quærit
IV. Non est præteriti. *Consilium: quis enim possit prohibere fuisse*
Præteritum, postquam penitus transisse videtur?
Quod si consilium de re quis suscipit vlla

Præterita,

Præterita, ſimilis dic nonne videbitur ille,
Vulnere qui accepto clypeum prætendit ahenum? V. Non eſt impoſſibilis.
De re, quam fieri nullo conſtabit in æuo,
Non eſt conſilium: quis enim quæſiuerit vnquam,
Si poſſint homines fieri duriſſima ſaxa?
Si quod perpetuo maneat, dubitauerit vllus VI. Non eſt neceſſarij.
Si fieri poſſit? minimè, niſi deſipit idem.
Quis vocat in dubium ſi nunc animalia ſimus
Nos homines? etenim res eſt notiſſima ſenſu:
De medijs igitur finem ſpectantibus vnum VII. Eſt mediorũ in finem.
Conſulimus, quæ mente iuuat ſpectare ſagaci,
Aptius vt finis poſitus ſuccedere poſſit.
De medijs conſulta petes, finita manere VIII. Eſt finiti medij.
Quæ liquet: haud animo cuiquã tranſire daretur
Immenſum volucri: de ſolis ergo futuris IX. Eſt futuri.
Conſulito rebus: ſi quas contingere poſſe,
Atque labore tuo tandem conſurgere noſti, X. Eſt contingentis.
Conſilio licitum eſt id veſtigare ſagaci.
Quod vires vltra fuerit nixumque relinque. XI. Eſt eorum quæ ſunt in noſtra putantur.
Denique conſilium prudens cæpiſſe negatur
Ambiguum, niſi nouit rem ſuccedere poſſe.
Hanc ſimul ad fixum rectè pertingere finem. XII. Eſt incerti qui pacto eueniat.
Haud ſecus ac metam debet, nouiſſe viator.
Dehinc quibus & medijs poſſit ſuccedere quærit, Ordo prudentis in conſultando.
Euentuſque animo varios & mente volutat:
Vt ſi cum diro tantaueris icere fædus
Hoſte, petes medium, quo res perfecta ſequatur:
Quam ſi diuerſa fieri ratione licebit,

Multis ex medijs assumes optima quæque.
Vno si medio rectè succedere tota
Res queat, expediet quonam succedere pacto
Hoc poßit medium vigili perquirere mente.

Alia prudentiæ diuisio. *Rursus diuiditur rerum Prudentia doctis,*
Totius siquidem quæ vitæ prospicit omnes
Partes, huic Græci tradunt Eubulia nomen;
Eubulia. *At quæ iudicio leges meditatur, easdem*
Synesis. *Et noscit, Synesin veteres dixere Pelasgi.*
Gnome. *Quam Γνώμην vocitant, latio Sententia verbo*
Dicitur, & legem, cum deficit illa, tuetur,
Legis & autoris quæ sit sententia prodit.
An nihil hæc præter de te Prudentia dicam?
Imo age, quas liqui vires reserabo libenter.
Non inemori penetras animo generalia solum,
Singula sed lustras tacito sub pectore voluens.
Singula quinetiam cernis generalibus ipsis
Sæpius, hisque tuum tempus largiris, & addis.
Se cui contigerit præclara scientia rerum,
Quid vetat hunc hominē prauū nequamq; videri?
Nullius ingrederis solers Prudentia pectus,
Nî vitæ studeat sanctæ, virtutis & arctum
Ingrediatur iter, cælos quod tendit in altos.
Exornet quamuis hominum Sapientia mente,
Atque recludat iter vitæ Prudentia nostræ,
Et Sophiæ multum solers Prudentia cedat,
Non erit at morum virtus, Prudentia nostros
Nî premis imperio sensus, iussuque coërces.

Nec mirum: quoniam comes es virtutis amœnæ. An vna virtutum sine alia esse possit.
Implicitasque tuo retines prudentia nexu
Virtutes, hominum claris quæ moribus adsunt.
An prudens fuerit, qui se non temperet vllis
Rebus ab illicitis? minime. Prudentia solers
Hisce perit, tenuesque citò vanescit in auras.
Cum rectos igitur seruet Prudentia mores,
Nosque sua ditione regat, nil deniique recti
Hac sine succrescat, quod sit virtute coruscum,
Huic operam demus, noctesque diesque feramur
Huius amore, polos tandem veniemus in altos,
In quibus vsque frui vita fælice licebit.

PARS QVINTA,

De Vitâ beatâ, & quâ viâ inueniendâ.

TITVLVS. I.

In Deo lætando, & ab eo primordia agendi capiendo.

D. BLYENBVRCHIVS.

LÆtus agas, diuina colens præcepta Tonantis
Liber, ab æternâ lætabere morte redemptus
Tandem, cùm cernas cælestia sacra beatus.

SCRIVERIVS.

Viue Deo: Fati si vis protollere fines,
Atque nouâ vitâ post tua fata frui.
Quidquid agas, illo lætus duce atq; auspice: fælix
Vita tibi, si illum fronte sequaris, erit.
Incipe, & efficies illius præstite sancto
Flamine, famosum si meditaris opus.
Is Bonus Euentus, quem non placabis acerrâ
Turis, sed solâ mente colendus erit.

Mens

Mens facit hunc facilem, nō magni victima Tauri,
Illius Agna, Hædus nihil in amore valent.

APHERDIANVS.

Semper ab æterno nobis primordia agendi
Sunt capienda Deo.
Nam ſine diuinis humana induſtria rectè
Nil facit auſpicijs:
Hinc & Gentiles olim dixere, priuſquam
Aggrederentur opus:
Fælices ut ad ſint Superi, nos noſtraque dextro
Numine facta regant.
Tu quoque ſic eius, verbo qui cuncta creauit
Sollicitabis opem,
Vt tibi ſuccedant fæliciter omnia: fruſtra
Tunc nihil incipies:
Progreſſu facili perages, lætuſque laborum
Exitus omnis erit.

POLLIO.

Mente Deus colitur mundâ, ſi polleat intus
Vera fides, fideiq; decus benefacta ſequantur,
Hoc illi templum placet, hanc ſibi conſecrat ædem
Spiritus interni purgans penetralia cordis.

SEYDELIVS.

Si tua non retro vis irrita facta referri;
Sed cupis in longos eſſe ſecunda dies.

Incipias duce cuncta Deo. Sic tempore nullo
Erras, cum monstrat præuiùs ille viam.
Si non diuinæ comes ibit gratia mentis,
Quæ bene cœpta putas, mox malè lapsa ruent.

CAMPANVS.

Viue Deo plebs sancta, Dei cœlestia quære,
Vita hominis vapor est, gloria nostra cinis.

PORSIVS.

Omne sub auspicio susceptum numinis almi
Successum sortitur opus finemque secundum.

PALINGENIVS.

Est prima virtus, prima est Sapientia, Regem
Cœlicolum, patremque hominũ cognoscere, amare,
Syncereroque animo laudare, timere, precari.

IDEM.

Is qui sero sapit frustra sapit; ocyus ergò
Pro sequisque Deo studeat virtute placere,
Terrenisque bonis spretis cœlestia quærat.

HOSPITALIVS.

Frustrà operam impendet confisus viribus alter
Ingenij, patrijs inflatus legibus alter.
Demissos animos Deus & non magna professos,
Nil se sponte sua moliri posse fatentes
Diligit, his aperit potius se, datque tuendum.

CASTI-

CASTILIONVS.

Præcepta Deorum
Nec fas nec tutum est spernere velle homini.

HESSVS.

A Domino speranda salus, opus ille salutis
Solus habet; vita hinc, non aliunde venit.

IDEM.

Omnipotens trutina vitas examinat æqua,
Approbat ille bonos, improbat ille malos.

IDEM.

Qui dominũ metuunt hos respicit ipse, nec vnquam
Deserit, hostili nec sinit arte premi.

PROSPER.

Arripito vitam qui vis superare labores,
Delige quod semper verus amator habet.
Instant terrenis infesta pericula rebus,
Feruent pro damnis prælia proque bonis.
Et nihil est inter carnalia vota quietum,
Nec pax sollicitis nec modus est cupidis.
In solo est mens tuta Deo, quem linguere olens
Nunquam erit æterno non opulenta bono.

PAVLINVS.

Insipiens terrena vide, cælestia crede:
Obtutu mundum conspice, mente Deum.

Hinc pretiosa fides, nam sicut gratia iam non
Gratia, si meritis attribuatur, erit.
Sic & nulla fides, nisi quæ quod non videt, illud
Credit & æternam spe duce rem sequitur.

TITVLVS.

II.

Pietatem ac pacem colendo.

POSTHIVS.

Viue pius, magnoq; animo contemnere mundum,
Immundum, ac soli fidere disce Deo.
Iusticiam sanctè colito dum vixeris, & nil
Fraude doloque malo turpius esse puta;
Vtque tui cursum peragas fæliciter æui,
Et Veneri & Baccho pone gulæque modum.

INCERTVS.

Esto pacificus & pacis semper amicus,
Cum cunctis pacem debes seruare tenacem
Pax confert lætam vitam, mentemque quietam.

MOSCELLVS.

Magna quidem res est facundia, res quoque magna
Doctrina est: pietas vincit vtrumque tamen.

BORBONIVS.

Quisquis flagrat amore veritatis,

Obseruans

Obseruans fidei, atque perseuerans,
In vera pietate, nec labores
Pro Christo refugit molestiasque
Omnes, si superest vicissitudo
Rerum, illum manet à Deo corona.

IDEM.

Æs, ferrum, argentũ, argento pretiosius aurum,
Eruta de terra cuncta metalla vide:
Omniaque in terram redeant, pereantq; necesse est:
Sola animi pietas permanet astra petens.

TORRENTIVS.

Cælestes animos, cæli decet astra tueri,
Illo certa sibi fonte petenda salus.

IDEM.

Securior quo quisque viuit,
Hoc melior propiorque cælo est.

IDEM.

Fælices animi cæli quos cura remordat,
Et facit erectum tollere in astra caput.
Addiscent illic vitæ fomenta beatæ,
Addiscent vnum nosce & amare Deum.

BVCHANANVS.

Non sceptra spectat, non parentum stemmata,
Decusve formæ, cui regias opes Deus.
Polluta nullo corda sed contagio

Crudeli-

Crudelitatis fraudis & libidinis.
Hoc ille templo ſpiritus capitur ſacer.

HECQVERIVS.

Ingenium fælix rerumque ſcientia diues,
His tantum proſunt qui pietate valent.

EXHAGVS.

Vir pius innumeris aliјs eſt dignior vnus,
Hunc legit & lectum tollit ad aſtra Deus.

TITVLVS. III.

Vitium fugiendo, & futura meditando.

BVRCHIVS.

Aſsidua ante oculos ſi mortis oberret imago,
Ac vitæ finem mente frequentet homo,
Perpendatque vnam certo moderamine legis,
Et regido iuſſu ſtare cuique diem,
Auius à ſcelere & vitiorum labe feretur,
Omnem peccandi negliget illecebram,
Virtutique animum & rebus ſacrabit honeſtis,
Vt moriens vitæ præmia digna ferat.

PAVLI-

PAVLINVS.

Imitare Christum, fac bonum, vita malum,
Cæli viam in terris age,
Et ipse te Rex ponet in currum suum,
Regnique consortem dabit.

STOA.

Viuamus omnes conscij
Sortis labantis vndique,
Ne quando nos ex tempore
Mors imparatos occupet.

INCERTI.

I.

Degeneri vita, vitam corrumpere vita,
Ne vitæ merita demeriaris ita.

II.

Prospice ventura, nec erit frustra tua cura,
Cura matura vitabis plurima dura.

III.

Prorsus & absque mora vitium remouere labora.

IV.

Corrige præteritum, præsens rege, cerne futurum.

TITVLVS.

TITVLVS.

IV.

Mentem, ingenium siue animum exercendo.

PICTORIVS.

Aduersus Stigij dolos tyranni
Quæ sint arma petis, Mari, doceri?
Thorax est tumido carere fastu.
Caßis, ceu sibi proximis adesse.
Scutum castiferam tenere mentem.
Lorica est, animo pati sereno,
Cum fortuna graui furit flagello.

ADAMÆVS.

Aduersus Stigij nulla satellitis
Fraudes insidias, præstigias, dolos,
Armatura pijs hac melior vires.
Pectorale, Dei purus & integer
Cultus, stare sui pro meritis Dei.
Thorax ferreus, est, Mens humilis, pia,
Nullusque mali quæ sibi conscia,
Æquum, Institiam, ius habet & bonum,
Sane in delicijs non mediocre loca.
Est caßis, studium nobile proximi
Ille sunt remanens intolerantia.

Prudens

Prudens ſimplicitas, menſaque ſobria,
Contentum propria ſorte quieſcere,
Faſtiditur honos, ſunt Frameæ loco.
At verbum domini ſit gladius pijs.

BVRCHIVS.

Si qui homines ſuperare ſtudent animantia bruta,
Illud conari debent nitique ſupremè,
Ne tanquam pecora in terram procliuia quæque
Natura ignaro ventri parentia finxit,
Obſcuram ducant per multa ſilentia vitam:
Conſtat enim rebus vis omnis noſtra duabus,
Corpore nempe animoq;: obedimus iuſſibus huius,
Vtimur obſequijs illius: corporis vſus
Cum brutis nobis communis, Mens, animuſque
Cum Diuis: Quare longè præſtantius amplam
Auxilio ingenij viuacis quærere laudem,
Quam vanis niti membrorum viribus: & cum
Qua fruimur ſit vita breuis, feruente labore
Hoc agere vt nunquam moriturū linquere nomen
Poſſimus: Nā forma & opes ſunt fluxa caduntq;:
At virtus æterna atque immortalis habetur.
Verum anceps fuit antiquis, verèque agitata
Quæſtio: Militiæ in rebus corpuſue valeret
Plus, an vero animus? Nam nil tentare priuſquā
Conſilium dictarit; vbi dictaret idem mox
Perficere, & fini mandare decet Sapientem.
Sed certè corpore mentis poſcitque viciſſim

Corporis auxilium Mens, & coniurat amicis.

POSTHIVS.

Mentis est velut Laterna corpus,
Ergò plumbea ne sit illa, neue
Tibi saxea sit caue, ne inepta
Obscuret nitidum Laterna corpus.

LÆSIVS.

Sic animo pulcher, formæ non dote superbus,
Vnica formosos mens generosa facit.
Æternum durat quæ mentem forma pudicam
Ornat, & in tenero corpore forma perit.

IDEM.

Corpora quid demens externis dotibus ornas,
Quas dura rapiet Parca seuera manu?
Ingenium viuax, magnis virtutibus orna,
Hac est ad summum semita certa polum.

BIGES.

Diuitiæ nec honos, nec multa peritia rerum
Sed nos fælices Mens sine labe facit.

CAPILVPVS.

Conscia mens recti nullo turbata timore est.

IDEM.

--Sese super æthera tollit.
Qui potis est animos perdomuisse suos

EVCHARIVS.

EVCHARIVS.

Omnia habet qui nulla cupit, Locupletior est qui
Contentus propriȷs, quam qui ditißimus: omnes
Collabuntur opes: bona mens nec mortis acerbis
Terretur iaculis, nec fortunæ timet actus.

MOERMANNVS.

Si seruire voles, cunctisque placere peroptas,
Seruiat ex animo mens tibi gratus eris.
Namque animus facilis curas lenire molestas
Nouit, nec sentit tristia prompta manus.

ANDRELINVS.

-- Cui prouida mens est
Haud dormit rebus, ceu glis hybernus, adeptis.
Parta fluunt, præceps cursu velut vnda citato,
Ni cura inuigilet totum irrequieta per annum.

IOVIVS.

Quod si magnificæ deerunt tibi munera formæ,
Vincere disce animum tu quoque magnus eris.

MANCHINVS.

Mens errat quoties Ratio non imperat, & cum
Quæ bona sunt cernit deteriora petens.

VRSINVS.

Animæ est venustas corpore præstantior.

IDEM.

Præstat decori corporis mentis decor.

CODRVS.

Si cupis ornari virtutibus Heliodore,
Vince animum & corpus, disce, stude, & vigila.

EVCHARIVS.

Aurea cordis
Ornamenta sedent animo non fucus adulter.

FLORETVS.

Sit tua Mens munda semper, meditatio sancta,
Actio sit iusta, nec non intentio recta.
Commoda sint verba, sit conuersatio grata.
Sit placidus gestus, gressus maturus honestus.

INCERTVS.

Vincere cor propriũ plus est quã vincere mundum.

TITVLVS.

V.

Rectè & moderatè viuendo.

AVLÆVS.

Viue voluptatis expers, & amator honesti
Sic animo & pariter corpore sanus eris,

IDEM.

IDEM.

Gloria fama, decus, gestæ sine crimine vitæ
Præmia sunt auido non peritura rogo.

CAPITIVS.

Eia agite, ambiguas vitæ dum carpitis horas,
In meliusq; datur mentem, ingeniumque referre,
Ne illecebræ incautos miserè, ne obliuia fallant
Vos recti, & fugiens Euro non segnior ætas.

CASA.

Si te cura vigil Sophiæ delectat, & acre
Ingenium vires si sufficit, vtere porrò
Munere tam claro Diuum: sic rectius atque
Commodius multò, longèque decentius æui
Quod tibi cunque neant Parcæ victurus amicæ.
Nec de te plebis quæ sit sententia, magni
Securus pendas: ignarum pleraque vulgus
Prauo metitur modulo: tu neglige & isto,
Qui nunc te exercet, fugias decedere campo.

WOLFIVS.

Optima sunt nobis mediocria: summa periclis
Obuia, contemptum sordida vita parit.

MORVS.

Scilicet extremis longe mediocria præstant,
Infima calcantur, summa repente ruunt.

ERASMVS.

Verum aut decorè viuere ingenuum virum
Decet, aut decorè oppetere mortem.

CODRVS.

Malè viuenti, maiora parantur
Supplicia, & meritis requies datur; hoc vbi corpus
Exuerint animæ, & fastigia sacra capescent:
Viuendum est igitur rectè: & seruanda supremi
Sunt præcepta Iouis, requiem dant illa feruntque.

MVTIVS.

Spernite opes, inquam, ac variarum nomina vana
Delicias rerum, & contagia diuitis auri,
Versantisque orbem & mortalia cuncta trahentis,
Otia, desidiam, sæuique cupidinis arma.
Fœlix qui potuit Cereris contemnere dona,
Et latices Bacchi morbos & bella ferentes,
Ac tolerare sitim, & Ieiunia longa suetus,
Corpoream imminui molem, & mortalia sensim
Membra tulit gaudens vinclis & carcere cæco
Exonerasse animū, ac volucrē super æthera ferre.

CAPILVPVS.

Fraudis expertem, & sceleris fuisse
Rebus in duris homini est malorum
Dulce leuanem.

BOBA.

BOBA.

Constanter actæ non sine gloria
Vitæ innocentis præmia percipit,
Et læta post multos labores
Colloquijs fruitur Deorum.

POLITIANVS.

Præmia certa manent iustos, rata pœna nocentes.

CÆLIVS.

Vt tibi mors fœlix contingat, viuere disce:
Vt fœlix poßis viuere disce mori.

IOVIVS.

Virtutis sectanda via est, vitiumque fugandum,
Præmia digna bonis, pœna parata malis.

MVRETVS.

Virtus vt solidum quiddam est, & corpore constans,
Æqua sed est vmbræ gloria fluxa leui.
Hanc igitur quisquis neglecta amplectitur illa,
Huic magè quam corpus corporis vmbra placet.

HESSVS.

Iudicijs inopes defendite, suscipite orbos,
Adserite oppressos, iustificate pios.

IDEM.

Exue si quod habes quod non decet, indue quod te
Esse hominem faciat, non sinat esse feram.

IDEM.

Fallit inutilibus desumpta laboribus ætas,
Præcipua est virtus optima posse sequi.

D. BLYENBVRCHIVS.

Viuit honos, sunt virtuti præconia digna,
Fama vehit celebres non moritura viros.

BRISMANNVS.

Impetus ad laudem ratione regendus & arte est.

ANDRELINVS.

Qui niueam æternum famam propagat in æuum
Serior annoso Nestore functus erit.

BORBONIVS.

O homines, ô Mortales incedite rectè:
Odit qui bonus est impia facta Deus.

IDEM.

Maturè propera; rebus modus omnibus adsit,
Sic tibi se virtus vt superata dabit.

FVNGERVS.

Non felix ille est cumulos qui possidet auri,

Reddere felicem fata suprema solent.
Creditur hoc quondam Crœso dixisse Solonem,
Cum summas stolidus commemoraret opes:
Non itaque in rebus Sapiens spem pone caducis,
Omnia nam mundi sunt fugitiua nimis.
Quære viam recti, contortos despice calles,
Intrabunt Stygios corpora fœda sinus;
Cura vt conueniat claro cum stemmate virtus,
In Domino spera & præmia magna feres.

FLORETVS.

Omne malum vita, bona fac, & erit bona vita.

INCERTI.

I.

Quamlibet ætatem, niti decet ad probitatem.

II.

Qui plus expendit quam rerum summa rependit,
Non admiretur si paupertate grauetur.

III.

Viue carens vitio, tanquam sis cras moriturus,
Disce vacans studijs, quasi vita non cariturus.

TITVLVS.
VI.
De Vitâ beatâ,& quis fœlix, siue beatus.

BVRCHIVS.

Ex Mathæi cap. 5.

Vitam quæ facerent beatiorem
Ethnico cecinit vetustus olim
Sed non illepido Poëta versu:
Verum rectius hæc monet, docétque
Ille Euangelicæ magister Artis,
Promittens fore ter quater beatos,
Quos fecit sua pauperes voluntas,
Queis mite ingenium & quieta mens est,
Qui tristi mala quæque corde lugent,
Qui præ Iustitiâ nihil requirunt,
Quos sortis miseret malè propinqui,
Qui purum sceleris maligni habent cor,
Qui pacis studio atque amore flagrant,
Hos omnes fore prædicat beatos,
Ille Euangelicæ magister artis.

IVNIVS.

Vitam quæ faciunt beatiorem
Delectissima Christiane sunt hæc:
Purus numinis integerque cultus.

Peccati fuga pertinax: ſuique
Syncera agnitio, ac vicis caducæ.
Mens curis vidua, & vacans Deo vni;
Stans Christo, ſtudiumque proximi ardens.
Faſtiditus honos; ſuâque ſorte
Contentum trahere otium quietum.
Perferre intrepidè hoſticos furores.
Aulæ temnere purpuram doloſam.
Clamoſumq́; fori timere murmur.
Nudus veri amor, aureæq́; pacis.
Prudens ſimplicitas, torus pudicus:
Menſa haud prodiga, nec proterua luxu.
Summi poſtpoſitus metus diei.

MVSIVS.

Verè quæ faciunt virum beatum
Christo credere ſi magis velimus,
Illis quam nimis Ethnicis Poëtis)
Illuſtriſsime Maxmiane ſunt hæc:
Mens non ambitioſa, ſed modeſta,
Nec fracta improbitatibus malorum,
Admiſsi ſceleris dolor perennis,
Ardens eſuries, ſitiſque recti,
Fratris commiſeratio indigentis,
Cordis mundicies, cupido pacis,
Propter Iuſtitiam pati libenter.

SCRIVERIVS.

Adſcribi numero Beätiorum
Si vis, optime Gratiane; cordi
Sit tibi Pietas, Deiq́ Cultus,
Eiúſque Agnitio, Timorq́:porrò,
Quàm ſit follicularis & caduca
Vita omnis, meditare; & illam
Hâc noſtrâ in Superis perenniorem
Labore aſsiduo improboq́ niſu
Conſtanter tibi quære: deînde curæ
Sit caſta Integritas, Benignitáſque
Munis, Sobrietáſque, Comitáſque,
Amor pauperum, Amorq́ proximorum,
Liberalis & efficax Voluntas.
Turbarum in medio quietus æſtu,
Fac ſis, & Patriæ fidelis; inter
Clangorem litui, tubæq́ murmur,
Pacem dilige, fiſtuláſque Phœbi
Muſarumq́ anima chelyn. Doli expers;
Abſit Seditióque, Factióque;
Abſit Fraus, Mala Mens, maluſq́ Liuor;
Faſtus, Ambitio, Sitiſque nummi,
Aſſentatio, Fucus, imò Fumus;
Quem cuîquam caue vendere è popello,
Sic numquam poteris perire Fumo.
Faſces deſpice Purpurámque; vulgi
Inänem fuge Gloriam aucupari.

Noli

Noli quemquam hominum calumniari;
Frons ſit integra non inuſta ferro.
Sic ſic, optime Gratiane, fas eſt
Adſcribi numero Beatiorum.

SVSIVS.

Adeſte nati, Audite: vobis numinis
Verum timorem vt indicem:
Quicunque curis liberam & longam cupit
Vitam beatus ducere,
Linguæ refræna virus, os nefariâ
A fraude purum contine:
Capeſce recta, curua vita: dilige
Tranquilla pacis otia.
Deus innocentes aſpicitque & commodat
Intentus aures ad preces:
Toruo ſceleſtos intuetur lumine,
Et nomen etiam obliterat.
Et quiſquis hoſtis eſt piorum, cum domo
A ſtirpe cæſus interit.
Animas tuetur ſe colentium Deus,
Nec rem, domumque deſerit.

APHERDIANVS.

Vitam ducere qui cupit beatam,
Et ſentire minus moleſtiarum:
Imprimis placidus ſit, & benignus,
Blandæ pacis amans probroſa vitet

Ates

Ates iurgia, tetricasque lites,
Et diri comitem furoris iram.
Nullius studeat nigrare famam.
Non Bacchum colat, aut Cyprin proteruam.
Non vesana cupido, nec sacra auri
Mentem sollicitet fames, sed esto
Contentus modicis: nihil requirens
Vltra quod satis est. potente Crassi
Arca ditior hoc modo futurus.
Non sese efferat insolenter: intra
Fortunam maneat suam, nec extra
Se quærat: titulos superbiores.
Gentis stemmata, gloriamque rerum
Non curet; quoniam peribit omne
Mundanum subito decus: manebit
Virtus sola, sequetur hæc ad astra.
Non cesset precibus Deum inuocare.
Illius legat, audiatque verbum.
Soletur viduas: opem pupillis,
Afflictisque ferat. Patri supremo
Hoc verè poterit modo placere.

IDEM.

Christigenam si te verum præstare labores,
Sedulus Astræam cum pietate colas
Diuinas leges obserues, atque profanas,
Queis sine perfectè viuere nemo potest.
Ne mireris opes, nec carnis gaudia quæras:

Obuia

Obuia pauperibus ſit tua larga manus.
Aſsiduis precibus diuinum numen adores,
Et voluas ſacros nocte, dieque libros.

LEMANNVS.

Vitam quæ faciunt beatiorem, Ex Pſalmis.
Et veſtigia quæ hinc ad aſtra ducunt,
Iucundiſsime Chriſtiane ſunt hæc.
Qui purus ſcelerum integerque vitæ,
Quod iuſtum eſt facit: atque veritatem
Syncero loquitur ſubinde corde.
Qui non ore ſolet calumniari:
Vicino mala nec facit, nec æquam
Delatoribus exhibebit aurem.
Qui prauos nihili æſtimabit, omni
Laudantes dominum afficitque honore:
Qui fidem temerare pactam abhorret:
Vſuræ grauis hoſtis, & rapinæ,
Nec munus ſuper innocente quærens.
Hæc, hæc quæ facit haud mouetur aula
Æternum pia mens beatiore.

SEYDELIVS.

Tranquillæ vt videas mediocria tempora vitæ,
Hæreat hæc animo Regula fixa tuo.
Viue tua ſemper contentus ſorte, nec vltra
Quem fortuna dedit progrediere locum.
Si tibi ſunt nec opes, nec ſplendida fercula Crœſi,

Exiguo

Exiguo poteris te ſatiare cibo.
Præclari titulos ſi non es adeptus honoris,
Proderit in tenui delituiſſe loco.
Tu ſolum Domini committas omnia curæ:
Euentus ceptis hoc duce proſper erit.

BORBONIVS.

Quiſquis viuere vult bene & beatè:
Pura mente Deum colat, ſuoque
Contentus, ſtudeat nocere nulli:
Succurrat miſeris, bonos ſequatur:
Mores corrigat, aut ferat malorum,
Forti pectore gaudeatque ſemper.

IDEM.

Quiſquis ſorte ſua lætus cœleſtia quærit
Regna, Deo fidens, ille beatus homo eſt.

FVNGERVS.

Ad imitationem Martialis.

Tempora quæ reddunt vitæ felicia nobis,
Hæc ſunt quæ curto carmine Muſa canet.
Res teſtamento obueniens non parta labore, &
Qui triplici ſemen fenore penſat ager:
Perpetuus focus, & tractum ſine litibus æuum,
Rarò vrbis longa mœnia adire toga:
Ingenuæ vires, mens vndique libera, corpus,
Quod non indiguit Pæonis arte ſacra:
Simplicitas prudens, ſimiles ætate ſodales
Et ſtudijs,

Et studijs, lauta qui caret arte cibus:
Non expers villi, & crapulæ, curisque soluta,
Hinc castus thalamus, tristitiaque carens:
Quique breues faciat noctis sopor esse tenebras,
Nec metuas summum nec tibi posce diem.
Quod sis esse velis, contentus viuere disces
Sorte tua, felix sic quia semper eris.

IDEM.

Vt studiose scias, quo pacto iudice Christo Ex sacra scriptura.
Felicis possis conditione frui:
Audi agedum magni quænam fabricator Olympi
Suadent, hæc vitæ sint documenta tuæ.
Si quando in dubijs spes est tibi noxia rebus,
Teque velut cassum proterat hostis ope.
Erige depressam mentem, Dominumque precare,
Ipsa etenim cunctos numinis vmbra tegit.
Ille fauet clemens miseris, & ad ardua pandit
(Quam semel insani deseruêre) viam.
Non confide viris, nec equis, nec curribus vllis,
Sed sit in æterno spes tua fixa Deo.
Sperne voluptates, & vanos desere folles,
Diuitijs nullis mens saturata cadat.
Non odium fatale geras, hostique rependas,
Si fuit in famam sæuior angue tuam.
Fœdera pacis ama, hãc animus sitibundus anhelet,
Iustitiam toto pectore quære tibi.
Fac foueas fratres, dextra succurre benigna,

Larga Eleemoſynas diſtribuente manu.
Hæc ſunt quæ ex cælo Chriſtus Deus attulit alto, vt
Fælici poſsis conditione frui.

ADAMÆVS.

Vitam quæ faciunt beatiorem,
Si me ſcire petas docente, ſunt hæc:
Nil debere cui: nihil timere,
Diuos quam Superos, eoſque ſolos.
Conſtans Mens, Animus ſuus, vigaxque
Senſus parta quies, & aucta virtus.
Coniunx vel ſtabilis vel vſque nulla.
Inſano genius carens amore.
Mores ingenui probata fama.
Veri cognitio, timorque falſi.
Vires perſpicuæ decora membra.
Nil ſperare magis minuſue velle
Quam vel Sors dederit, vel ars parauit.
His accedat & adſit vna ſemper
Perfectæ ratio, ſcopuſque vitæ.

LOTICHIVS.

Vita ſtudioſorum.

Eſt iucunda beatitudo vitæ,
Libros inter & optimos amicos,
Quos iungit bona comitas, & vna
Delectatio rebus ex eiſdem,
Et Muſæ venereſque tranſmarinæ.

CAPILVPVS.

CAPILVPVS.

Vita senis, bene culta domus, bene cultus agellus, Vita Senum.
Paruaque odorato cella repleta mero.
Nec tenui in mensa iucundus desit amicus,
Qui simul ad cælum tempora prisca ferat.
Huic etiam lepor interdum, lepidusque libellus
Sit comes, in scamno dum sedet ante forum.
Stetque nepos hilaris gremio, & det mollia collo
Brachia, & annosis oscula mille genis.
Lectulus & somnos inuitet nocte salubres,
Et veniente die dulce querantur aues.
At vigil hinc cura, & lateri dolor absit acutus,
Nec tentet vetulos tarda podagra pedes.
Mens vigeat semper non vllæ obnoxia fraudi,
Floreat & firmo pectore sancta fides.
Si bona tanta seni tribuet qui temperat orbem,
Regis honos illi despiciendus erit.

IDEM.

Sic mihi, quæ niteat domus, & qui floreat hortus,
Conditaque exiguis vina Falerna cadis.
Et dape non empta mecum contentus amicus
Laudibus extollat facta vetusta senex.
Atq; oculos quãdoq; premat mihi somnus ad ignẽ,
Dum verso patrij nobile vatis opus.
Inque sinu ludens teneris mihi colla lacertis
Implicet, & libet paruulus ore nepos.

Detque mihi requiem nocturnis lectulus horis,
Et volucres lætos Sole oriente modos.
Hinc fugiat morbus nulla sanabilis arte,
Sit dolor hinc lateris, sit quoque cura procul.
Nec mihi Mens vnquam languescat conscia recti,
Viuat & æternùm firmior alma fides;
Si tot dona seni, dederit mihi Rector olympi,
Optandæ magni non mihi Regis opes.

IDEM.

Vita senis, redolens hortus, iucundus amicus,
Dulce merum, mollis lectulus, alma fides.

IDEM.

Vita senis, libri, domus, hortus, lectus, amicus,
Vina, nepos, ignis, mens, auis, alma fides.

POLITIANVS.

Felix. *Felix ille animi, Diuisque simillimus ipsis,*
Quem non mendaci resplendens gloria fuco
Sollicitat, non fastosi mala gaudia luxus:
Sed tacitos sinit ire dies, & paupere cultu.
Exigit innocuæ tranquilla silentia vitæ,
Vrbe procul, voti exiguus, sortemque benignus
Ipse suam fouet, ac modico contentus aceruo,
Non spes corde auidas, non curam pascit inanem,
Securus quo sceptra cadant, cui dira minentur
Astra, & sanguinei iubar exitiale Cometæ.
Non illum fragilis fauor, indocilisque potenti

Plebs

Plebs seruare fidem, enectum popularibus auris
Casiuo imponit solio, nec ducit hiantem
Huc illuc vanos ostentans purpura fasces.
Non mentem pauet ipse suam, nec conscius omnes
Exhorret strepitus, nec edaci pectora culpa
Carpitur occultè: non opportunus iniqui
Iudicio vulgi, aut celsa conspectus in arte
Degeneri pater Inuidiæ: non ipse vicissim
Obliquo liuore macet, fœtusque veneno
Æstuat, atque aliena oculis bona limat acutis.
Rure agit in vacuo, spatijsque indulget aperti
Ætheris, aut operi insudans, aut ille supinos
Euadens cursu in montes, hinc scilicet omnes
Gratæ epulæ, nudis Acheloum in pocula palmis
Aduocat, excussæque cibos dant brachia syluæ,
Et fessa in duro renouantur membra cubili.
Maior quippe venit comitata labore voluptas,
Nec satias dominam aut fastidia lenta sequuntur.

MARIVS.

Felix, quem populi de tempestatibus atris
Ereptum, claro sistit Sapientia cælo.
At nos indoctæ sequimur vestigia turbæ,
Paruaque miramur, quia nunquã cernere magna
Contigit. hinc vana deludit imagine mentem
Aut spes, aut metus: inuadit nunc falsa voluptas,
Nunc falsus dolor. imprimis me torua feroci
Pauperies vultu terret, ceu tristis Erynnis,

Cum pauidum flammis vltricibus vrget Orestem.
Sæpe loquor mecum, tacitusque hæc corde voluto.
Incipe sorte tua contentus viuere, teque
Liber & impauidus Fortunæ oppone superbæ.
„ *Nemo pauperie miser est, auroue beatus,*
Oppressum morbo Chronulum de paupere lecto
Transfer in auratos thalamos & stragula picta.
Non tamen ægroto decedet corpore febris,
Impatiens æstuque amens vigilabit at idem,
Cum validus syluis apros venatur, in alta
Hybernas noctes niue dormit suauiter. ægrum
Sic animum nec diuitiæ sanare valebunt.
Nec mentem sanam vel magna offendere egestas.
Quare age, si charus superis, si charus amicis
Esse velis, animum semper cole: cetera mitte.
„ *Cuncta potest spreuisse aliquis nemo omnia habere.*
Ille opibus vincet Crœsos, illi fluet Hermus,
Cui licuit contemnere opes: sunt denique certæ
Diuitiæ, Virtus, Sapientia: quas neque bellum,
Nec Mors suprema potis est rapuisse fauilla.

BELLAIVS.

Felix qui patrio viuit contentus agello,
Nec tumidas captat semper auarus opes.
Hunc, hunc tuta quies ereptum mille periclis
Detinet, hic tacitus rura beata colit.
Non illum stulti terrent insomnia vulgi,
Nauita nec tristis, tergeminusque canis.

Sed

Sed puris manibus ſanctas accedit ad aras,
Et flectit faciles in ſua vota Deos.
Viue igitur felix, Dijs & numerandus in ipſis,
Quam Sophia in molli detinet alma ſinu.

IDEM.

Fœlix qui populi toto plaudente Theatro
Viuus adhuc diram contudit Inuidiam.

LOTICHIVS.

Fœlix qui ſolis paruo contentus in agris
Degit, vbi proauis res fuit ante ſuis.
Nec pelago ſcopulos, nec acerba pericula nouit,
Nec liquor æquoreæ quam ſit amarus aquæ.

VVLTEIVS.

Viuere vix fœlix? Sapienter viue, Bohere,
Nam fieri fœlix hac rationes potes.
Viuere vis caſte? luxus contemne nocentes:
Hac caſtus fieri nam ratione potes.
Viuere vis fortis? durum amplexare laborem,
Hac fieri fortis nam ratione potes.
Ille ego ſum Lux, Chriſtus ait, ſum deniq; verum,
Sum via, vita, ſalus, pax, requieſque boni.

IDEM.

Ruris delitias, & opes, ruriſque labores
Eſſe putas oculis grata Theatra tuis:

Rura colam, dicis, pascam tenerasque iuuencas,
Lactabitque meas candidus agnus oues.
Prædiolis viuam: populi valeatis & vrbis
Commoda, quo poßim viuere rura dabunt.
Exiguum pecus est, desunt armenta, nec illud
A cepto cursu me reuocare potest.
O te felicem multum, multumque beatum
Agricolam! viues & moriere Deo.

CAPILVPVS.

Tu mî videris esse diuis proximus,
Chorisque eorum iure dignus inseri,
Quod nullus auri pondere, aut honoribus
A recto & æquo te potest diducere:
Quod tu timore mortis, ipso à tramite
Virtutis, vnquam non recedis auius.
Quod omnibus sis dulcis atque amabilis
Tuo lepore, & comitate, & moribus.

MOPHA.

Beatus. Quis vitæ Domino integer placebit:
Qui viuit macula sine & querela,
Et qui Iusticiam facit, fidemque
Bonis exerit, explicatque factis.
Qui nil pectore continet dolosum
Fucatumque nihil, nihilque mendax,
Sed facit loquiturque veritatem,
Qui lingua neque detrahit cuiquam,

Nec

Nec quidquam facit alteri sibi quod
Non lubens patiatur esse factum,
Quin neque id fieri sinit, simulque
A se reijcit alteri inuidentes;
Nam contemptus erit Deo, pijsque
Quisquis sic malè proximo obloquetur.
At qui viribus omnibus tuetur
Defenditque pios, & hos honorat,
Qui sese exhibet vt necesse nouit
Atque offert sua proximo, interim nec
Mutans propositi, nec is tenax est,
Pauperique pecuniam indigenti
Si quando numerat, facit quidem id non
Spe vlla fœnoris, & lucri futuri;
Ac non sumit ab innocente munus
Personam neque respicit, sed ipsum
Omni iudicat æquitate rectum.
Hæc quicunque agit est beatus, & non
Commouebitur, à Deique nunquam
Cætu decidet ille filiorum.

BVCHANANVS.

Stellata cæli templa quis incolet Ex Psalmo xv.
Rex magne tecum? quem statues tuum
Sanctum super montem, vt malorum
Liber, agat placidam quietem?
Quem fraudis expers simplicitas iuuat,
Vrgetque rectum, propositi tenax:

Nec mente sæuus grata blandam
Edocuit simulare linguam.
Nec ore mendax, exitiabiles
Concinnat artes: nec mala proximis
Excogitat, nec dulcem amicum
Opprobrijs maculat pudendis.
Qui fastuosum despicit impium,
Dei timentem suspicit & pium:
Tenaxque promißi, fidemque
Indocilis temerare pactam.
Qui non egenos fœnore perdidit,
Non innocentes munere prodidit.
In monte sancto, hæc qui peregit,
Perpetua requie fruetur.

GANEIVS.

Ex Psalmis. *Quicunque degit absque sorde vitam,*
Quique viuere expetit
A labe purus integerque vitæ,
Iusta cui placet via,
Et qui petenti ius in æquitate
Reddit, ac fide optima
Cum proximis suis agit, nec vnquam
Decipit, sed ex animo
Et corde aperto, simplicique semper
Verba eis facit; neque
Fallaciter lingua (secus atque corde
Cogitat) loqui solet,

Nec

Nec detrahit cuiquam, struitq́; fraudes:
Sed supra modum id cauet,
Ne cui malum inferat: suumque amicum
Omnibus modis studet
Defendere à conuiciante lingua:
Nilque sustinet loqui,
Aut agere, quod sibi probro daretur.
Quin & improbos viros,
Auctoritate vtcunque gratiaque
Polleant apud rudes.
Externa tantum qui vident probantque,
Ne pili quidem æstimat.
Verum timentes, ac Deum colentes
Maximi facit: neque
Curam vllam habet sui ipsius: nec ipse
(Laude dignus est licet)
Sese esse cuiusdam precij arbitratur.
Atque vbi quid aut Deo,
Aut alteri (quisquis siet) daturum
Se receperit, statim
Etiam suo exoluit malo, nec vnquam
Fallit: at fide integra
Promissa seruat, quodque pollicetur
Reddit, etsi ei nocet.
Qui sic piam viro, optimoque dignam
Vitam aget, nec alteri
Incommodare quidpiam studebit,
Non peribit, at neque

Nutabit vnquam commouebiturue.

APHERDIANVS.

Quis non beatum iudicet, cui datum
In castitate viuere.
Negocijs nec implicari sæculi,
Quæ plena sunt molestijs:
Tranquilliori mente sed laudum Deo
Semper litare victimas.
Non coniugis querimonias loquaculæ
Audit frequens nec iurgium.
Plerunque enim lites habet cum iurgijs
Iugalis alternis torus:
Vagitibus non inquietatur, cubat
Vtramque in aurem suauiter.
Vitam solutus omnibus curis agit,
Sine liberorum affectibus,
Et flebilis metu orbitatis. Insuper
Musis vacat percommodè,
Sacrisque munit literis pectus suum
Contra Satanæ spicula,
Meditationibus acquiescit spiritus
Rerum illius cælestium.
Seruire gloriæ Dei magis libet,
Et proximi vtilitatibus.
Non cura distrahit rei domesticæ
Eum ad hæc & illa negocia.
Sciemus hoc tamen cuiuis non dari

Nisi singulari gratia.
Donum est Dei, vt Christus docet, non percipit
Verbum, inquit, hoc quiuis homo,
Cui sed est datum. Ergo conuenit Deum
Prece inuocare sedula,
Nobis vt adsit spiritu suo, & regat
Sic corda nostra, quo piè
Castèque viuamus. periculum est enim
Vri, vagam venerem sequi,
Vetitumque adulterium, facit cælestibus
Excludier me sedibus.

CRINITVS.

Auite, si beatus esse contendis,
Supraque cunctos otio frui certo:
Nihil timebis vltimam diem fati,
Animoque forti lubricam feres sortem.
Vites potentum purpuras velut pestem:
Colasque semper liberum genus vitæ,
In quo voluptas adsit & quies mollis:
Blandi lepores & sodalitas grata:
Delecti amici, candidi, & fides simplex.
Vita est habenda non solutior luxu,
Non segnis aut vexata pluribus curis:
Sed in vigenti corpore vigeant sensus,
Iste est beatus qui omnibus vacat curis:
Nec alteri nec sibi negocium præbet.

IDEM.

Vita Sapientum.

Ohe beatum! quæ sub antiqua ilice
Liuentis expers ambitus,
Vel sacra vatum curat, aut doctum otium
Curis solutior fouet.
Sic ille nil miratur æstus principum,
Nec sceptra Regum suspicit.
Sed in virenti detinetur gramine,
Et se reseruat posteris.

POSTHIVS.

Aurum, gemma, & opes valete Regum.
Sit, qui nunc mihi census est, minorue,
Sit mens libera, sit salubre corpus,
Sit vestis popularis, & supellex,
Sit lis nulla foris, domiue nobis.
Sint Musæ comites, paterque Phœbus,
Amicos habeam bonos Poëtos,
Quæ viuum celebrent suis libellis.
Grato & carmine defleant sepultum.
Hanc, Bersmane, mihi precare vitam,
Hanc, Bersmane, mihi precare mortem;
Et regnum tibi habe & talenta Crœsi.

IDEM.

Lætitiam, pacemque animi non Regia sceptra,
Non gemmæ & auri pondera,

Non

Non quicquam quod mundus amat, quod vulgus
Puerique mirantur leues: (adorat,
Sed pia largitur tranquillæ ſemita vitæ,
Et pura Conſcientia.

IDEM.

Firma valetudo: nummi quot poſtulat vſus:
Conſcia mens recti, coniugiumque bonum.
Quatuor iſta tenens verè eſt, Ioächime, beatus,
Iudice me magnos æquiparatque duces.

Et vice verſâ.

Carnifices morbi: infelix rerum omnium egeſtas:
Conſcia mens ſcelerum, litigijque thorus.
Quatuor hæc quemcumq; premunt, quid triſtius illo,
Quid, Ioachime, poteſt eſſe magis miſerum?

TITVLVS.

VII.

Parænefis, De ſupremo hominum fine, & quandò maximè felix homo.

ALES.

Eſt homini Natura duplex: ſunt terrea membra
Interitura breui: ſed mens æterna cietur,
Nec tormenta poteſt mortis tolerare cruentæ:
Nam ſimplex & pura manet, cæleſtis origo

Additur,

Additur, vnde nequit casus sentire futuros.
Membra caduca gerūt homines, & belua frēdens:
Belua subtili sed non est prædita mente:
Naturæ instinctu regitur, sensuque vacante
Iudicio: sese tantum præsentibus explet,
Mens hominis rerum causas lustratque, videtque
Harum progressus, eadem præsentia nectens
Venturis penetrat subitò primordia rerum.
Cætera prona vides spectare animantia terram,
Atque suo demum ventri parere rapaci.
Os hominis contra cælos suspectat in altos,
Solus & ille potest dominari in cætera, terras
Quæ solidas habitant, vt sunt animantia bruta,
Seu repunt, amplisue suis gradiuntur in agris.
Intereunt animæ brutorum: membra resolui
In tetros constat cineres, elementaque mundi.
Cætera non igitur possunt animalia iure
Annecti numero turbæ felicis in amplo
Elysij campo lætum Pæana canentes.
Solus homo poterit felicem attingere metam,
Liber & à cura tristi conscendere cælos
Flammiferos, sedesque chori penetrare beati.
Quanquam nonnulli perhibent mortalibus ipsis
Clausis prorsus adhuc tenebris, & corpore cæco
Vitam (si comitet virtus) contingere posse
Felicem, tristisque refert id turba Sophorum.
Id quoque Aristoteles vnà sentire putatur:
Non tamen est aliquis terreno corpore mersus,
Qui

Qui ſibi ſupremum poßit coniungere finem,
Atque putri viuens felix in corpore dici.
Dic igitur quæ ſit felix & Olympica vita?
Et quem crediderit vita felice potiri?
Qui nitidos habitat cælos, viſuque triformis
Perfruitur Domini, ſit felix atque beatus:
Metam dicatur meritò tetigiſſe ſupremam.
Finem non alium viuens in corpore cæco
Quæſieris: ſiquidem non eſt hic vita beata.
Actio virtutis ſit quamuis alma, potenſque,
Attamen eſſe bonum nunquam iactare ſupremum
Auſis, dum fragiles animalis ſpiritus artus
Occupat, atque regit, corpus cohibetque, cietque.
Sed quid habet propriũ felix? Non curat honores
Mundi conſpicuos: ſortis ludibria pellit:
Diuitias ſpernit miſeras: non vlla caduca
Appetit: at vitæ fructum tenet ille beatæ.
Multiparas cupidis terras, & fulua metalla
Linquit, & in terra poſitum contemnit auarum
Aurum, vileſcit Regina pecunia rerum:
Nam ſitis hæc cupidis nunquam ſanatur habendi.
Haud placet alta domus pictis ſuffulta columnis:
Nec ſtruxiſſe iuuat moles, & fulgida caſtra:
Aut ea quæ ſoleant mentes torquere malignas.
Viſio clara Dei lucet, cætuſque beati:
Gaudia læta placent: non empta dolore voluptas
In cælis reſidet: quæ fallunt gaudia felix
Vana procul trudit: campis ſpatiatur in amplis
Conſortes

Consortes animas spectans, atque infima mundi
Despiciens, quorum cupidi rapiuntur amore.
Non locus in cælis vitio: scelerisque cruenti
Abijcitur labes: magno splendescit honore.
Felix qui potuit labris attingere fontem,
Vnde fluit liquor, & manant liquentia mella,
Vnde bonum quoduis oritur pietasque superna:
Vnde salubris adest nobis, & prompta medela,
Mens quoties fuerit vitio maculata nefando.
Felix nullus erit, si non compage solutus
Corporis est animus, grauidas & inantè reliquit
Terras: nam tenebris animos & carcere cæco
Corporis inclusos labi fallique necesse.
Fallitur at quisquis, metam non attigit ille
Extremam, luteis quod sit mens obsita membris:
Ergo morte prius nequaquam vita beata
Contigerit, verumque patet dixisse Solonem.
Nec te commoueant si quos Epicurus alebat:
Nam flexisse procul videas à tramite recto,
Cum fines hominum statuunt in corpore putri
Mellifluos etenim succos, vnguenta, sapores,
Quærunt: at fatuos cæcat damnosa libido.
Fallit & incautos blanda sub imagine semper,
Quæ lætam præfert speciem malè sana voluptas,
Cui liquisse placet tacitum sub pectore vulnus:
Quippe dolos animo versans propinat amica
Pocula: sed latitant dulci sub melle venena:
Quæ si fortè bibas imprudens, illa relinquet
Te subitò,

Te ſubitò, fugietque dolis gauiſa profanis.
Delicijs animum ſi qui præſentibus explent,
Hos fuge: quippe canunt nullam poſt fata futuram
Lætitiam, ignari fallentes corda popelli.
Cecropij dicas Epicuri de grege porcos
Rebus qui reliquis munus præcellere dicunt
Corporeum, felicemque locant in corpore vitam:
Nam tenues fragili mentes cum corpore ſolui
Aiunt, ac animos nunquam poſt fata manere.
Hi quos durus Amor rapuit, Venerique libido,
Hæc præcepta canunt, neque ceſſant voce ferina.
Sirenum repetunt cantus, & pocula Circes
Blanda petunt, & ſub domina meretrice videntur
Excordes, placitæ dominæ rebuſque mouentur.
Si quid adeſt ſceleris, dum ſubſit grata voluptas,
Hoc faciunt: nec enim recto pelluntur & æquo.
Audeat at ſi quis ſeſe dixiſſe beatum
Ante graues artus, quã mens animuſq; relinquat,
Fallitur. Hunc auſis hominem cenſere beatum,
Donec vita manet membris incluſa caducis?
Omnis homo felix aliò non tendere debet,
Hunc quoniam ferimus metã tetigiſſe ſupremam:
Ergo beatus homo tunc, cum nil amplius optet.
Quod magis obtigerit, dũ rurſus membra relicta
Aſſumet, lætuſque polos habitabit amænos.

M PARS

PARS SEXTA,

De Moribus.

TITVLVS.

I.

DEVS colendus.

APHERDIANVS.

CONDITIO *non est vitæ felicior vlla,*
A teneris annis quam coluisse Deum.
Imprimis igitur, sis relligionis amator,
Et Dominum tota dilige mente tuum.
Illius aduersum quicquid pugnare videtur
Dogmata, ne facito. sit procul omne nefas.
Omnia munificè credas largirier illum,
Et dare quas præsens vita requirit opes.
Iuramenta caue: nec profer turpia verba:
Nil fari linguam præter honesta doce.
Funde preces lectum quoties petis, atque relinquis.
Desidiam, talos, scorta, merumque fuge.

IDEM.

Munere virtutis primo celebrare docemur
Laudibus æternum nocte dieque patrem.
Condidit hic orbem terræ, conuexa polorum,
Et quicquid varium continet illud opus.

Nec

Nec modo cunctarum rerum fabricator & autor
Creditur hic vitæ, sed quoque tutor adest.
Ipse cupit nostris successus addere rebus,
Sed decet vt pura mente precemur opem.
Ipsius ergo prius quodcunque aggressus adora
Numina, quo cedant omnia læta tibi.

BVRCHIVS.

Nauta peregrinum longè dum nauigat æquor,
Et vada sollicitus non bene nota secat:
Vt cursum teneat, dubia nec sorte feratur,
Nocte sub obscura pro duce sidus habet:
Sic iter ambiguum vitæ qui calcat, auetque
Per male securas tutior ire vias,
In cælum mentis lumen defigat, & vnum
Deligat optata pro statione Deum.

PAVLINVS.

Tales à domino quales formamur, amamur:
Non quales nostris extitimus meritis.
Sanctificet, doceat, plantet, riget, excolat, ornet,
Et sibi perpetuo quod placeat, faciat.
Nam nihil est hominis, quod á què posit amari,
Perficiat proprium ni bonus autor opus.

AVLÆVS.

Quas decet ad summũ qui condidit omnia Regem
Sincero tacitas pectore funde preces.

DVETVS.

Qui Domino fidit, Domini qui munere pendet
Pace bona gaudens orbis habebit opes.

MODIVS.

Sperne voluptates nunc iam, & ceu pocula Circes,
Otium iners, luxum, desidiamque fuge:
Et quoniam à teneris virtuti assuescere multũ est,
Disce, virò quondam quæ tibi agenda puer.
Commenda imprimisque Deo tua consilia & spes,
Concedet votis plus etiam ipse tuis.

INCERTI.

I.

Præ cunctis timeas Dominum, simul & reuerere
Ni dominum timeas, opus est te cuncta timere.

II.

Auspicio rerum Domino præponito verum,
Adsit principio fautor vt ille tuo.

III.

Absque Deo curant sua qui disponere pacta
Horum non durant longæuo tempore facta.

IV.

Omnis in orbe locus, fert Deitatis opus.

Omnibus

V.

Omnibus in factis peragendis siue peractis
Debet præponi Deus humanæ rationi.

TITVLVS. II.

Magistratus venerandus, Parentibus ac magistris obediendum.

Apherdianvs.

Dÿ meritò in terris, quibus est respublica curæ,
Summo vocantur à patre:
Nam conseruatrix harum prudentia rerum est,
Et ordinis pulcerrimi.
Quem Deus hæc voluit vitæ commercia habere,
Fieret nihil quo perperam.
Plebs ratione carens sequitur quo feruidus æstus
Prauæ rapit libidinis.
Vincula quæ iungunt animos disrupta videres,
Si non timerent vindices.
Alter in alterius nullo discrimine fatum
Rueret nefandis ausibus.
Ruricolis nusquam tutus locus essit in agris,
In oppido nec ciuibus.
Omnia diriperent, miscerent sacra profanis,
Nihilque turpe ducerent:

Sancta coërcerent si non edicta per orbem
Hominum ferocia pectora.
Pupillos siquidem fasces viduasque tuentur,
Et pauperum res vindicant.
Innocuos seruant, extinguunt iure nocentes,
Et impias cohibent manus.
Vnde Magistratus voluit Deus esse colendos,
Nec discolos minus ac pios.
Dum non præcipiant quicquam, quo numina cœli
Quis abnegare cogitur.
Et quicunque negans illis parere resistit,
Deo resistit impiè.
Hinc etiam tristes meritò persoluere pœnas
Illum sacræ leges iubent.

AVLÆVS.

Disce magistratus, reuerendaque iura timere,
Semper & alterius cautior esse malo.

IDEM.

Si tibi sunt duri, tolerando vince parentes:
Si faciles, curam ne moueantur habe.

IDEM.

Non secus ac patrē, metue & venerare magistrū:
Hic animi quoniam, corporis ille pater.

BELLAIVS.

Si quid sit tibi de Deo loquendum,

Aut

Aut quo numina ſint colenda ritu,
Sis catus rogo, nec velis (quod aiunt)
Cornicum, vt Sapiens queas videri,
Confixiſſe oculos. Grauis Sophorum
Ira. Hos lædere, ſi ſapis, caueto.
Nec minus tibi Principes cauendi.
Longas eſſe manus quibus loquuntur.
Haud quiſquam Sapiens Deum laceſſit,
Nec impunè diu fuit proteruus
Quiſquis crimina principum notauit.

POSTHIVS.

Imprimis venerare Deum, qui regia donat
Sceptra bonis, adimit regia ſceptra malis.
Tum magnum imperij reuerēter habeto Senatum,
Illius & ſanctis vtere conſilijs.

APHERDIANVS.

Pulchrior ingenuæ ſobolis laus nulla parentes
Atque ſuos ſi quo debet honore colat.
Hanc ſuper & veniet ſummi benedictio patris,
Et fato viuet proſperiore diu.

IDEM.

Quo deceat patrem quiſquis veneratur honorem,
Puniet illius crimina nulla Deus.

Quiq; colit matrem, thesauros congerit auri,
Et sibi magnificas accumulabit opes.
Nestoris annosi viuet feliciter æuum,
A pueris capiet gaudia magna suis.
Si quando faciet Domino pia vota, videbit
Sollicitas quiduis obtinuisse preces.

IDEM.

Honor parentum.

Quis sit verus honor, quem debet quisque parenti,
Exponam, memori percipe mente puer.
Semper honorificè decet hunc tractare, benignis
Affari verbis, atque fouere senem.
Quod cultrix pietatis auis, genitoribus omne
Officium præstans, ritè docere potest.
Exequier quicquid iubeat, parere libenter
Eius indicio, cedere iure suo.
Denique si vitij quicquam videatur in illo,
Aut si deliret, dissimulare decet.

IDEM.

Honor præceptorum.

Erudiunt recta qui te ratione Iuuentus,
Sunt obseruandi non secus atque patres.
Nam Præceptores animos generare videntur,
Quando bonas artes cum pietate docent.
Et quibus est studio summè venerarier illos,
Euadunt docti suntque in honore viri.
Quare Traiani laus est pulcherrima longè,
Sedulò Plutarchum quem coluisse ferunt.

Dicitur

Dicitur ex auro ſtatuas Antonius illis
A quibus eſt doctus conſtituiſſe domi.
Et pater eloquij nunquid celebrando frequenter
In ſcriptis horum nomina clara facit?
Et quicunque cupit ſtudiorum præmia ferre,
Hunc Præceptorem ſemper amare decet:
At qui deſpiciunt, nihil his ſceleratius extat:
Ignari rerum nomina nulla gerunt.
Inter quos primum poteris numerare Neronem,
Impietas Senecæ cuius acerba fuit.

TITVLVS.
III.
Modeſtia, Probitas, Humilitas, Patientia exercenda, & inimici quo modo vlciſcendi.

BVRCHIVS.

Vir pietatis amans, fœdum nil promit ab ore.
Sed tanquam ſcopulum fugitat ſcurrilia dicta,
Quin audire eadem vitet cane peius & angue.
Non etenim quidquam vitam moreſque loquentis
Dedecorat magè, quam petulans obſcœnaq; lingua.
Nam ſi de verbis ratio accurata iocoſis
Et temere effuſis, maior reddenda profectò
De turpi ſermone, pias qui perculit aures.

MVSIVS.

Vbi quiſque eſt modeſtus,
Ibi nemo eſt moleſtus,
Procul eſt diſcordia:
Vbi amor æquitatis,
Odium iniquitatis
Ibi eſt concordia.

ERASMVS.

Qui multa temerè verba fudit, is ſolet
Audire nolens, quæ volens dixit malè.

HESSVS.

Qualem diuitibus, talem te præbe & egenis,
Vnus ſit candor pectoris, vna fides.

INCERTI.

I.

Quanto plus poteris, tanto plus te modereris,
Quanto maior eris, moderatior eſſe teneris,
Nam citò ſtultus eris niſi velle tuum modereris.

II.

Si quem præcellas aliquo probitatis honore,
Ne iactes proprio quia laus ſordeſcit in ore.

PICTORIVS.

Turpe homini nimis eſt vbi ſe fluuialibus vndis
Lauerit à ſolitq nolle cauere luto.

ANDRE-

ANDRELINVS.

Turpius ad ſordes ſcelus eſt rediiſſe priores
Quam prauum inſoliti crimen inire mali.

INCERTVS.

Dat probitas ſpeciem, ſed non ſpecies probitatem.
Qui probitate calet huic ſua forma valet.

BVRCHIVS.

Non igitur ſpernas alium, quod copia rerum
Sit tibi, quod clarum nobilitate genus,
Aut quod conſpicuum te multa ſcientia reddat, Quo quiſque maior eò ſe humilius gerat.
Et virtus animi concomitata bonis.
Nam nihil iſtorum eſt, quod non donauerit ille,
Qui clemens homini dat bona cuncta Deus.

AVLÆVS.

Facta tua extollant alij, laus propria ſordet,
Ore ſed alterius quæ venit, illa placet.

ROSELETIVS.

Sis humilis, nulli ſociorum detrahe, pacem
Dilige, Doctori morigerare tuo:
Omnibus acceptus, triſtiſque à fronte recedat
Nemo tua: faciles tradito cuique oculos.
Eſt generoſi animi argumentū id amabile cunctis:
Sic ſapias; iuuenis qui facit iſta, ſapit.

NEPOS.

NEPOS.

Moribus indignum nostris, studijsque pudicis
Ostentare suum: propriæ nam venditor artis
Detitulat titulos quos ingerit.

EVCHARIVS.

Esto humilis, patiēs, tranquillus & ocia damnans,
Crapula, auarities sordeat, atque venus.

INCERTVS.

I.

Sis humilis mediante modo, nimium fugiatur:
Qui nimis est humilis hic pro stulto reputatur.

II.

Cum fueris maior cunctis te crede minorem.

III.

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese,
Spernere se sperni quattuor ista beant.

APHERDIANVS.

Feras non culpes quid vitari non potest.

Vitarier quicquid nequit,
Æquo ferendum animo tibi
Dolere nam prodest nihil
Huiusmodi fatalia.
Ratione qua propellere
Nulla potest. Sit æquitas

Hic

Hic mentis, atque leniat
Mala, tibi quæ numen Dei
Immittit, & culpaueris
Nunquam: voluntati decet
Accommodemus illius
Nos ſponte, nec querimoniam
Habeamus hac de re. datur
Moroſa coniux? quid tibi
Melius malam quam leniter
Tolerare Xantippem, docet
Vt Socratis tolerantia.
Si perdidit ſubſtantiam
Iniquitas Rhamnuſiæ?
Lachrymis genas fruſtra rigas.
Si dura matrem cum patre
Chariſſimo mors ſuſtulit:
Reuocarier ploratibus
Nullis queunt: animi dolor
Hic conquieſcat, & preces
Fundantur ad Deum, tibi
Quo largiatur Herculis
In omnibus robur malis,
Ne deprimaris, & tuæ
Curam ſalutis negligas.

BVRCHIVS.

Amiſſis rebus ſi vis mollire dolorem
Quo mentem triſti conditione grauat:

Sis memor

Sis memor has olim te non habuisse, & eodem
Quo quondam fuerant res iterum esse loco.

IDEM.

Non reddendum malũ pro malo.

Læsus es, & properas lædenti reddere noxam,
Idque tibi summo iure licere putas?
Quamuis iũra sinant, tamen illud regula legis
Diuinæ fieri cum ratione negat.
At monet omne malum patienti vincere mente,
Nec mox oppositio reddere leue malo,
Nam non est patiens qui pœnam infligere differt,
Quod licet ipse velit non habet vnde queat.
Sed qui cum possit vindictam sumere damni,
Sumere mansueta mente, manuque fugit.

HESSVS.

Ira animæ mors est, iram fuge, mitte furorem,
Ne malè commotus tu quoque forsan agas.

NEPOS.

Discere dura pati. Sola est quæ conterit hostem
Virtutesque regit Patientia: sola triumphis
Militat innocuis & honestæ consulit iræ.

MORVS.

Maxima quum bona sunt, iam sunt, mala proxima: rursus
Maxima quũ mala sunt, proxima iã bona sunt.
Forti animo mala fer, nec bis miser esto dolore,
Ne citò venturis præmoriare bonis.

NAERDE-

NAERDENVS.

Nulla vacat crucibus domus hic habitata molestis,
Fertque suo proprium corpore quisque iugum.

NAERDENVS.

Ipsi nec pleni diuino numine vates,
Legatiue nouo per terras fœdere missi,
Atque sequuta dein doctorum turba piorum,
Clarorumque ducum, vix vna fortiter hora
Substituunt, nisi contemni & contemnere docti.

IDEM.

Esto humilis, si vera tibi sit gloria curæ
Quærito, non quæ sint tua, sed quæ sint aliorum.
Vnanimem sentire virum sit summa voluptas.
Quod te alius præstet donis, superetque putato.
Indicto consiste loco: commissa age seruus
Sat quid agas, si vt iustus ages, sat laudis habebis.

IDEM.

Non erit ille probus, quem incerta humana bilance
Lima probat, sed qui bonus ipso iudice fertur.

INCERTI.

I.

Iura fori vites, quia rem perdent tibi lites,
Lis sine iactura tibi non est vlla futura.
Tempore si mœsto vexaris, fortior esto:

Nam

Nam post aduersa bona dat Deus & vice versa.

III.

Disce pati si vis victorum tu fore ciuis.

IV.

Tripliciter moritur: aduersa ferens patienter,
Compatiens paßis, meliora volens inimicis.

IDEM.

Nobile vincendi genus est Patientia: vincit,
Qui patitur: si vis vincere, disce pati.

APHERDIANVS.

Quomodo inimici vlciscendi.

Lædere si cupias inimicum, quærere noli
Arma, tibi referam quæ ratione queas.
Sedulus omnigenis mentem virtutibus ornes,
Et fugias quicquid praua libido docet.
Moribus egregijs studeas excellere, nullo
Hunc melius poteris lædere crede modo.

BVRCHIVS.

Magnum virtutis specimen reputamus amicos
Quos colimus, facto demeruisse bono,
Cum leue sit. Quid enim magnū præstare videtur,
Qui meritum merito vincere velle studet?
Laudem illi potiùs tribuas, qui nescius iræ,
Nil grauis inuidiæ nil odijue memor,
Deuincire studet sibi per benefacta inimicum,
Et quamuis læsus, lædere turpe putat.

VVLTEIVS.

VVLTEIVS.

Quæris, Pace, meo mali quid optem
Hosti? quæ ſoleo meis amicis.
Hunc ſanum, atque alacrem, probum, pudicum,
Caſtum, pacificum, pium, innocentem,
Prudentem, facilem, minùs ſeuerum,
Iucundum, incolumem, boniſque gratum,
Summis laudibus, atque honore dignum,
Fortem, magnanimum, peto & quietum
Et doctum, & placidum diu videri.
Fictam percupio, trucem, ſuperbam
Deponat faciem, improboſque mores,
Prorſus exuat, & ſibi malorum,
Quicquid denique ſordium pararit,
Prudens, atque ſciens prius, relinquat.
Vis dicam breuiter meo quid optem
Hosti? quæ ſoleo meis amicis.

TITVLVS.
IV.

Superbiam, Auaritiam, Voluptatem, & Ebrietatem fugiendo, Sobrietas ſequenda.

ROGERIVS.

Quiſquis munéribus Deæ caducis

Quæ longè eſt leuior Notho, ſuperbis
Aut grato nitidæ decore formæ,
Aut vi corporis inſtar Herculani,
Cura fac imitere diligenti
Argi centum oculis auem ſuperbam
Pauum, qui ſimul ac ſuæ colores
Caudæ mille videt, nitens ad aſtra
Extollit caput, & cupit videri.
Sed ſi fortè pedes humi reflectat,
Ac turpes videat pedes, lutoque
Infectos, ſubito tumore triſtis
Incedit poſito. Superbe, ſic tu
Contemplare tuos pedes, miſellam
Naturam, & fragili luto creatum
Corpus, vt ſileam voracis alui
Excrementa, vide tuo quid ore
Fœdo prodeat, ac vtraque nare;
Adde, quam vario perire caſu,
Quam poßis ſubita rapi ruina,
Nam nec forma poteſt, nec ampla nummi
Vis auertere, virium nec ingens
Robur, quin ſubito repente morbo
Victus, in Stygias feraris vndas,
Hæc quiſquis facies, graueis repones
Faſtus, & modicè tibi placebis.

BVRCHIVS.

Superbiæ pediſſequas duas quæris?

Infamia vni nomen, alteri Damnum;
Præcedit illa, ponè commeant istæ.
Vitare quisquis asseclas cupit seruas,
Heram necesse esse instar hostis euitet,
Deformiorem Hydræ execrabili monstro.

IDEM.

Non vt opinantur multi, iactantia semper Sæpe etiam sub squalida veste latet Superbia.
Vestibus in nitidis, purpureisue sita est.
Ast etiam in vitium hoc nonnunquā trita lacerna
Peccat, & incompto corpore spurcities:
Nempe vbi contempto contenta Superbia cultu
Fallere mentita simplicitate studet.

INCERTI.

Cum bene pugnabis, cum cuncta subacta putabis,
Quæ magis infestat vincenda Superbia restat.

II.

Non exaltari quæras vel magnificari,
Mens leuis inflatur, siquando fauore leuatur.

III.

Libros semper habe, sis mitis, sis sine labe,
Nec sis elatus, non inuidia maculatus.

IVNIVS.

Integritas constansque fides, Sapientia dia,

Cumque Pudicitia pura, iam Gloria viuax,
Despiciunt peritura bona, immortalia spirant,
Teque pede exculcant Regina pecunia rerum.

APHERDIANVS.

Quemadmodum si viperam,
Vel aspidem, vel scorpium,
Cernas in auro, aut Indico
Ebore: tamen non diligis.
Nec hinc beatas iudicas
Hac beluas, quod vndique
Rutilo nitore fulgeant,
Natura sed quia his malum
Virus dedit: longe fugis
Timens veneno afflarier.
Sic cum vides magnas opes
Habere plurimum mali,
Mirari & amplecti caue
Splendorem earum: sed magis
Contemne propter improbos
Mores, in illis quos vides:
Ne te queant submergere,
Quod accidit quamplurimis.

INFANTIVS.

Ne te diuexet nummi vesana cupido,
Hinc nam dimanant pessima, crede, mala.
Argentum niminum mortalia pectora vexat.
Exitium-

Exitiumque ferunt multa talenta viris.
Iustitiam colito, quæ præstantißima virtus.
Sic laudem disces tradere cuique suam.

ERASMVS.

Non vndecunque lucra gaudes quærere,
Plerosque siquidem turpibus & quæstibus
Adferre damnum non salutem videris.

APHERDIANVS.

Sperne Midæ Gazas, & quod Pactolus arenæ
Voluit, vilescat quiquid in orbe nitet.
Si tibi contingant vitæ quæ postulat vsus,
Ista contentus sorte beatus eris.
Immodicæ siquidem mentes mordacibus angunt
Diuitiæ curis, & mala multa docent.
Quæ te non tangent, veluti nec gloria mundi,
Si tecum reputes esse caduca bona.

IDEM.

Diuitias nullus Sapiens desiderat vnquam, Sapiens ne desiderat opes.
Quod soleant illis multa subesse mala.
In mare coniecto Crates hinc pondere grandi
Auri, ait, hoc mergam, megar vt ipse minùs.
Audijt vt Zeno, suá quod perijßit in vndis
Res, risisse magis quam doluisse ferunt.
Dixit enim: voluit Sophiæ Fortuna relictis
Inuigilem curis commodiore via.

Democritus patriæ ceßit patrimonia, Phœbi
Vt vacua poßit mente vacare ſacris.
Clarus Anaxagoras agros relliquit inertes,
Pectoris his cultum præpoſuitque ſui.
Sic faciet, qui vult cultor virtutis haberi:
Nam nihil his opibus vaniùs eſſe poteſt.

BVRCHIVS.

Nec bona multũ aurum, argentũ, vel talia quæuis
Si ſpectes animi commoda, nec mala ſunt.
Diuitiarum vſus bonus eſt, at prauus abuſus.
Deque bonis nimium ſollicitum eſſe, malum.
Deterius, fœdumque magis, nunquam ſatiantes
Per fas atque nefas quærere ſemper opes.
Sunt animi bona, virtutes, præclaraque geſta,
Quæ nec mors, nec ſors vlla abolere poteſt.
Sunt mala peccatum, pœnamque merentia facta,
Quæ ſi non perimis per benefacta, peris.

INCERTI.

I.

Luxuriem fugito, ſimul & vitare memento
Crimen Auaritiæ: nam ſunt contraria famæ.

II.

Æſtimat eſſe parũ ſibi, quicquid habet cor auarum.

III.

Orco ſiue mari mens æquiparatur auari.

Qui

IV.

Qui studet nummis, hic præfert infima summis,
Condita factori præponit & eius amori,

NERDENVS.

Vanus opum splendor, mera sunt ludibria, tristes
Sunt laquei, radix, irritamenta malorum.

IDEM.

Conscia mens recti, thesauri grandis aceruus: Veræ diuitiæ.
Diuitiæ, pietas, veræ: Dominumque timere,
Maximæ opes: nec habet Dæmon data regna superba,
Nec malus imperium: Domini benedictio ditem
Sola facit, cuius cælum est, & terra, fretumque
Et tibi, pignoribusque tuis dabit esse, quod ipse
Te magè prudenter discernens vtile norit.

PALINGENIVS.

Non tantum Libycæ Syrtes vel tecta nefandi
Antiphatæ, vel Scylla vorax, vel sæua Charybdis,
Vel quodcunq; aliud: quantũ est fugiẽda voluptas.

IDEM.

Nulla voluptate est res perniciosior: aufert Voluptatis incommoda.
Consilium, mentemque premit, virtutibus obstat:
Corrumpit mores vitiorum maxima nutrix:
Debilitat corpus, sensus obtundit, amaro
Fine nocens, homini multorũ causa malorum est.

IDEM.

Frena voluptati durißima pone: voluptas
Improba perniciem ingentem mortalibus adfert.

FORCATVLVS.

Dulciter occidit, morsu quos attigit aspis,
Morte etiam dulci Pontica mella necant.
Dulcia propinat dum Circe pocula, cogit
Ex homine immundam protinus esse feram.
Esca mali sic spurca nocet, perimitque voluptas
Sacchare quæ nimiam condit amaritiem.

PIERIVS.

Accessu primo iuuat illecebrosa voluptas,
Pulchrius hac prorsus creditur esse nihil.
Ostendit verò cum perniciosa recedit
Quam fuerit turpis, quam quoque fœda nimis.
Tunc animum cruciat, lacerat, premit, vlcerat, angit,
Tunc detestari non satis ipsa potest.

MACRINVS.

Ingenij vires hebetat sagina,
Gloriæ fulgor stolidos inescat:
Hæc caue missa & face: delitescit
Anguis in herba.

PALINGENIVS.

Sæua quidem plures leto gula tradit acerbo

Quam

Quam gladius. quid quod census citò deperit?
& mox
Mergitur in ventrem fundus, domus atq; supellex,
Et modo qui fuerat diues, fit pauper egensque.
Vt viuas comede, non viuas propter edendum.

APHERDIANVS.

Languores generat luxus, miserandaque fata:
Noxia nam fallax melle venena tegit.
Decolor hinc vultus, flauæ suffusio bilis,
Arthrica, pestiferum febris acerba malum.
Hinc ructus, tussis, vox rauca, frequensq; screatus;
Hinc putridi dentes, fœtor in ore grauis.
Crassa humore nitent, elephantis qualia cernis,
Crura: secat tumidos sæua podagra pedes.
Infestat cerebrum vertigo, lumina fluxus,
Atque gradum celerans mors inopina venit.
Non perimit gladius plures, quā luxus ad Orcum
Tartareum mittit depopulator opum.
Et quem vidisti vinosum flore iuuentæ
In medio, qui non debilitatus erat?
Haud etenim mentis pars est, aut corporis vlla,
Inficitur quæ non ebrietate breui.
Cum tristi senio fere mors simul occupat illum,
Dum sit adhuc iuuenis, dumque vigere putes.

GYRALDVS

Est nulla in terris vnquam sincera voluptas.

CAPILVPVS.

Lasciuæ genetrix blanda cupidinis,
Vos primum illecebris dulcibus allicit,
Post crudelis amaras
Miscet sollicitudines.

IODELIVS.

Sera parit satiata voluptas
Tædia, si Nemesim, Furias, Epimethida secum
Accelerata trahit, luxu instigante senectus.

INCERTI.

I.

Gaudia sectari, vel diuitias imitari,
Hæcque ministrari tibi si cupis, aut epulari,
Carcere damnari te noueris, ac cruciari;
Sed probitate pari, si vis sine fine beari,
Hæc declinari citò debent & reprobari.

II.

Pisces, perdices, vinum nec non meretrices,
Corrumpunt cistam, vel quicquid ponis in istam.

III.

Mentes corruptas excæcat blanda voluptas.

IV.

Sperne voluptatem, pulchram cole sobrietatem:
Hæc quos prostrauit virtutibus euacuauit:

Et quos ſubierit pecudes ſine robore ferit.
Has regit & munit, Superis coniungit & vnit.

PALINGENIVS.

Ebrietas eſt vitanda, ingluuieſque ciborum:
Quippe caput ſtomachũq; grauãt, fumiſq; cerebrũ
Inuoluunt, ſtupor hinc ſequitur ſomnuſq; diurnus.

IDEM.

Sordidior quæ res quæ belua vilior eſt quam
Ebrius? Hic epulas quas non multo ante vorauit
Euomit, atque mero putet: tremit ille, cadetque
Sæpe caput frangens, oculoſue aut crura: loquendo
Balbutit, nec habent vllum verba edita ſenſum:
Multa facit, multa & dicit, quæ mox vbi nubes
Diſcuſſa eſt, rediitque iubar; damnantur ab ipſo
Autore: vnde rubet factis, infectaque vellet.

IDEM.

O fœda Ebrietas animi lethum. ô vitiorum
Nutrix ac ſcelerum, quid non mortalia cogis
Pectora? quid per te non audent? Iurgia, lites,
Prælia dura moues, & gaudes ſanguine fuſo:
Per te occulta patent, animũ, linguamq; reſoluis:
Te fugiunt metus, atque pudor: Vitate pudendam
Hanc peſtem, ô miſeri, quæ vos facit eſſe furentes,
Nec minus inſanos reddit quam mater Oreſtem.

IDEM.

Non Deus eſt Bacchus veſter, Cadmea propago,

Nec

Nec Ioue plena utero Semele concepit: at ingens
Tartarus hunc genuit puerum, de matre Megæra:
Non Deus est, sed nempe Deûm cōtemptor & osor.

IDEM.

Hi diuina parum curant, qui vina sequuntur,
Nec bene tractabit vinosus sacra sacerdos.

POSTHIVS.

Ebrietas docuit primas agitare cloäcas.
Et cecinit primos ore rubente modos.
Hinc adeo in madidis cantatur vbique tabernis,
Hinc amat obscœnos ebria turba choros.

IDEM.

Ebrietatis imago. *Quis typus hic? Stolidæ vera Ebrietatis imago est.*
Cur ea veste caret? demens secreta reuelat.
Quid gladius? cædes & vulnera. Cornua quidnā
Designant? Reddit petulantes. Illa corona
Quid sceptro suspensa? adimit nēpe ista Monarchis.
Cur velati oculi? occæcat quia lumina mentis.

IDEM.

Scilicet Ebrietas est hoste nocentior omni,
Corporis atque animi quæ bona cuncta rapit.

MELISSVS.

Rident turpe Pholi genus, & potabimus aiunt,
Quæ fluat ex vdis plurima gutta oculis.

Beſtia, venter iners, neſcis heu quod tibi quondam
Aut quantis ſtabunt hæ lachrymis lachrymæ!

HECQVETIVS.

Et Venus, & Bacchus ſeniū ipſis vultibus addunt.
Saltatur pedibus, menſas Bacchus mouet, atque
Conuiuas facit immemores, vel totius orbis
Et curas, & onus tollit, duroque furore
Excitat ingenia, & mentes liteſque miniſtrat.
Furfuria hinc prurigo venit, pituita, podagra.
Hinc fit & vt doleat veſica, graueſque dolores
Colligat, hinc ſtomachi ventris quoque tormina ſurgunt.

ALES.

Bacchus debilitat mentes, impellit ad arma:
Non aliter quam ſi læſus moueatur in hoſtem
Marſus aper, latitetque cauum ſub pectore vulnus.

ANDRELINVS.

Immodicus lædit, ceu dira cicuta, Lyæus;
Non facit ad longam crapula multa diem.

MORVALENSIS.

Vina Venus cupit,
Hac face mens furit,
Actio fumat.
Mox ſtomachus ſatur,
In Venerem datur,
In probra ſpumat.

ALANVS

ALANVS.

Ebrius ante bibit, quam nauſeat: ante ligurrit
Quam vomat; ante leuat, quā pede firmus eat.

INCERTI.

I.

O fili, ſperne delectamenta Tabernæ
Taii dulcore multi priuantur honore.

II.

Bacchus & argentum mutant mores Sapientum.

III.

De plenis cyathis multos periiſſe ſciatis.

IV.

Sicut Sobrietas facit vt ſit longior ætas,
Sic facit Ebrietas vitæ breuiare diætas.

V.

Viuere vis lætus, vel ſacra mente quietus?
Dæmonis vt limum, ſic mordax effuge vinum.

VI.

Ebrietas prodit quod amat cor ſiue quod odit.

VII.

Ebrie quid faris? viuis vel morte grauaris?
Quid facias, neſcis: truncus ſine mente quieſcis.

Si per

VIII.

Si per vina labes, non vini, sed tua labes,

IX.

Impletur victor vah luxuriate libenter.

FLORETVS.

Vt tempestatem fuge, vel magis Ebrietatem:
Mens alienatur, corpus vino vitiatur:
Sensus turbatur, secretum notificatur:
Lingua minùs fatur, vino verbum variatur:
Vultus fœdatur, & rixa frequens generatur:
Vis eneruatur, Sapientis mens hebetatur.

IDEM.

Crapula vitetur ne corpus, mensque grauetur:
Nausea non detur: vt morbus non dominetur,
Nec homo damnetur, vel vita sibi breuietur.

APHERDIANVS.

Immodicè Bacchi sumit qui munera, linguæ
Vsu priuatur, fit quoque mentis inops.
Turpia committunt tales, obscœna loquuntur,
Quid decet, ignorant & pudor omnis abest.

IDEM.

Ante oculos hominis temulenti ponito mores, Temulenti descriptio.
Perpendens animo facta pudenda tuo.
Turpius esse nihil cernes, & vilius illo,

In stoli-

In stolidum dices degenerasse pecus.
Gestibus indomitis sedet, vt furiosus Orestes,
Mensa tremit manibus, terraque pulsa pede.
Continuo exorbet quantum nec vasta Charybdis,
Haustim auideq; bibit: nescit habere modum.
Tunc canit & saltat, clamando Stentora vincit:
Effundit tremula pocula plena manu.
Accingit Marti tandem se, tela requirit,
Et furit, vt frendens ore patente leo.
Sæpe cadit, caput offendens & crura, loquendo
Balbutit, sensu garrula verba carent.
Per fora, per vicos, mouet & per compita risum,
Cum geminans gressus ad sua tecta redit.
Quid? quod luctando titubantem pertrahit vxor
In lectum, vomitu polluiturque thoral?
In mediam lucem stertit: cum strata relinquit,
Oscitat: & multum pandiculatur iners.
Si quid aget, lento gressu procedit ad illud,
Tunc velut attonito membra labare vides.
Hic quid in officio tandem præstare valebit,
Quem liquet inuitum munus obire suum.

IDEM.

Sobrietatis & Ebrietatis collutio.

Omnia Sobrietas priuata & publica seruat,
Baccheio luxu regna domusque ruunt.
Sobrietas sensus & mentem sola tuetur,
Ebrietas hominis dissipat omne decus.
Hæc est tempestas linguæ, capitisque procella,

Illa

Illa cauet dictis, iudiciumque regit.
Dux Senonum Brennus validas incenderat arces,
Obruta cum vino prodiga Roma foret.
Antiochus Syriæ Rex cum celebraret Iacchum,
Et fœdam Venerem victus in arma ruit.
Luminibus captum Cyclopem cautus Vlysses
Reddidit, vt biberat nigra Falerna miser.
Occidit Elpenor scalis delapsus ab altis,
Pocula post liquidi largius hausta meri:
Assyrius fuerat Dux insuperabilis armis,
Sed caput amisit munere Bacche tuo.
Hæc exempla monent felicia fata videre
Qui cupit, vt viuas Sobrietatis amans.

POSTHIVS.

Voluntaria potio libenti In Potatores.
Est gratissima semper: at coacta,
Est vino atque viro pudenda: tellus
Profusum vomitu resorbet illud:
Potorem rapit vnda amara Lethes.
Ergo ô ebrioli valete; vinum
Mî sumptum modicè placet, suaui
Quod nostram exhilarat vapore mentem:
Excessum cane peius odi & angue.

AVLÆVS.

Noxius immodicus cibus est; vis viuere sanus?
Sufficiant stomacho fercula pauca tuo.

HESSVS.

Ingenium vis multa tibi ſuffocat, & aufert:
Appoſitam mortem luxuria omnis habet.

HECQVETIVS.

Pocula fac natura habeat, non ſpurca voluptas.

PAPA.

Vita Patrũ quondam, & priſcorũ vita Sophorum
Non niſi frugali floruit vſa cibo.
Nuda Ceres placuit, placuit Cereale legumen,
Vnda dedit priſcis pocula, ſilua dapes.

ALANVS.

Neſcit homo quid dulcis habet dulcedinis eſca,
Qui nunquam didicit quid foret ipſa fames.
Poſt ſitis ardorem, poſt eſuriem, duo nobis
Dulcia ſunt valde, potus & ipſe cibus.
Dulcius hæreſcunt humano mella palato,
Si malus hoc ipſum mordeat ante ſapor.
Qui patitur frigus, calidos veneratur amictus,
Qui morbum magnum ſorte ſalutis emit.

FLORETVS.

Vinum ſumendo ſis ſobrius & comedendo.

MVSIVS.

De Sobrietate veterum.

Terra menſa & cubile,
Terra ſcamnum & ſedile,

Terra

Terra oratorium:
Herba cibum, vnda potum,
Arbor vestem, antra notum
Præbent domicilium.

ALANVS.

Substrahe ligna foco si vis extinguere flammas,
Si carnis motus: Otia, Vina, Venus.

IDEM.

Non minus est dulcis paruo de fonte recepta
Quam quæ de magno flumine fertur aqua.
Et cadus & dolium retinet quãdoque Falernum,
Nec dolium melius, quam breuis ipse cadus.
Nec magis egregio dulcis quoque potus in auro,
Quam facit in vitro quod minus esse valet.

TITVLVS.

V.

Prauorum societas sollicitè vitanda, non omnibus fidendum, & bonorum consortium quærendum.

BVRCHIVS.

Disce bonos sectarier, & consortia vitæ
Qua potes arte mali fœda sodalitij,

Nec tam ſollicitè, quid edas inquire, bibaſue
Quam qui ſunt illi cum quibus hocce facis.
Obliquat rectos mala conuerſatio mores,
Nec facilè effugere eſt, quod tibi ſemper adeſt.

IDEM.

Magnus quem tibi coniungas delectus habendus,
Nec temere in ſocium ſumere quemque decet.
Nam ſi cum prauis eſt conuerſatio, fœdat,
Ac ſenſim mores polluit illa bonos.
Et licet ignores, vitium, labemque ſilenter,
Allinit, vt tactu pix maculare ſolet.
Verum vt qui digitis fragrantia aromata tangit,
Sentit odoratas hic redolere manus:
Sic bonus & recti cultor, plerunque ſodali
Virtutis tacitos affricat igniculos.

AVLÆVS.

Firmior æquales inter concordia ſemper:
Si tibi vis ſocium iungere, iunge parem.

CAMERARIVS.

Triste filix calamis filici quoque triſtis arundo;
Qui ſocium cupies quærere, quære parem.

LÆSIVS.

Doctorum pete congreſſus, nam plurima diſcit
Attenta doctos qui bibit aure ſonos.

PALIN-

PALINGENIVS.

Haud facile est tribulas & spinas inter euntem,
Illæsos habuisse pedes, illæsaque crura.

APHERDIANVS.

Consuetudo potest quorum te reddere doctum,
Atque probum cura conciliare tibi.
Et sceleratorum fugito commercia longè.
Est & nigra quibus tangere cauda caue.
Vt mala vicinæ lædunt contagia pestis,
Vsus prauorum noxius esse solet.
Euadet Sapiens, quisquis Sapientibus vti
Gaudet, erit felix, & bene cuncta geret.
At qui stultorum socius cupit esse frequenter,
Hunc (vt ait Salomon) tristia multa coquent.
Vt pecces, si te studeant lactare scelesti,
Desere, ne noceant dulcia verba tibi.
Quamlibet hic blandos se præbent, callis eorum
Est tibi vitandus, tutus vt esse queas.
Nil etenim curant hi, quam seducere iustos,
Et trahere in nassam, quos periisse velint.

IDEM.

Conductas habitans cum carbonarius ædes,
Fullonem socium vellet habere sibi:
O homo, quod tentas, fullo, non vtile, dixit,
Nam tu fuscares candida quæque mihi.

Quod videas igitur minimè conducere nobis,
Hoc me desistas sollicitate velim.
Hæc sceleratorum monet vt consortia vites
Fabula, sed studeas semper adesse bonis.

IDEM.

Beatus esse si velis,
Cælique delicijs frui,
Consilia eorum, qui student
Abducere à cultu Dei,
Rectaque viuendi via
Mentes piorum, nec iuuet
Sequi, nec acquieueris
Ab impijs lactarier
Si sentias te. sit procul
Amicitia eorum, Stygis
Nos ad lacum quæ pertrahit.
Rident Deum, nec sidera
Illius esse condita
Credunt manu. Plutoniæ
Sedes nihil sunt. hinc vides
Futura negligi bona,
Solam voluptatem coli,
Plutique quæri munera.
Tu precibus, & ieiunijs
Vaca, sacros legito libros,
Domaque carnis spiritum,
Placeas vt æterno Patri

BVCHANANVS.

Felix ille animi, quem non de tramite recto
Impia sacrilegæ flexit contagio turbæ:
Non iter erroris tenuit, sessorue cathedræ
Pestiferæ, facilem dedit irrisoribus aurem:
Sed vitæ rimatur iter melioris, & alta
Mente Dei leges, noctesque diesque reuoluit.

LEMANNVS.

O quam illi benè & est viro beatè!
Qui non consoilio interest malorum,
Nec turbæ ingreditur vias scelestæ,
Risorumue sedet malus cathedris:
Sed in lege Dei sua est voluptas,
Inque illa meditatur vsque & vsque
Noctes iugiter integras diesque.

GANEIVS.

O ter beatum, terque felicem virum,
Qui non adhæret impiorum consilijs,
Nec cum improbis sese in viam dedit: neque
Si fortè in illos incidit, diutius
Permansit, at pedem citò inde rettulit:
Multò minus viro locum elegit sibi
In pestilentium cathedra, interque eos
Qui nec Deum agnoscunt suum, & ludibrio
Contemptuique habent viros omnes bonos.
Quanquam nec vlli existimandum sit satis

Deflectere à malo, pietatem nî colat:
Beatus ergo est à vitijs qui se integrum
Purumque seruat, inque meditandis Dei
Noctes diesque legibus sese occupat,
Et institutis paret eius optimis.

FLAMINIVS.

Beatus ille, qui nec audit impios
Nec perseuerat improbus
Peccare, nec lætatur irrisoribus
Se pessimis adiungere:
Sed mente pura diligit leges Dei,
Illasque semper cogitat;
Seu nox sopore amabili, seu lumine
Sol candido terram irrigat.

FLORETVS.

Elige consortem qui sanctam dat tibi sortem.
Si sanctos sequeris, sanctus sic efficieris,
Sed peruerteris, si peruersos comiteris.

IDEM.

Omnia contacta vt denigrat pix calefacta;
Sic maculat cunctos prauus socius sibi iunctos.

INCERTI.

1.

Talis semper eris, consortia qualia quæris.

Sic fuit

II.

Sic fuit est & erit; similis similem sibi quærit.

III.

Eligat æqualem prudens sibi quisque sodalem.

IV.

Illos deuita quos infamat mala vita.

V.

Surgit origo mali de turpi sæpe sodali,
Per prauum socium, vir venit in vitium.

VI.

Rebus in humanis tria sunt peiora venenis:
Peruersus socius, mala femina, falsus amicus.

VII.

Omnia contacta denigrat pix calefacta:
Vnica praua pecus inficit omne pecus.

ERASMVS.

Rumores hominum cures vitare molestos, Nemini facilè credendum.
Fama malum est oritur surgitq; facillima: verum
Difficile hanc perferre, graue est sedare coörtam.
Nam non vlla quidem prorsum perit irrita fama
Per populos quæcunq; volat, quia numen & ipsa est.

IDEM.

Sic facito vt lingua cunctis videaris amicus,
At factis cuiquam te caue miscuere.

CASA.

Mentem blanditijs perdere credulam
Norunt, non secus, ac mortiferas malæ
Multo melle nouercæ
Olim cum medicant dapes.

BADIVS.

Vir bone spiritui ne credas protinus omni.

SAPIENS.

Esto subtilis discretor consiliorum
Nec cito falsa leui credulitate probes.

INCERTVS.

Non pateant faciles vanis rumoribus aures.

DACTIVS.

Vera, graui grauitate, probo probitate, fideque
Gloria certare est, & superare pares.

TITVLVS.
VI.
Principijs obstandum, à malo declinandum, & insipienter nihil agendum.

POSTHIVS.

O Iuuenes reuocate animos à turpibus ausis;
Nam

Nam vitio vires tempora longa dabunt.
Cernitis vt ſoleant habitum quandoque bibendi
Nolentes etiam conciliare ſibi.

PALINGENIVS.

Ignis ab exigua naſcens extinguitur vnda,
Sed poſtquam creuit volitantque per aëra flammæ,
Vix putei, fontes, fluuÿ ſuccurrere poſſunt.

BLYENBVRCHIVS.

Dum nouus eſt, cepto potius pugnare dolori
Conuenit: exigua flamma necatur aqua.

BVRCHIVS.

Vt iuſti, fortiſque viri nomen mereare,
Non ſatis eſt factis abſtinuiſſe malis:
Verum opus eſt etiam quod ſit laudabile præſtes,
Et te demonſtres per benefacta bonum.
Nam quamuis obſis nulli, prodeſſe cuiuis
Nî ſtudeas, falsò diceris eſſe bonus.

Non ſatis eſt à malo abſtineas niſi quoque bona facias.

HESSVS.

Quæ bona ſunt facito, fuge quæ mala cũq; videntur,
Maxima quæſitæ commoda pacis habes.

IDEM.

Deſere quæ mala ſunt, pete quæ bona; ſemp̃ habebis
Optima viuendi commoda, ſemper eris.

IDEM.

IDEM.

Dilige quæ bona ſunt, rectum cole, iuſta require:
Hæc faciens alma pace beatus eris.

IONGIVS.

Contrahe laſciuæ petulantia frena iuuentæ;
Et te iuſtitiæ debita ſerta manent.

ERASMVS.

Inſipienter nihil agendum.

Donare pauper diuiti velim nihil,
Ne ſtultus habear ſcilicet, ſi muneris
Titulo atque ſpecie dona videar poſcere.

POSTHIVS.

Quicunque incertis inhiant & certa relinquunt;
Hi ſtolida pœnam pro leuitate ferunt.

FRANCHINVS.

Horribilis niueo feritas in pectore turpis,
Turpis formoſo toruus in ore furor.

POLITIANVS.

Conſilio perit ipſe ſuo conſultor iniquus.

ANDRELINVS.

Omnia qui recto metitur pondera ſenſu,
Non timet euentus facta ſiniſtra ſui.

BADIVS.

BADIVS.

Ipse tuis rebus bene consule, deinde alienis,
Vtilis est nulli qui sibi adesse nequit.
Dulce quidem est curis alienum auertere casum,
Sed stultum est proprium non fugitare malum.

INCERTVS.

Actus per stultos facies hostes tibi multos.

TITVLVS. VII.

De Mendacio, Risu, Lusu, & Somno.

APHERDIANVS.

Ceu corruptelam fugias mendacia, pubes:
Nil nisi quod verum sit tua lingua sonet.
Doctus Aristoteles quod respondisse rogatus
Dicitur, esto memor, vanaque verba fuge.
Dixit enim mendax capit hæc sibi præmia, profert
Vt cum vera etiam, credere nemo velit.
Et quia futilitas res est turpissima longè,
Et mendace nihil vilius orbis habet:
Indi cum Persis sanxerunt legibus olim,
Talibus vt fandi non foret vllus honor.

Nam

Nam qui ter verbis fuerit mendacibus vsus,
Publica nulla regit, perpetuoque silet.

INCERTI.

I.

Corrumpit mores mendax & perdit honores.

II.

Hypocrisim, fraudem, mendacia, iurgia, litem,
Desere, deuita, despice, pelle, fuga.

III.

Sis verax opere, sis pectore verus & ore.
Verax laudatur, sed mendax vituperatur.

IV.

Sermo breuis verusque tuo discedat ab ore,
Os mendax vites, animum quia priuat honore.

V.

Omne genus pestis vincit mens dissona verbis.

VI.

Sunt tria quæ verè Salomoni displicuere:
Os mendax, fatuusque senex, pauperque superbus.

EXHAGVS.

Ore graui, rectoque decora & vera loquaris,
Iuratum, quicquid dixeris, esse putes.

INCER-

INCERTI.

I.

Hunc quiuis ridet qui multum vel citò ridet. Risus.

II.

Per risum multum debes cognoscere stultum.

BORBONIVS.

Filia auaritiæ nutrix est alea furti, Lusus.
Pestis auaritiæ, triste furoris opus.

APHERDIANVS.

Illiciti lusus fugiantur & alea fallax De lusu aleæ fugiendo.
Ne tibi iactetur: nam mala multa parit.
Concitat hæc rixas, pugnam, periuria, cædes,
Hæc grassatores, sacrilegosque facit.
Hinc etiam veteres vetuerunt legibus olim.
Infames fieri, quos iuuat illa, liquet.
Nam nimium turpis res est & sordida, lusus
Hoc genus, ingenuo nec quoque digna viro.
Dæmonis instinctu sibi quod reperere maligni
Cum varijs homines in sua damna dolis.
Perpendas animo, quid in hoc certamine fiat,
Quam multis noceat dira cupido lucri.
Perditur imprimis, quo nil pretiosius, ipsum
Tempus: opes pereunt, hinc venit omne nefas.
Horrendas iactant voces, conuicia miscent,
Ensibus infestis in sua fata ruunt.

Vulnera

Vulnera per Christi iurant, per numina Patris,
Omnes per Diuos, omnia perque sacra.
Quiq; semel barathrum fuerit delapsus in illud,
Haud vllis valeas hunc reuocare modis.
Cum satis hinc constet, quam sit res noxia talis
Ludere, tu fugias peius & angue velim.

INCERTI.

I.

Raro ditatur qui talis sæpe iocatur.

II.

Ludens taxillis bene respice quid sit in illis:
Res tua, spes tua, sors tua, mors tua pendet ab illis.

III.

Ludo falluntur ludum qui sepe sequuntur.

IV.

Raro doctus erit qui semper ludere quærit.

DACTIVS.

Somno lumina ne prius reclines,
Quam lapsæ reputaris acta lucis.

INCERTI.

I.

Longa quies somni vitio nos nutrit in omni.

II.

Est sanum planè de lecto surgare mane.

Longa

III.

Longa quies somni vitio sit fomes in omni.

IV.

Sanat, viuificat, ditat quoque surgere manè.

V.

Somnia nec cures, quia fallunt plurima plures
Somnia non quære, nam plurima vana fuere.

TITVLVS.
VIII.
Diuersa quædam moralia præcepta omni quidem ætati, sed præsertim puerili seruientia.

ROGERIVS.

Contemplare tuos puer monemus
Vultus in speculo: & venustiore
Si forma placeas tibi, tui sint
Vt mores animi pares, labora.
Namque in corpore pulchriore fertur
Virtus gratior, & magis probatur.
Sed si difficilis tibi negauit
Formosam faciem (pili æstimandum)

Natura, ingenua repende morum
Et virtute animi malæ nouercæ
Naturæ vitium, vt vocere nunquam
Telluris grauitas, inerſque pondus.

LÆSIVS.

Noſce teipſum.

Candida ſecretum mittas in lumina pectus,
Atque ea viſceribus clauſa teneto tuis.
Sic demùm qui ſis, quantus, quâ ſorte videbis,
Et pede prudenter te metiere tuo.

PALINGENIVS.

Quid melius quam ſe cognoſcere? corpore quid ſint
Norunt vel pueri puluis de puluere: verum
Difficile eſt naturā animi cognōſcere ad vnguem.

BVRCHIVS.

Quod tibi fieri non vis alteri ne feceris.

Iuſtitiæ fontem, fundamentumque requiris,
Et primum illius poſſe tenere gradum?
Non facias alij, quicquid fieri tibi nolis:
Sed metire tuis damna aliena malis.
Vtque fugis lædi, fugito ſic lædere quenquam,
Nec violes quam vis ſtare aliumde fidem.

ÆSOPVS.

Quæ tibi non faceres alijs feciſſe caueto,
Vulnera nec facias, quæ nequis ipſe pati.

POSTHIVS.

POSTHIVS.

Perdurant moderata: citò immoderata facifcunt: Mediocritatem ferua.
Hoc natura parens hoc ratio ipfa docet.

ALIVS.

Perdurant moderata longum in æuum.
At breui immoderata collabafcunt.

IDEM.

Corporibus vires moderata alimenta miniftrant,
Atque eadem fi fint immoderata necant.

BORBONIVS.

Omne quod eft nimiū ingratū eft, fentētia prifca eft:
Si nimium fumas mellis amaror erit.

ANDRELINVS.

Diuerfis diuerfa placent, fua cuique libido,
Sed melior recti eft forma fequenda modi.

MORVS.

Scilicet extremis longi mediocria præftant:
Infima calcantur, fumma repente ruunt.

ERASMVS.

Illud, Nate, fuerit pulchrius,
Æqualitatem amplecti, amicos hæc enim
Glutinat amicis femper, vrbes vrbibus,
Sociofque focijs mentis: æternum æqualitas

Cum legibus reſpondet atque concinit.
At quod minus ſit, cum hoc quod eſt plus, prælium
Vſque habet, & hinc diſcordiarum exordia.
Siquidem modos cunctorum & æquilibria
Æqualitas mortalibus præſcripſit, &
Præfinijt numeros, & atræ noctis, ac
Lucis diurnæ ſecuit hæc diſcrimina
Vt annuum æquis viribus exigant ſimul
Orbem, nec altera alteri vnquam inuiderit
Superata, deinde Noxque, Solque ſeruiunt
Mortalibus.

CAMPANVS.

Non eadem ſemper rerum menſura petenda eſt,
Robuſtum ſequitur feſſa iuuenca bouem.

CAMERARIVS.

Ne nimium imprudens teneris impone lacertis,
Et fortem ſternunt pondera iniqua virum.

HESSVS.

Vnum ſemper agens animus langueſcit, & hæret
In libertatem nota volubilitas.
Namque vides ſtudio qui conſenuêre ſub vno,
Ingenij ſenibus penè manere nihil.

HAGIVS.

Singula conuenient certis bene tempora rebus,
Officium faciet menſque manuſque ſuum.

INCERTI.

I.

Optima res modus est, quia semp ad omnia prodest.

II.

Interpone tuis interdum gaudia curis.

POSTHIVS.

Quicquid ages animo prudenti respice finem, Respice finem.
Ne te præcipitem deuius error agat.
Prona quidã facilisq; via est, quæ ducit ad Orcum,
Sed labor, ad superos inde referre pedem.

IDEM.

Gignere quæ possit veniens incommoda tempus,
Ante procul vigili cernere mente decet.

LÆSIVS.

Omnibus in rebus certam tibi ponere metam,
Quo studium referas, consiliumque decet:
Est sine fine nihil, hunc quisquis negleget amens,
Incassum vano corda labore teret.

DVETVS.

Scilicet exacti ducle est meminisse laboris,
Otia cum vacuo pectore tutus agas.

VISDOMINVS.

Fac meminisse velis, quod comprobat exitus acta,
Principium quid enim? nil sine fine bono.

INCERTI.

I.

Omnia prudenter fac, finem cerne frequenter,
Primò metire, quæ possunt inde venire.

II.

Rem præcedentem videas & cerne sequentem:
Prospice ventura, sic est prudens tua cura.

BVRCHIVS.

Finis coronat opus.

Nunquã, num vitæ mereat quis habere coronam,
Principium testis, sed tibi finis erit.
Vt Pauli ceptus fœdi turpesque fuere,
At finis merita laude decora fuit:
Sic Iudas habuit laudanda exordia, verum
Supremam clausit meta scelesta diem.

INCERTI.

I.

Te modicum iacta, quoniam probat exitus acta.

II.

Totum laudatur si finis laude beatur.

FVNGERVS.

Præcepta Isocratis.

Sis pius in charos, qui te genuere, parentes.
Vt sani fiant exerce corporis artus.
Non vt pancratico aut Alcidis robore præstent.
Ne fueris caueas petulanti splene cachinno;

Namque

Namque modo tali se excors dementia prodit,
Turpia quæ dictu sunt, hæc quoque turpia factu
Esse puta. nunquam non sis probus atque modestus,
Clam fore non spera si quid commiseris vsquam:
Nam licet hoc alios cales mordendo labella,
Nocte dieque tamen viues tibi conscius ipse.
Fac pietate colas terræ cælique Monarcham;
Et legi pareto, tuos reuerere sodales.
Quære voluptates celeri quas gloria passu
Insequitur, linguasque caue tibi falsa loquentes.
Quicquid agis, tu aliquando palam fore credito cunctis:
Nam licet ad tempus lateat, tamen omnia tandem
Proh nimiùm fugitans in apricum proferet ætas.
Si facias quæcunque iubes, hoc cedet honori.
Si fueris cupidus discendi, plurima disces.
Quæ scis conserua: quæ non scis cognitione
Accumules, nullamque diem permittito labi
Qua non plura tibi studeas sudore parare.
Otia si fuerint vitæ, consumito rebus
Discendis, alij quas magno parte labore
Declamant, grandique strepunt per tecta boatu.
Nec pigeat longos terræ percurrere tractus,
Vtilia vt discas, postquam mercator ad Indos
Per mare, per montes abeat, perque ardua saxa,
Vt queat ingentes auri corradere aceruos.
Moribus esto comis, verbis vrbanus in omnes.
Fac etiam affectus animi, lucrumque, dolorem,
Atque

Atque iræ motus recta ratione refrænes.
Cuius compos eris, si non, quibus aurea gaza,
Sed quibus insignis succrescit gloria, quæras:
Tum quoque si talis fueris in crimine fratris,
Esse alios quales, si tu peccaueris optas:
Aut si te faciant aliena pericula fortem.
Credita verba magis serua quam pondera Tagi.
Iungito amicitiæ cum nemine fœdera, certum
Ni sit, qua fuerit ratione prioribus vsus,
Cum quibus est solitus multũ consuescere, amicis.
Hoc etiam nullo melius tu tempore noris,
Quam si te rebus fortuna inimica secundis
Deserat, atque foras quatiat feralis egestas,
Namq; vt resplendẽs spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro apparet fiducia constans.
Rebus in aduersis tangunt quoscunque dolores,
Et pariter nullo morsu liuoris aguntur,
Hos fac semper ames, illos amplectere solos.
Præsto erit ornatus non magnificentia vesti:
Nam quid mollities prodest, luxusque redundans?
Non vlli exprobres lapsæ infortunia vitæ,
Namque occulta videt nemo, sortemq; futuram.
Non secus atque impostor erunt fugienda venena
Palponis, simili quia pectore lædit vterque,
Illita melle fidem si verba dolosa merentur.
Non animo elato sis, & comis omnibus æque.
Vix etenim domini tolerant fastidia serui.
Officium comitatis erit non fundere rixas,

Non

Non rabido irarum cum mens exæstuat æstu,
Tum commoto animo crudeli occurrere cornu:
Vitabis Lapithas turpes, Bacchique liquorem:
Mens etenim temeto plena & corrupta labascit,
Non aliter, quam cum currunt per deuia bigæ,
Excusso auriga & ruptis violenter habenis.
Quorumcunque voles dici sincerus amicus,
Hos fac commendes semper præsentibus illis,
Inde relaturos, quos mox tua verba putabis.
Si tibi iudicium forsan res ardua defert,
Tunc te præteritum tempus ventura docebit.
Fac etiam Regum mores imiteris, eorum
Addictus viuas studijs, namque inde vigebis
Gloria apud vulgus, regum quoque factus amicus.
Cumque magistratum fueris suffragia adeptus,
Non latro vel fur obeunda negotia curet,
Aut alius ganeo. quod enim commiserit ille,
Verget in opprobriũ & famã lacerabit honestam.
Improba Patronus factus neque facta tuere,
Talis enim, quales defendis, habebere semper.
Sic alijs maior licet atque potentior, vno
Vtere iure tamen, iusti studiosus & æqui
Sic quoniam populo notisque videbere cunctis.
Fraude doloque opibus partis præpollẽt egestas,
Dummodo iustitiam comitem sit nacta fidelem.
Magnopere ingenij culturæ deditus esto,
Maxima res etenim bona mens in corpore sano.
Vndique si populi te circumstante corona

Oraturus eris, animo fac ante reponas:
Ne lingua effrænis confusa pudore loquatur,
Rebus in humanis firmum nihil esse putato,
Sic nec cum velis tua flauerit aura secundis,
Gaudebis nimium, neque cum Rhamnusia partem
Posticam obuertit, prostrata mente iacebis.
Nitere summopere vt tuto tibi viuere possis:
At si Mars instet, si mille pericula lethi,
Arripe laude fugam, sitque ardua gloria cordi.
Hæc sunt Isocratis præcepta potissima nostri,
Quæ precor vt copulent sociali fœdere mentes,
Donec in extremo versatur cardine mundus.

APHERDIANVS.

Agnitio suæ malitiæ.

Qui bonus esse cupit, sibi persuadere momento,
Primò quod malus est, nec probitatis amans.
In melius siquidem translatæ mentis habetur
Iudicium, sua si crimina tecta videt.
Tum demum curat vitijs obsistere, prauos
Corrigit affectus, & pius esse studet.

SEDVLIVS.

Magna est medicina fateri
Quod nocet abscondi, quoniam sua vulnera nutrit
Qui tegit & plagam trepidat nudare medenti.

ERASMVS.

Obtemperandum tempori.

Temporibus semper cautus seruire memento,

Nec

Nec reflare velis, aduersus flumina ventis.

APHERDIANVS.

Audi Puer salubria Præcepta quædam pueritiæ.
Documenta, quæ paucis dabo.
Tua quod interest nihil,
Ne scire cura sit tibi.
Captante, si quid conferant
Alij, caue ne sublegas
Hic aure: quæque factitant,
Nunquam malignioribus
Oculis notes: ne cœtibus
Te nisi vocêre misceas.
Inspicere noli epistolam,
Oblata quæ non est tibi.
Præsente si te scrinium,
Aperit quis, aut abacum suum,
Memento te subducere.
Nec tolle quod non est tuum.
Verbis benignis vtere,
Et commodis sis moribus,
Facilisque non mörosulus.
Non pertinax nimis & loquax.
Absentibus non detrahas
Famam: caue mentirier.
Obscœna nunquam proferas
Verba absit execratio.
Ob rem leuem haud iuraueris.

Vrbanus

Vrbanus esto: non tamen
Dicacitatem & scommata
Amara ames, & sal nigrum.
Nusquam seras discordiam,
Lædasque dictis neminem.
Omnes saluta comiter.
Maioribus locum dato.
Fieri tibi quod non velis,
Facere aliis tibi sit nefas;
Et vltionem non ames.
Nullius infortunium
Rideto, non iactes tua.
Submissè agas. communibus
Accommoda te moribus,
Et seriis simul & iocis.
Polypus quibuslibet vt locis
Sese applicat, sed quatenus
Ratio hoc honesti siuerit.
Porrò tibi concredita
Secreta fac custodias.
Effutias temerè nihil.
Spermologus, atque autor noui
Rumoris haud fias. bonus
Studeas potius euadere,
Quam cæteros reprendere.
Bacchum caue cum Cypria.
Et viuito frugaliter.
Animo hæc puer sedeant tuo

Dogmata

Dogmata. Deumque ante omnia
Colere & timere discito.
Sic omnibus futurus es
Pergratus & amabilis.

POSTHIVS.

Et socijs constans, & moribus vtere certis,
Ne mihi nunc albus sis alibique niger. Te moribus orna.

DACTIVS.

Laudato laudante viro laudabere, laudem
Si pro laude satis sit meruisse tibi.

BORBONIVS.

Is moritur viuens quem cura & scrupulus vrit;
Viuit qui gaudet conditione sua.

HESSVS.

Fortuna retine Sapiens in vtraque tenorem,
Constantes animi quem retinere solent.

INCERTI.

I.

Per pulchros mores pulchri quæruntur honores.

II.

Scire bonos mores dat diuitias & honores.

Moribus

III.

Moribus ornatus est patri gloria natus,
Sed pater est mœstus cum filius est inhonestus.

TITVLVS.

IX.

Parænesis de Parentum Indulgentiâ.

IVNIVS.

Quo pede corruptos populi concerpere mores
Tentaro, multum mentis anceps differor.
Non placet irati Saturnia lima Metelli:
Cæoque carmen linquo vati flebile.
Æolios seruet numeros sibi Lesbia Sappho:
Molles soluta amet pedes Iönia.
Nec bene conueniunt Pario lita spicula felle,
Quibusque pugnat acer hostem in Bupalon
Hipponax: Iræ, lachrymæ, lasciua facessat
Hinc pagina, atque virulenta oratio.
Grata placet magè temperies, cauteria mentes
Radunt, & aures delicatas sauciant.
Matura idcirco Heroi grauitate sategi
Condire Iämbos criminosos carminis.
Vt maculam nitidis crimen quod inuerere rebus
Solet nigrantem, quodque liberos modis

Mollibus

Mollibus exercens, ſanctas exterminat artes,
Moreſque ſanctos lege miſcellanea
Carminis expoſitum caſtigem lance ſub æqua,
Cenſoris induens ſimul tetrici grauem
Perſonam, atque animos ſimul oblectare Poëta
Studens. Adeſto, & Diua conatum iuua.
Tartareũ eſt monſtrũ, rediuiua inmanius hydra, Indulgentiæ. Iconografia.
Certo furore, & nocte lethæa ſatum:
Virgineos præfert vultus, vitiata ſed intus
Irâ Deûm mens Simiæ ingenium exprimit.
Non diſpar Sphingi Aoniæ frons ardua ſurgit:
Bilingue, nunc mel ore, nunc fel funditat.
Mollis olorinis veſtitur dextera plumis:
Pandæ tot aures, tot ſequacia emicant
Lumina, quot cuſtos fertur Memphitidos Iûs
Habuiſſe: liberûm gregem ſecum trahit
Effrenum, nitidos mulcens, pulmentaque buccis
Infarciens: quam nomine Indulgentiam
Indigitant veteres. hæc nunc caput exerit Orco,
Et Myrteam ambiens, tyrannidem nouam
Vſurpat, natos hæc molliter educat, vnctam
Luxu profuſo vincere Sybarin docet.
Deliciÿſque rudes diſſoluit & efferat annos:
Nidore pellacis popinæ fumido
Aereis exatiat mores, fingitque palata
Intelligentibus cocum intra ſeptimam
Meſſem: mox picta & Tyrio ſaturata veneno,
Tectura corpus molle, tegmina apparat.

Hæc

Hæc prætextatis verbis, dignisque suburra,
Infantis imbuit tenellum os, qualia
Ne sistrata quidem Pellæi turba Canopi
Effuciat, prono cachinno hæc excipit:
Indulget somno in lucem torpere supino:
Curaque molli fingit artus iunceos.
Simius excelsæ turpissimus incola Abulæ
Fœtus suos recenti iam partu editos
Dicitur obstipo defixus lumine, tanquam
Simulachra quæpiam obtueri intentius:
Nempe stupens rara eximiæ miracula formæ,
Nec segnius miratur hæc fœtum suum.
Hæc eadem incessus fractos, gestusque loquaces,
Milesiosque nulla motus dedocet.
Crimen inesse putat, nimium parere magistro:
Pudore proiecto docet sani nihil.
Hesperio æstiuum sol merserit igneus amne
Diem ante, quam propudia cuncta perferam.
Iam si fortè manum ferulæ suadentibus annis
Submiserit (si Dijs placet) mollis puer,
Et fortè imperium, torpens ignauia, virgæ,
Necessitasque verberis ius postulet:
Maternasque leuis rumor manarit ad aures,
Quanto Adria tumente plus exæstuat?
Æacidæ tonat illa minas, iam territat ipsum
Iouem supremum, ac deuouet diris caput
Plagosum Orbilij: studijs mox alitis albæ
Gnatum abdicat, meliore victurum otio.

Sic

Sic ferulæ vltrices, sceptra imperiosa, minisque,
Dicta grauida, & lentæ exulant virgæ procul.
Nomina commißis illustria prætexuntur,
Purgationumque agmen ingens cuditur.
Quæ speciosa quidem certæ velamina culpæ
Obtendit, vt ne pusio causa cadat.
Degener insidijs, hic Indulgentia fallit,
Lues acerba, & ingenî pestis grauis.
Illecebris cuius fallacibus ebria magna
Mortalium vis, bellulis parcit suis:
Quæ dum conniuet vitijs puerilibus, eheu
Infanda quæ non damna, quod dedit nefas!
Atroces peperit turbas, rixasque calentes.
Nempe inuehunt plus noxiæ Indulgentiâ
Incautæ matres, quam vel Cadmæis Agaue
Nato perempto: quam scelesta funere
Quæ mersit Colchis charißima pignora acerbo: Medæa.
Torrisue fato quæ ferocem absumpserat Althæa.
Oeniden genitrix, crudelia nomina matrum.
Hæ singulos, at iste grex totas rapit
Turmas, pestifero venis subeunte veneno,
Dum proxima inuoluit mali contagium.
Non secus exiguo carpit satus ignis ab auctu
syluas comantes, & coloni spem grauem.
Hîc equidem nostri sortem reor Automedontis
Nimis pudendam ac despicatam, qui manu Digreßio ad Ludimagistros.
Contrectat ludi infelix moderator habenas.
Æstu Euripæo vulgus incertum magis,

Præceps se studio nunc huc nunc diuidit illuc
Leui, nec ipsi sat Ioui æquum maximo.
Sis facilis licet, aut quam Mitio lenior: ora
Permeßidos rigarit alma gurgite
Musa sacro: imbuerit quãquã Charis aurea pectus
Humanitatis artibus: vili tamen
Vix dignus concha, Mysosq; inglorius infra
Sordebis omnes, ni popello obtrudere
Palpum indulgendo noris, cirrataq; blandus
Dictis inesces agmina, & conniueas
Ad vitia, ac segni cedas marcere veterno:
Haud otio pugnans Vacunæ torpido.
Ni qua pinguescunt glires satiare sagina
Illos sinas vecorde. Quisquis obsequi
Hac in parte, auram & popularem carpere quibit,
Hic bracteatus scilicet merebitur
Ex auro Pisæa inter monumenta locari:
Cæli hunc Catonem tertium dederit fauor.
Ne tamen hæc animum coquat ægrum sollicitudo
Quemcunque dura exercet hæc prouincia.
Pectore at infracto, veluti Marpeßia spernit
Neptunias vasti silex minas maris:
Securus contemne rudis labiosa popelli,
Rodentis alienam vsque vitam, murmura.
Nec bene de ingrata quicquam te plebe mereri
Posse arbitrare, maceres corpus licet
Peruigil, Hesperij quantum non excubet anguis
Horti arbiter: sudore diffluant genæ

Perpete:

Perpete: deuotum feriat licet igneus astro
Caput furente Sirius, non te niues
Riphææ includant laribus: Boreæq́; furentis
Nimbosa temnas flamina, & canum gelu:
Nil facis, officij plebs finibus æstimat ista:
Hæc summa: cortinam intonare Delphicam
Ista putes: vulgo nihil est fecisse benignè
Credas quòd vsquam posse te, ni protenus
(Quod dixi atq; iterans repeto) indulgere licenter
Turbæ capillatæ velis, & turpiter.
At postliminij veteri nunc iure reuertor
Ad nota sermonis redux compendia.
Thessala deducens innoxia sidera rhombo,
Manes sepultos dum inquietat carmine,
Luctatur laruis, & se placita ipsa fatigat
Insania: sed perperam natorum amans
Indulgensq́; vrbes corrumpit femina totas:
Nociua maximè, quibus reuerentia
Vnica debetur, pueris: nil officit annis
Crescentibus, domestico exemplo magis.
Talibus imbuitur vitijs plerunque tenella
Pubes, parentes qualium autores habet,
Et quibus à teneris assueuerit vnguibus, altè hæc
Tyrocinio in ætatis hausta se induunt.
Sic quem lana rudis fucum semel imbibit, altè
Hæret, nec elui potest: & fictilis
Vsque sapit primos quos hauserit ollula succos.
Fereq́; pertinaciùs praua insident.

Fœdaque ſi mollem capitis depaſcit honorem
Vulpes profunda, pharmacis non ceſſerit.
Inueterata oculos quæ lema obſederit, ipſe
Vix huic ferat Pæon ſalutarem manum.
At naſcens facili vitium molimine pellas,
Nondum profundis reptitans cuniculis.
In naturam abit, atque habitum firmũ induit, vſu
Quicquid inoleuit, prorſus indelebile.
Luſtralem idcircò & puram tibi cura parenti
Eſto, imbibat puer ſaliuam vt flexilis:
Talia adhuc rudibus pangantur ſemina in aruis,
Queis nec freti ira, nec triſulca fulmina,
Nec grauis vredo officiant: aſſueſcat habenis
Arctis: malignos ferre diſcat Siriĳ
Ardores: ſæuumque gelu: tua caſtra Thyoneu
Infeſta vitet, illices fugiat dapes.
Interdum haud pudeat te conditrice ciborum
Hunc frangere fame. Sancta nempe enititur
Excelſam in rupem per dura, per aſpera virtus:
Huic æmulam pro viribus carpat viam.
Dicta animũ volucrẽ moueant Ieſſæia (nunquam
Prouerb. cap. 13. & 23. & Eccleſ. cap. 30. *Prudentiorem hoc vlla Regem ætas dedit)*
Non ſemel ille monet ferulis conſcindere dextras,
Scutiſciſque carnulenta natium tubera.
Sic animam Stygio addictam ſubducitur Orco:
Hinc creſcere almum diſſerit patri decus.
Exercere piger conceſſæ verbera virgæ
Qui parcit, angue peius odit liberos:

Flectenda

Flectenda est ceruix, dum nondum induruit ætas,
Præsens minatur hîc periculum mora.
Lernææ citius capita expugnaueris hydræ,
Quam contumacis ingenî cadat rigor.
Quæ se firmauit nodis & robore crudo
Perdifficulter planta curuari potest:
Cui vitium furca quanquam emendare bicorni
Pares, redibit pristinum mox ad statum.
At lentum partes est ductile vimen in omnes,
Mollisque cunctas cera formas accipit.
Indomitus primis annis qui dura lupata
Spumante rictu cornipes non triuerit,
Despuit obsequium nunc intractabilis omne:
Tergoque sessorem excutit sternax suum.
Duram ita ceruicem sumit, luxuque solutus
Exlexque natus peruicaciam induit.
Nimirum dum Palladium malesana liquorem
Gens fomitem flammæ voraci subijcit.
Rusticus exanimem miseratus sub Ioue crudo
Tollit, rigentem viperam fouet sinu:
Quo fotu, vitæ rediuiua recurrit in artus
Scintilla, & armat in suum nutricium
Letales dentes, morsu quem conficit atro:
Sic matribus vicem reponit improba
Natorum soboles: sic Indulgentia fraudi
Iis cedit, atque regerit illarum in caput
Exitij fontes, etenim grauioribus Ætna
Has proteri curis videmus, tempora

Ante diem niuea haud vltro canescere pluma,
Mittiq́ properè sub Styga illætabilem.
Nempe (memor caueas) Nemesis trahit arbitra rerum
Seuera, Pœnas vindices longo agmine.
Diua potens, tumidis infesta, asperrima duris:
Offendere hanc caueto, vel time asseclam.
Hæc Dea carnipetas vt pensilis aëre coruos
Malè nata turba filij pascant, facit:
Compagem membris soluit: sæuo vstulat igni:
Distendit eculeo: terebrat lumina:
Fulmineo caput ense rotat: diro insuit vtri:
Proscriptiones, carceres, ergastula
Intentat: mille exquirit tormenta, manere
Quæ digna constat negligentes præmia.
Ipse Helius vates, cui vinxerat infula sacra
Comas, ob indulgentiorem in liberos
Mollitiem, quorum commissa piacula nullus
Culparat, in se vindicem acciuit Dei,
Exitio præceps, iram: retroq́ relatus
Ceruice fracta, sub profunda it Tartara.
Proinde parens quisquis soboli bene consulis, vltro
Prudens sequare Phædriæ factum Cati:
Mollitiem ex animo fac pellas funditus omnem,
Vbi te tibi indulgentiorem senseris.
Fixa tuæ sedeat menti Ioue digna supremo
Sententia: educatio quòd mollior
Corporis atque animi neruos viresq́ resoluit,

Et frangit

Et frangit excelsos domando spiritus.
Inclyta sed macula hac ne te vrbs patiaris inuri,
Quam Lemus acer condidisse dicitur,
Quæ Pelusiacos portus iam tum ausa subire
(Ni deroganda sit fides annalibus)
Ferrea serrata rumpis retinacula classe:
Hinc clara latè & nobilis super æthera.
Extimulet te adeò gestarum gloria rerum,
Mentiq; tantus autor accendat facem.
Mollitie enerui ne colla obnoxia tendas,
Blandumq; virus occupet sensus, caue.
Aut si quid tacitum venis insederit imis,
Excinde putrem, pars sequatur ne integra.
Quos penes est vrbis sanctissima cura vetustæ.
Gnaui studere publicæ Patres rei,
Momenta, & rerum certissima pondera, pestem
Arcete tantam ciuibus vestris procul.
Nec praui docilem cohiberi posse iuuentam
Fræno extimate mitiore paululò.
Vtilius nihil esse, arctis quam legibus intra
Modestiæ fines rebellem flectere
Duritiam pubis, dicto censete seuero.
Sic mactet vrbem vosq; honoribus Deus.

PARS SEPTIMA,

Ad Præceptores.

TITVLVS.

I.

Pueros Castigandos.

ROGERIVS.

CVRVA *haud difficili labore planta*
Fit recta est, vbi in arborem prealtam
Illa euaserit, hos licet labores,
Haud quaquam facies, æquumque credes.
Sic nascens vitium, parumque cordi
Infixum pueri, nisi reuellis,
Postquam firmius intimis medullis
Annexum hæserit, hoc labore summo
Nunquam perficies, malumque testa
Seruabit nimium tenax odorem
Imbuta, haud bene corrigenda limpha.

ERASMVS.

Pharmaca nascenti sunt adhibenda malo.

POSTHIVS.

Vt nisi principio tollatur morbus, in horas
Crescit, & infernos ducit ad vsque lacus.

Sic

Sic mala, nî primum vitijs leuioribus obstes,
Augescunt furtim perniciemque ferunt.

IDEM.

Pœna malos hominum mores inflicta coercet,
Quosque nequit virtus flectere, pœna domat.

INCERTI.

I.

Currere cogit equum sub milite calcar acutum,
Sic faciet pueros aspera virga bonos.

II.

Ni castigetur petulans mox durus habetur,
Verberibus tactus probus est virgaque coactus.

TITVLVS.
II.
Formandos, Instituendos, Erudiendos.

ANDRELINVS.

Vt liquida in varias formatur cera figuras, Formandi.
Sic capiunt quemuis membra tenella modum.

HOSPITALIVS.

Regendi
Sunt hominum mores, natura nec vllius vnquam

Tam præclara fuit, tam puro facta metallo,
Quæ (nisi sustineas) non pondere pressa feratur
Ipsa suo, magnamque oculis dat sæpe ruinam.

POSTHIVS.

Instituendi. *Artibus assuescant pueri nisi mollibus annis,*
Illis perpetuo vita manebit iners.
Culpa sed ad segnes meritò redit illa magistros,
Instituunt pueros qui malè sæpe suos.

INCERTVS.

Quos discunt mores iuuenes retinent seniores.

ALANVS.

De nuce fit corylus, de glande fit ardua quercus,
De paruo puero sæpe peritus homo.

ROGERIVS.

Erudiendi. *Augusto vt ore vasculum*
Nimium liquorem respuit
Iniectum, at illum leuiter
Sensimque fusum turgida
Admittit aluo: sic puer,
Si doctor ingerat sacræ
Sensim Mineruæ munera,
Memori recondet pectore
Audita: sed desit modus,
Tradatque inanem copiam,

Committet hanc ventis puer,
Frugiſque ſeruabit nihil.

LAMPRIDIVS.

Vis patrum eſt pueris inſita, ſed niſi
Præcepta & monitus ritè colant boni,
Spem mentita obeunt ſemina, nec dabit
Fruges ingenium ferox.

TITVLVS. III.

Præcepta Præceptoribus obſeruanda.

RVDINGERVS.

Quæ prodeſſe foris poſſunt ſi publica fiunt,
Illa domi minimè ſola latere decet.
Nil prodeſt fuluum terra quod conditur aurum,
Indica nil vaſto gemma ſepulta mari.
Nil fontana latens ſub opacis lympha cauernis:
Qualibet eſt vſu res ſpecioſa ſuo.
Sic quæ priuatis ſe Muſa penatibus abdit,
Vberiore ſui fertilitate caret.

DACTIVS.

Natus homo eſt homini, male grati pectoris ille
Ingenij quiſquis condit auarus opes.

IDEM.

Turpiter argenti celat si pondera & auri.
Turpius ingenij condit auarus opes.

BORBONIVS.

Sæpe in neglectis reperitur gemma lapillis,
Sæpe cadus vilis nobile nectar habet.

IOVIANVS.

Fert filicem desertus ager malè cultus & hortus,
Non filicem bene aratus ager, non cultior hortus.

MVSIVS.

Quisquis quicquid allubescit,
Et quod animo dulcescit,
Hoc tractat lubentius:
Et quod vati dat Minerua,
Non inuita nec proterua,
Hoc præstat felicius.

POSTHIVS.

Quam citò non refert, sed quam rectè omnia fiant:
Quam citò non cures: quam bene facta notes.

IDEM.

Seu bona, seu mala sit natura, bonisue malisue
Ingenij mores occuluisse nequit.

IDEM.

Tanta est ætherei bonitas & gratia patris:
Spes vbi nulla subest ille repentè iuuat.

ALANVS.

Mille viris præbere potest pincerna Lyæum,
Pocula doctrinæ pluribus vnus homo.

IDEM.

Cura vigil bene curat agros: incuria quippe
Reddit eos steriles: vnde Poëta refert.
Neglectis vrenda filix innascitur agris,
Per filicem vitium denotat hoc pueri.

IDEM.

Artes per partes veteres didicêre Poëtæ,
Idcircò magnum promeruere decus.
Primo dictantes & postea versificantes,
Candentes ferulis supposuere manus.
Partibus imbutos Sapientia duxit Athenas
Quadriuium triuio continuando sibi.

INCERTI.

I.

Exemplum detis alios quicunque docetis,
Si non seruatis quæ præcipitis taceatis.

II.

Frangas indomitos, mansuetos dilige, stultos
Argue, deuotos dirige, carpe vagos.

Infelix

III.

Infelix qui multa ſapit, neſcitque docere;
Infelix qui multa capit, ſpernitque doceri.

IV.

Qui nimis emungit ſolet extorquere cruorem,
Et violenta facit correctio deteriorem.

V.

Sæpe nocet qui multa docet, quia vix capientur:
Concoquitur quicquid capitur, dum pauca docẽtur.

VI.

Diſcere ſi quæris doceas, ſic & ipſe doceris;
Et ſtudio tali tibi proderis, atque ſodali.

TITVLVS.
IV.
Parænesis de liberali puerorum educatione.

BAVDIVS.

Narro tibi, Grutere mi, nimis iaces:
Nimis iaces, æquumque præter & bonum
Sortem ſine omni gratia culpas tuam.
Tuæ arbitrari vitæ munus aut leue
Tenella corda ductilis puertiæ
Doctas per artes flectere ad recti decus?
Feroſque mores cicurare & horridos,

Dum

Dum mollis ætas indolesque mobilis
Clemente tractu qualibet duci potest?
Si veritate ponderamus simplici
Momenta rerum, non inani splendido,
Spartam tueris neutiquam paruæ rei.
Sed dignitatem non habere quis tibi
Persuasit auctor? nempe praui persequens
Vulgus, sinister moris interpres boni.
Sartor satorque nequiorum partium.
Rem si videbis nube pulsa inanium,
Seorsim ab isto mox loquare ac sentias
Vitæ patrono. nonne & vsu commodum,
Et fama honestum, & dignitate amplum putas,
Quod spes parentum, flos iuuentæ, ciuium
Nouella proles, patriæ nascens honor,
Seges nepotum creditur curæ tuæ?
Hoc ciuitatum stat status fundamine,
Ex hoc adulta seminario virûm
Surgit propago, qui scientia graues
Olim capessant publicæ summam rei.
Sed vt superba turrium fastigia
Miratur omnis, at latent fundamina,
Tegitque tellus ima radicum, quibus
Innixa substat arborum proceritas:
Sic istud omne vi recondita magis
Sese tuetur, quam nitore euanido.
Quid liberalis præstet educatio,
Rectique cultus, monstrat exemplo canum

Sagax

Sagax Lycurgus: nec fefellit id viros
Qui iura primi condidère ciuibus.
Aristoteles. *Ipse ille Princeps omnium prudentium*
Totius instar esse prædicat boni
Probè educari, non enim legum minæ,
Longique vinclum debile officî, timor,
Vim contumacem mentis humanæ domant:
Quantum efficace disciplina industrius
Morum Architectus, & bonæ mentis faber,
Prauique rector à tenellis vnguibus.
Natura duci postulat se, non trahi,
Suaderi amica pace, non cogi malo.
Tollas pericla, flagitî repagulum,
Da spem latendi, fac licendi copiam
Malè institutis: ilicet cupidinum
Profundus ardor obice effracto ruet
Nefas per omne redditus iuri suo.
Tam magna laus est optimis assuescere
Primore ab æuo: leuis ante corrigi
Mox prauitate mox inemendabili
Durescit arbos: sic ager puertiæ,
Cum cura desit, asperos mores genit
Nullis deinde cultibus domabiles.
Incontinentis vt iuuentæ nomina
Luit senectus fœnerato, sic viros
Culpæ sequuntur non sine infami nota,
Quas non recidit in rudi puertia
Supinus informator, atque parum sagax.

Non

Non peior vlla, sæuiorque calamitas
Afflixit huius faustitatem seculi,
Quam quod coli nescitur, aut contemnitur
Ver illud æui, quo nihil perfectius
Capaciusque disciplinas imbibit.
Hæc tum Magistri culpa, tum Parentium.
Ille insciens plerunque, nec vita probus
Vltrò docentis arrogat partes sibi
Docendus ipse, digna res pœnis premi:
Scœnoque olente peius aut atra pice
Rudem tabellam collinit stirpis nouæ,
Nec aptiorem cura quærere est virum,
Sed vt quis operam viliori destinat,
Mox perfrequente cingitur iuuenum choro.
Damnum fit ingens spe breuis compendij,
Peritque patri filius, siquidem perit
Quem spes relinquunt vt bonæ frugis siet.
Quod si sciens magister & vita probus,
Tamen seuera lege liberos regi
Vetat Parentum mollis indulgentia,
Labes luesque gnauitatis insitæ.
Mox ijdem acerbo præcoces cupidine
Gradu labores ire non sinunt suo,
Verumque censent illico nasci sophos:
Ætatulamque vix potentem adhuc sui
Trudunt ad alta dignitatum munia
Seu sumptuum timore, seu turpi ambitu.
Hæc pestilens vredo tabis in modum

Nascente in herba spes bonas intercipit,
Interficitque publico grandi malo.
Vides opinor disciplina quid potest
Partes in ambas, aut honoris, aut probri,
Nec esse quod te tædeat tui status.
Hac floruerunt arte summates viri,
Flos corculorum, Socrates, Isocrates.
Plato, & Platone maior ille maximi
Regis magister, quem triumphat gaudio
Philippus incidisse in ætatem suam,
Vt esset vnde Heroica dignas domo
Partes & artes filius condisceret.
Ne singulos ad testimonium citem
Rex vnus esse ad instar omnium potest,
Quem liberales cum doceret literas
Exterminatus regno & exutus bonis,
Feliciorem voce clara prædicat
Immanè vulgo dißidens virtus rudi,
Quam cum beatus, vt videbatur sibi,
Magnæ imperabat impotenter insulæ.
Sed iusta forsan vrit indignatio
Pectus, iuuentæ quod magistros ac duces
Nec laus honestat, digna nec merces beat.
Hoc sequiori crimen omne sæculo
Non rebus ipsis imputandum, nec tuo
Peculiaris hæc querela muneri,
Sed vniuerso literatorum choro,
Quos continenter vrget indignis modis

Menti

Menti bonæ fatale paupertas onus.
Adprimè verò cum Poëticâ tribu
Iniuriosis experitur moribus.
Dilaudat omnis hanc Senator, Plebs, Eques,
Parua in taberna grande pangentem melos:
Sed quis mihi audet equitis Hetrusci decus
Nomenque mum vindicare dextera?
Ceu cum vir haud iniustus elauit bonis
Mari, ruina, incendio, aut maiore vi
Ad incitas redactus, omnes condolent
Nemo iuuare sustinet cassa nuce.
Morosus hic morusque mos hodie valet,
Pleno ore vates quilibet probat probos,
At liberalem porrigit nemo manum.
Non est quod ergo legem eandem ceteris
Consors recuses, propriamue postules.
Fastidiosum sed genus mortalium
More hoc laborat, siue morbo verius,
Vt perpetim cum sorte litegét sua.
Miles labore membra confectus graui
Clamat beatum, qui procul periculis
Æuum latenter transigit silentio.
Contra secutor ille fallentis viæ
Suimet osor militarem gloriam
Magis præoptat blandiente inertia,
Mercator alto deprehensus in mari
Cum magna surgunt æquora, & vi turbinum
Inhorret vnda, deierat Plutum patrem

Diris nefandam deuouens auri famem,
Nil expetendum rustica vita prius,
Quæ nunquam auaro credit ætatem mari,
Mediocritatis acquiescens legibus,
Suoque læta: porrò quid iam rusticus?
Quid ille? ne non & suas partes agat,
Quouis periculo depaciscitur miser,
Tages repente existere terra aureus
Vendundo, emundo, nescius quantum mali
Molestiæque apportet hoc splendens lutum.
Sed tentat hominem ceteris mortalibus
Innata sortis pœnitudo propriæ:
Quam te cauere publicam febrem volo,
Grutere, curis fomitem perennibus,
Fastidijsque, donicum cor occupet.
Scitum illud alta mente rumines memor,
Nullum euenire proprium cuiquam bonum
In vita agunda, nec carens malo, quod aut
Expertus horret, aut inexpertus cupit.
Sed commodis incommodas res leniunt
Qui temperatam pectoris mentem gerunt.
Contra inscientes moribusque tetricis
Per insitam morositatem, præter has
Quas ipsa rerum sors habet molestias
Addunt: nec æqua mente, quas habet, ferunt.

FINIS.

LECTORI
P. S.

ALLOQVI te hîc, Lector, mihi necesse est. D. Blyenburchius nactus volentem Librarium, qui Centonem suum inuulgaret; tradidit illum fidei meæ & curæ, meque eius Recensui & Editioni præesse voluit, donec à negotijs, quæ illum ab vrbe euocârant, rediret: Sed quia instabat mercatus Francofurdiensis, Operis nō solùm maturandum erat sed & properandum. Sic vt totus liber absolutus sit, vnius mensis spatio. Quapropter non miraberis, si plura errata, quā velles, repereris: quorū pleraque sub vno oculorum ictu hîc ponam. leuia sunt, vt vides, in prioribus paginis quæ me præsente excusæ sunt; sed quia & ego adesse semper non potui, succedaneum mihi elegeram, qui per septem octo dies officio corrigendi functus est: at ille, quia minùs gnarus erat literarum Blyenburchianarum, pinguiores errores nonnullos commisit à paginâ CXIII. ad CXLIV. qui omninò mutandi sunt. sed verborum satis est. ad animaduersiones venio. pag. 6. vers. 13. *graue*. p. 24. v. 10. *inscitia*. v. 21. *inscius*. p. 46. v. 19. *famaque*. p. 47. v. 7. *altiùs*. p. 50. v. 2. *Percussa*. v. 4. *somnos*. p. 52. v. 18. *Phlegethontis*. p. 53. v. 21. *diues*. p. 64. v. 2. *ipse*. p. 64. v. 24. *pastos*. p. 66. v. 11. *paratos*. p. 102. v. 23. *vincas*. p. 113. v. 15. *nefandæ*. v. 20. *placidè*. p. 114. v. 16. *paupertate*. p. 115. v. 3. *dio*. p. 118. v. 3. *fructum*. v. 19. *honore*. p. 119. v. 10. *retinent*. pag. 120. v. 11. *Zeuxin, c. e. celebris*. p. 121. v. 5. *quisquis*. v. 9. *mediocria*. v. 12. *Ira*. p. 123. v. 18. *nullo*. v. 21. *dubitans*. p. 124. v. 19. *Spicula*. p. 125. v. 7. *scelerata*. v. 22. *lancem*. p. 126. v. 18.

palmæ. p.127. v.15. *si*. p.129. v.5. *toto*. p.130. v.9. in margine, *prudentiæ*. v.13. *posthac*. v.23. *præsentibus*. p.131. v.20. in notâ marginali, pro *putantur* scribe *potestate*. hoc est erratum pingue, vt & quod sequitur in Carmine Scriuerij pag.134. v.15. totum aútem distichon ita repone.

Quidquid agas hoc lætus agas duce & auspice: felix
Vita tibi, si illum sponte sequaris, erit.

Versu vltimo eiusdem carminis lege.

Illius Agna Hœdus nil in amore valent.

Dum ibi *nihil* patientibus oculis intuëtur. oportuit illum nihil de versuum metiendi ratione nouisse. Vapula Marrucine. p.135. v.10. *adsint*. p.136. v.23. *fatentes*. p.137. v.20. *linquere nolens*. & hîc parùm prosperè Prosperi versus emendatus; *linguere olens* excusum est. quid potuit ineptius? nihil ad versum, nihil ad sensum facit; quem vel puer videat, & imperitus aliquis Poëseos; & forsan Corrector talis. Ignoscendum est Operis Typographicis binis de causis. primò idiotæ quòd sint. secundò quòd illis difficilè fuerit manum fugientem & præcipitantem assequi. in quâ & mihi nonnumquam hæsit aqua: ex sensu tamen colligo, quomodo legendum. p.138. v.9. dele , . p.139. v.3. *refugit*. v.24. *aut*. p.140. v.16. *rigido*. p.141. v.13. tolle. ,. p.142. v.15. post *Fraudes*, pone , . v.16. *viris*. v.20. *Nulliusque*. v.22. *mediocria* lege, vbi editum *mediocre loca*. pessimè. quis sensus? nullus. numqnid & talis fuit Correctoris, dùm hæc legeret, nec mutaret: vt, quod versu sequenti est, *Ille sunt* pro *illæsum?* p.143. v.9. *ignauo*. v.18. *sit*. v.22. *variéque*. v.23. *Militiæ*. v.27. *corpus*. & voce vltimâ paginæ. *Corporis*. p.144. v.3. *veluti*. v.8. *Sis*. p.161.

v.7. *fo-*

v.7. *fecum*.v.19. *Sit*.Cetera quæ ſunt, tu facilè emendabis: erratum alicubi in Diphthongis. *œ*. & *æ*. & iſti in verbis nonnullis poſiti, vbi minimè neceſſe. *felix*. per ſimplex *e* non per *œ* nec per *æ* ſcribendum. ea vera eſt Orthographia: Libri M S S^ti & Lapides docent. Peccatum & bis terue in numeris paginarum. Hæc te monere viſum, neſcius ne eſſes, Lector. Vale.

LVGDVNI BATAVORVM,

Ex Typographeio Christophori Gujotij.

ANNO cIↃ. IↃ. IC.

The